

Abrahæ resuscitavit, hoc est, apostolos; sive gentiliam duritiam, de quibus martyres coronavit. Arbores autem, homines intelliguntur, quibus securis posita est, hoc est, utriusque Testamenti acumen, cuius manubrium crux intelligitur.

CAP. III.

Nemo, inquit, lucernam accendet, et ponet sub modio, aut sub vaso. Sed super candelabrum ponet eam, ut omnes qui ingrediuntur videant.

Lucerna Christus est, qui dixit, Ego sum lumen hujus mundi; sive mandata ejus, quæ illuminant corda nostra. Vasum autem, mundus iste intelligitur. Modium, scilicet, hæreses. Candelabrum autem, veritas quæ lumen demonstrat. Proinde hanc lucernam, hoc est, mandata Christi, non sæculo abscondamus, sed super candelabrum ponamus, ut luceat (inquit) omnibus introeuntibus in domum, hoc est in Ecclesiam.

CAP. IV.

Et ascendit Jesus in montem ut oraret; et dum oratus, factus est aspectus vultus ejus immutatus: et vestimentum ejus factum est album, resurgens sicut nix. Et ecce viri duo colloquebantur cum eo: erat autem Moses et Elias, apparentes in gloria. Et dicebant excessum ejus, quem completurus erat in Jerusalem. Petrus vero, et qui cum illo erant, gravati erant à somno, et vigilan-

tes viderunt gloriam ejus, et duos viros qui cum ipso stabant, et dixerunt ad Jesum: Magister, bonum est nobis hic esse, et faciamus tabernacula tria, tibi unum, et Mosi unum, et Eliæ unum, nescientes quid dicerent.

Christus in monte excelso sapientiæ, per exercitationem verborum spiritualium, Deus verbum intelligitur, et creditor, et colitur, secundum Dei formam. Vestimentum ejus, quod factum est fulgens sicut nix, est sermones et litteræ Evangeliorum, quibus Jesus est indutus. Moyses, id est, lex, et Elias, id est, prophætæ, colloquentes cum Jesu. Si quis autem intelligit spiritalem legem convenientem sermonibus Jesu, et in prophetis absconditam in mysterio sapientiam, ille videt Moysen et Eliam in gloria, quando viderit eos unum cum Jesu. Nam si in unum sint Christus, et lex, et prophætæ, tunc et Christus Dei Filius comprobatur; et lex et prophætæ vera prophetasse inveniuntur, quoniam lex et prophætæ testimonium dederunt de Christo, prædicentes ea quæ futura erant de Christo; et Christus testimonium dedit legi et prophetis, quoniam vera prophetaverunt, prophetiam eorum ipsis rebus adimplens. *Bonum est nobis hic esse, et faciamus tria, etc.*, id est, adhaereamus his tribus conjunctis, videlicet, Christo, Moysi, et prophetis. Nam in ore horum trium stat omne iudicium. Quos qui separare studebunt, erunt nescientes quid dicerent.

ANONYMUS

AUCTOR PRÆDESTINATI.

PROLEGOMENA.

GALLANDII PROLEGOMENON DE ANONYMO AUCTORE PRÆDESTINATI.

(Galland. Vett. Patrum Biblioth. tom. X.)

I. Quisnam fuerit auctor Prædestinati, complures feruntur eruditorum conjecturæ quas multis referre singillatim instituti nostri ratio haud sinit. Verum ne officio nostro prorsus deesse videamur, ea tantum in medium adducemus quæ quid de auctore ipso quidve de illius opere censendum sit satis prodant. Sirmondus qui nostrum anonymum scriptorem primum in lucem extulit, cum codex vetus, optimæ ceteroquæ notæ, auctoris nomen haud exploratum haberet, ne in inscriptione captus omnino liber prodiret, adseititium fingens titulum, *Prædestinati* nomine opus prænotavit. Deinde conjecturis indulgens, libri auctorem Arnobium Juniorem cujus exstant in Psalmos Commentarii, ob styli sententiarumque affinitatem auguratus

est. Quapropter ad Prædestinati calcem Arnobiana excerpta subiecit; quæ deinceps Sirmondianorum editor aliis viginti circiter locis ex iisdem Arnobii Commentariis, sibi ab Harduino indicatis, auxit. Sirmondi conjectationem probatam quoque Petavio novimus. Postquam enim animadvertit (a), Prædestinati auctorem Fausto Reienti antiquiorem videri; eumque dum S. Augustini partes contra Prædestinatos ac Pelagianos tueri velle præfererebat, manifeste prævaricatum fuisse, quippe qui multa intexuerit quæ Pelagianis-mum redoleant, tandem concludit (b): « Non dissimilis notæ ac genii est Arnobius Junior in Commentario ad psalmum cxxvii. .... ut ab eodem auctore utraque profecta videri possint: quod merito viri do-

(a) Petav., Theol. dogm., tom. IV, part. II, lib. xlii, cap. 6, § 5.

(b) *Id.*, *ibid.*, § 11.

otii suspicantur. Atque hæc eadem sententia tum A Tillemontio (a), tum vero in primis Historiis litterariæ Gallicæ auctoribus arrisissè comperitur (b).

II. In aliam sententiam abiit Holstenius. Is namque, ut refert Baunius (c), Roma Sirmondo nuntiavit, in bibliothecâ Barberinæ veteri codice Prædestinati opus Primasio ascribi; cujus codicis auctoritatem testimonio quoque Isidori præsulis Hispalensis confirmari existimavit, qui tradit (d) *Primasium Africanum episcopum composuisse sermone scholastico de hæresibus libros tres directos ad Fortunatum episcopum*. Neque aliter censuit Rigaltius, qui semel iterumque Prædestinati librum sub Primasil nomine laudat (e). Quin et Mabillonius in Augustensi bibliotheca se inspexisse testatur (f) Sirmondi Prædestinatum cum hoc titulo qui diluitori tantisper atramento B scriptus est, sed antiqua manu: *Opus sancti Primasii discipuli Augustini de hæresibus num. xc*. Verum tum ex Isidori verbis probe intellectis, tum etiam ex litteris quas ad Holstenium Sirmondus rescripsit, ab editore Sirmondianorum in aditu Prædestinati appositis, alios prorsus anonymi nostri libros ab Æs fuisse quos a Primasio conscriptos memorat Isidorus, satis constat. Præterea de Prædestinati opere *quæstionem historico-theologicam* accuratam evulgavit Piccinardus, simulque putavit illius auctorem fuisse aut Vincentium quemdam presbyterum natione Gallum, cujus meminit Gennadius (g), aut potius Vincentium Victorem contra quem libros de Anima et ejus Origine scripsit S. Augustinus. Verum quid de illius placitis sentiendum sit viri eruditi prodidere (h). Aliorum C porro conjectationes de hujusce operis auctore nihil moror, sive Harduini qui a Reginbaldo monacho Benedictino ante annos 850 fuisse librum exaratum, nullo teste in medium prolato, fidenter affirmat (i), sive Oudini qui ejusdem scriptorem fuisse Vincentium Lerinensem sibi persuadet (j): quem propterea Historiæ litterariæ Gallicæ auctores solide præ cæteris refutarunt (k). Sed hac de re tantilla satis multa.

III. Jam vero ad opus ipsum quod attinet, virorum doctorum verbis utimur (l), quibus illud penitus lectores agnoscant. Auctor itaque, quisquis demum is fuerit, opus suum in tres libros dispertivit. Et in primo quidem nonaginta hæresum catalogum contexit, quas ex Hygino, Polycrate Africano et Heliodoro, quos hæresum scriptores nominavit ante hunc D nemo, dicit excerptas; nec Augustinum memorat, ex cujus libro de Hæresibus exscribit quidquid recitat quod sit bonum; reliqua enim vel ex ingenio videntur

conficta, et toti antiquitati sunt prorsus ignota; vel si ad vivum resecentur, dubia esse aut falsa videntur. Secundo libro opusculum exhibet, quod Prædestinatorum errores complectitur. Hoc Augustino a Prædestinatis scribit attributum, ut tanti doctoris nomine suæ sententiæ patrocinarentur: quod tamen, inquit, cum Cælestinus legisset, ita exhorruit, ut illud *juberet perpetuo damnari silentio*. Pater Piccinardus Evodium Uzalensem hujus libelli suspicatur auctorem (m); hunc enim Prædestinatum hæresim quam in Adrumetino monasterio exortam cum Sirmondo censet, coluisse conficit. Porro huic Evodii libro in Gallias delato Augustini nomen inscriptum, et ex eo Vincentianas objectiones, quibus satisfacit S. Prosper, sumptas autumat: aliaque ejus generis non pauca deducit, quæ neque nobis neque cuiquam probatum iri existimamus. Nam monachos Adrumetinos a Prædestinatorum hæresis suspicione satis purgat Norisius (n); Evodius autem qui Augustini doctrinam probe tenuit, in eam reprehensionem adduci inmissis conjecturis non delect; cætera vero quæ his fundamentis nituntur, non minus sunt imbecilla, ut ne sit opus refellere. Hunc librum a Semipelagianis suppositum credimus: qui si *diabolicum errorum indiculum*, teste Prospero, conflinxerunt, eosque ascripserunt Augustino quidni hunc librum erroribus redundantem eisdem scripsisse, et Augustini nomine edidisse suspicemur? Auctor vero Prædestinati, cum hunc librum Cælestino oblatum et ab eo damnatum narrat, non minus videtur finxisse; quippe S. Cælestinus hac de re nihil attigit in epistola quam sub vitæ finem in Prosperi Hilarique defensionem exaravit. Præterea nec S. Prosperum, nec reliquos S. Augustini discipulos fideique catholicæ vindices, eum librum qui tantam Augustino calumniam, tantum fidei periculum inferebat, nunquam, ut Augustini fideique doctrinam vindicarent, refellisse incredibile est (o). Tandem tertius liber dum prædictum opus rejicit, plures Pelagianorum ac Semipelagianorum errores inculcat. Eandem cum Pelagio gratiam prædicat; fidem ac bonæ voluntatis initium cum Semipelagianis voluntati tribuit; concupiscentiam, non secus ac Julianus, appellat bonam; iisdemque pene verbis utitur, quæ in Juliani fragmentis leguntur. Ex quo patet auctorem Pelagianis ac Semipelagianis D hæreticis coaptandum. Hue usque viri eruditi. Neque omittendus hac de re Tillemontius (p).

IV. Prædestinatum edidit Sirmondus Parisiis anno 1643. Insequente autem anno 1644, ibidem prodiit

(a) Tillem., Mém. eccl., tom. XVI, pag. 21.

(b) Hist. littér. de la France, tom. II, pagg. 349-351.

(c) Baun., præfat. ad tom. I Opp. Sirmond., § 7.1

(d) Isid. Hisp., de Script. eccl., cap. 9.

(e) Rigalt., ad Cypr. epist. 49 et 55.

(f) Mabill., Iter Germ., inter Anact. pag. 45, edit. in-fol.

(g) Gennad. de Vir. illustr., cap. 80.

(h) Baun., præfat. ad tom. I Opp. Sirmond., § 7; Baller., Observ. lib. II, cap. 10, ad tom. IV Noris. pag. 922.

(i) Hard., Dissert. de Bapt., § 13, inter opp. select., p. 255.

(j) Oudm., de Script. eccl., tom. I, pag. 1247.

(k) Hist. littér. de la France, tom. II, pag. 313 seqq.

(l) Baller., l. c., pag. 921 seq.

(m) Vid. Baun. præfat. ad tom. I Opp. Sirmond., § 7.

(n) Noris., Hist. Pelag. lib. II, cap. 15, tom. I Opp. Noris., pag. 441.

(o) Vid. Pagium ad ann. 490, § 15.

(p) Tillem., Mém. eccl. tom. XVI, pag. 20.

Gallice peracris hujusce operis censura sic inscripta: *A Censure du Prædestinatus du P. Sirmond, par le sieur Auvray*: quæ deinceps, Latine reddita in Hollandia una cum Prædestinato anno 1645, prelo commissa perhibetur. Sub eo nomine Dn. Auvray alii Arnaldum, alii vero Blondellum, ut Grotio visum (a), latere existimant. Sed verum censuræ auctorem fuisse comperimus (b) Dn. de Barcos, Joannis Vergerii famosi abbatis San-Cyrani nepotem. Hinc causa et occasio Sirmondo *Historiæ Prædestinatianæ* scribendæ, quam libris Prædestinati subjecimus. Quo de opere varia circumferuntur virorum doctorum judicia. Eos qui eandem Historiam suis suffragiis comprobant, recenset Sirmondianorum editor (c). Verum aliter censuit eminentissimus scriptor, qui de hacce Historia hujus-

modi judicium tulit (d): « Quæ de hæresi Prædestinatiana edisseruit Sirmondus, ea scripsit effeta ætate, octogenario major. In quibus tam longe a veritate deflexit, ut ejusdem Historia a Gilberto Maguino v. c. Galliarum regi a consiliis, et in sacra ac profana historia versatissimo, fabula ignominie causa fuerit nuncupata. Hic autem scriptor adeo solide ac nervose tria priora capita Historiæ Sirmondianæ de Prædestinatianis confutat, ut Ludovicus Cellotius in historia Gotteschalcanæ in qua Maguinum refellendum suscepit, libro II, cap. 2, ubi de Prædestinatianis agit, ne verbum quidem pro suo Sirmondo eidem Maguino reponere poterit. » Hactenus v. c. in eadem porro sententiam Tillemontius (e).

(a) Grot., part. II, epist. 699.

(b) Hist. littér. de la France, tom. II, pag. 350.

(c) Baun., præfat. ad tom. IV, § 5.

(d) Noris., Hist. Pelag. lib. II, cap. 4, Opp. tom. I, pag. 440.

(e) Tillem., Mém. eccl., tom. XVI, pag. 19.

SIRMONDI PRÆFATIO IN PRÆDESTINATUM.

Quotiescunque ad te, o amator Dei, verba doctorum attingunt, illico sunt Domini præcepta memoranda, quibus jubere dignatur ut attendamus ab his qui veniunt ad nos in vestitu ovium, ne sub hoc tegmine luporum rabies occultata ovilem simplicitatem invadat. Utinam mihi verbis ista dixisse sufficeret, et non, quod est cum suspirio memorandum, manifestum sit miscuisse belluas gregi Dominico: qui tanta subtilitate clandestino hiatu sese catholicis immerserunt, ut ipsi magis cives sanctorum et domestici fidei æstimentur, qui inimici Ecclesiæ et hostes dolosissimi comprobantur! Dicentes jam homines ita prædestinatos ad mortem per Dei præscientiam, ut illis nec passio Christi, nec baptismatis redemptio, nec fides, nec spes possit, nec charitas subvenire. Orent, et jejuniis ac eleemosynis occupentur; nulla, inquam, poterunt ratione liberari, quia non sunt prædestinati ad vitam. Econtra, hi quos prædestinatio præscia futurorum dispunxit, negligent, contemnant, et justitiam fugiant. Sic isti etiam nolentes trahuntur ad vitam, sicut illi volentes ad vitam pertingere expelluntur in mortem. Sic istis non petentibus datur, sicut illis petentibus denegatur. Et isti quidem non quærentes invenient, illi autem quærentes invenire non possunt. Istis pietatis janua non pulsantibus reseratur; illis autem nulla ratione poterit, etiam pulsantibus, etiam clamantibus aperiri. Quis hanc fidem habens sacerdotum benedictionibus caput inclinare desideret, et eorum sibi precibus et sacrificiis credat posse succurri? Si enim hæc nec prodesse volentibus, nec obesse nolentibus incipient credi, cessabunt omnia Dei sacerdotum studia, et universa monitorum adminicula vana videbuntur esse figmenta: atque ita unusquisque suis erit vitii occupatus, ut criminum suorum delectationem Dei prædestinationem existimet, et ad bonum a malo transitum, nec

per sacerdotum Dei, nec per conversionem suam, nec per legem Dominicam se posse invenire confidat. Silerem, fateor, et nequaquam stylo percurrente ista detegerem, si toties ut tacerent admoniti, saltem mediocriter contentionis suæ impetum temperassent; non etiam audacter sub Augustini nomine libros ederent, et scriptorum suorum jaculis membra immaculatæ matris nostræ Ecclesiæ vulnerarent. Quis filius matrem suam cædi non doleat? quis genitricem suam vulnerari non plangat? An tacebimus illa laborante? Sed silentium nostrum reatus docebitur, et taciturnitas videbitur esse consensus. Quam enim tu patientiam taciturnitatis putas, hanc alius conscientiam perversitatis existimat: præsertim si et ipse taceas, et eum qui loqui voluerit pro defensione matris communis forsitan silere compellas. Cum tempus tacendi et tempus loquendi in id sapientia divina instituerit, ut et modestia in silentio, et ratio esset in verbo, ne ultra honestatis terminum unusquisque linguam vel promeret vel teneret, essetque loquacitas importuna, aut taciturnitas obstinata, cum utrumque veniret in vitium, loqui velle cum non debeas, et nolle cum debeas; istud igitur in alterutrum custodisse habita ratione perdoceo, cum contra librum matri Ecclesiæ tendentem insidias divini oris arma corripio, et, ut Goliæ, ex suo sibimet gladio, confidens in Domino, ejus cervicem abscido. Qui tristis fuerit, suo quasi mus prodetur iudicio, cum sui murmure Philistæum se esse detexerit: necum autem gratulabitur omnis qui allophylus non est. Igitur cum sollicitè celatur, et occulte legitur, et caute conscribitur, tandem aliquando, non tam editus quam deprehensus, ad manus nostras pervenit liber, qui Augustinum mentitur in titulo, cum se hæreticum ostendat in textu. Quis enim nesciat Augustinum orthodoxum semper fuisse doctorem, et tam scribendo quam disputando omnibus

hæreticis obviasse? Volentes ergo inimicum fidei nostræ inter fratres dogma inducere, catholicum supraliminare libri sui titulum posuerunt. Qui liber, velut sepulcrum fetens, a foris quidem Augustini nomine dealbatur, intus vero scaturit vermibus mortuorum. Hunc librum aliquando sibi oblatum beatissimæ memoriæ summus pontifex Cælestinus ita execrationi habuit, ut eum perpetuo juberet damnari silentio. Eo magis hæreticorum animus inflammatus, clanculo eum per diversas domos tradidit lectitandum: quique quanto legi publice vetabatur, tanto ab eis asserebatur insuperabili æquitate conscriptus. Sicque perfidum iniere consilium, ut in modum symboli non discutendus traderetur aliquibus, sed credendus. Ita contra hunc suscepimus, ut adversum singula blasphemiorum ejus dicta, tam rationabili veritate quam legali auctoritate pugnemus. Quem librum non discernentes, sed integrum eum ab initio usque ad finem præscribentes, nonagesimæ hæreseos projecimus silvæ, arborem eum nequissimam detegentes, ad cujus radicem securis est posita, ad hoc ut excidatur et in ignem mittatur. Ubiqueque autem ejusdem libri sunt dicta, lineis a tergo versuum jacentibus deteguntur. Quæ licet pro ipsa sui perversitate ultro se legentibus prodant, tamen egimus ut veritas a mendacio non solum verbis rationabilibus, sed etiam alogiis increpantibus discernatur. Sane Græcorum nos legis

A catholicorum scripta contra hæreticorum sectas dimicantia, idcirco memoramus, et omnes hæreses singillatim per ordinem, licet strictim, perscribimus, ut sciant novæ hujus hæresis inventores omnium nos hæreticorum definitionibus adversari, et nullius eorum contra se uti consensu. Cesset omnis tergiversatio, et calliditas oblatrantium in modum canis vomitus suos ipsa iterum sorbeat. Omnes a Simone coeptas hæreses detegimus, arguimus, condemnamus, et tam ratione quam auctoritate superatas ostendimus. In detectione igitur falsitatis et in defensione veritatis catholicorum sumus secuti vestigia; et id gessimus, ut in primo libro veterata hæreseos superstitio perpatescat; in secundo vero novæ adinventionis venena non lateant; tertius vero liber hæreseos devictæ tumultum fideique tropæum cunctis Ecclesiis tradat. Clemens itaque Romanus episcopus, Petri discipulus, Christi dignissimus martyr, Simonis hæresim a Petro apostolo cum ipso Simone superatam edocuit. Hunc secuti sunt sancti quique orthodoxi viri; et suo quisque tempore uniuscujusque hæresis ortum et certamen et exitum, per plurimos libros, et multa millia versuum conscripserunt: quæ nos epitomantes, juvante Domino, hoc uno libello conclusimus. Orabunt pro nobis sancta studia, quæ ad requiem curarum suarum per hunc nostrum laborem attingunt.

VETERUM TESTIMONIA DE PRÆDESTINATORUM HÆRESI.

TIRO PROSPER, in *Chronico*, ex bibliotheca S. Victoris.

Prædestinatorum hæresis, quæ a Augustino accepisse dicitur initium, his temporibus serpere exorsa.

ARNONIUS junior in *psalmum centesimum octavum*.

Dilexit maledictionem Adæ, quæ per Christum affertur, et venit ei: et noluit benedictionem quæ per Christum affertur, et utique elongabitur ab eo. Nota ex arbitrio evenisse ut nollet, propter hæresim quæ dicit Deum alios prædestinasse ad benedictionem, alios ad maledictionem. Sic enim ex dilectione sua maledictionem habere probatur, et nolle suum benedictionis præmium non habere.

FAUSTUS *Reiensis episcopus ad Leontium Arelatensem*.

Quod pro sollicitudine pastoralis, beate papa Leonti, in condemnando prædestinationis errore concilium summorum antistitum congregastis, universis Galliarum Ecclesiis præstitistis.

GENNADIUS *Massiliensis in libro de Hæresibus*.

Prædestinatiani sunt qui dicunt quod Deus non omnes ad hoc creet ut omnes salventur, sed ut multitudine hominum ornetur mundus. Quod et si generali prædicatione dicat: *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos* (Matth. XI, 28); non tamen omnes ea voluntate vocet, ut omnes

sequantur vocantem. Sed nec omnes qui ipso inspirante obediunt vocationi dicuntur accipere exequendi in bono opere perseverantiam sed post multos labores et justitiæ fructus, si non sunt de salvandorum numero, subtrahendas eis vires agendi, ne perdurent in bono; et e contrario illos qui prædestinati sunt ad vitam æternam, etiamsi in perfidia vel omni genere peccati longo tempore volutentur, accepturos occasionem qua et credant in Deum, et secundum Dei præceptum vivant, ut possideant societatem sanctorum. Tali definitione id docere student, quod Deus personas hominum accipiat, quod alios etiam invitos post multa mala opera attrahat ad salutem, alios post bona rejiciat et compellat in malum, quo pereant in æternum.

JOANNES ERIGENA *contra Gotteschalcum, lib. 1, cap. 4.*

Hæc igitur hæresis Gotteschalcana, si tali nomine potest vocari, inter duas alias hæreses sibi invicem adversantes mediocritatis loco constituta est: inter illam plane quæ dicitur Pelagiana, et illam quæ ei repugnat. Quarum una dono divinæ gratiæ derogat, altera libertatem arbitrii condemnat. Pelagiana siquidem secta libertatem arbitrii rationalis naturæ tantum commendat, ut sine dono gratiæ ad perficiendam hominis justitiam sufficiat. Ejus vero secta contraria gratiæ donum confirmat, ut ea sola in ho-

* Quod in Tironis Chronico scriptum erat ab Augustino, Sigebertus interpretatus est, *Ex libris Augustini male intellectis*, verissime. Hoc enim est quod

de S. Augustini obtrectatoribus ad Capitula Gallorum respondens testatur Prosper, ejus illos doctrinam aut non intelligendo, aut intelligi nolendo reprehendere.

mine operante, omni conatu liberi arbitrii contem- A bant quod nec pie viventibus prosit bonorum operum
pto, omnis adells fastigium justitiæ contingat. labor, si a Deo ad mortem prædestinati fuerint; nec

SIGEBERTUS Gemblacensis, in Chronico, anno Christi
414.

Prædestinatorum hæresis in hoc tempore cœpit
serpere: qui ideo Prædestinati vocantur, quia de
prædestinatione et divina gratia disputantes, assero-

impis obsit quod improbe vivant, si a Deo prædesti-
nati fuerint ad vitam. Quæ assertio et bonos a bonis
avocabat, et malos ad mala provocabat. Hæc hæresis
ex libris Augustini male intellectis initium sumpsisse
dicitur.

ELENCHUS HÆRESUM

Quæ in primo libro commemorantur.

I.	Simon.	XXXI.	Adamiani.	LXI.	Patriciani.
II.	Menandriani.	XXXII.	Helcesei.	LXII.	Ascitæ.
III.	Basilidiani.	XXXIII.	Theodotiani.	LXIII.	Passalorynchitæ.
IV.	Nicolaitæ.	XXXIV.	Melchisedechiani.	LXIV.	Aquarii.
V.	Saturniniani.	XXXV.	Bardesanitæ.	LXV.	Coluthiani.
VI.	Gnostici.	XXXVI.	Noetiani.	LXVI.	Floriani.
VII.	Carpocratiani.	XXXVII.	Valesii.	LXVII.	Satanniani.
VIII.	Cerentiani.	XXXVIII.	Cathari.	LXVIII.	Gymnopodæ.
IX.	Nazareni.	XXXIX.	Angelici.	LXIX.	Donatistæ.
X.	Ebionæi.	XL.	Apostolici.	LXX.	Prisciliani.
XI.	Valentiniani.	XLI.	Sabelliani.	LXXI.	Adilophagi.
XII.	Secundiani.	XLII.	Origeniani.	LXXII.	Rhetoriami.
XIII.	Ptolemeitæ.	XLIII.	Origeniani alii.	LXXIII.	Theoponitæ.
XIV.	Marcosii.	XLIV.	Paulliani.	LXXIV.	Triscilidæ.
XV.	Colorbasiani.	XLV.	Photiniani.	LXXV.	Hydrothæitæ.
XVI.	Heracleonitæ.	XLVI.	Manichæi.	LXXVI.	Homuncionitæ.
XVII.	Ophitæ.	XLVII.	Hieracitæ.	LXXVII.	Ametritæ.
XVIII.	Cainiani.	XLVIII.	Meletiani.	LXXVIII.	Psychopneumones.
XIX.	Sethiani.	XLIX.	Ariani.	LXXIX.	Adecerditæ.
XX.	Archontici.	L.	Audiani.	LXXX.	Metagenetæ.
XXI.	Marcionitæ.	LI.	Eunomiani.	LXXXI.	Luciferiani.
XXII.	Apellitæ.	LII.	Macedoniani.	LXXXII.	Joviniani.
XXIII.	Cerdoniani.	LIII.	Aeriani.	LXXXIII.	Arabici.
XXIV.	Severiani.	LIV.	Aetiani.	LXXXIV.	Helvidiani.
XXV.	Tatiani.	LV.	Apollinaristæ.	LXXXV.	Paterniani.
XXVI.	Cataphryges.	LVI.	Antidicomaritæ.	LXXXVI.	Tertullianistæ.
XXVII.	Pepuziani.	LVII.	Messaliani.	LXXXVII.	Abelotæ.
XXVIII.	Artotyritæ.	LVIII.	Metangismonitæ.	LXXXVIII.	Pelagiani.
XXIX.	Thessaurescædecitæ.	LIX.	Seleuchiani.	LXXXIX.	Nestoriani.
XXX.	Alogii.	LX.	Proclianistæ.	XC.	Prædestinati.

PRÆDESTINATUS,

SIVE

PRÆDESTINATORUM HÆRESIS,

ET LIBRI S. AUGUSTINO TEMERE ASCRIPTI REFUTATIO,

TRES IN LIBROS DISTRIBUTA.

(Ex edit. Sirmond., [in Galland. Biblioth. t. X.]

LIBER PRIMUS.

*Epitome Ecdicesios Hygini contra hærestarchas, et
Categoricorum Epiphaniæ contra sectas, et Expositio-
num Philastri, qui hos transferens in Latinum ser-
monem de Græco, cum Ariani damnarentur, edidit.
Prior Hyginus, post hunc Polycrates, Africanus,
Hesiodus, Epiphanius, Philaster; hi diversis tempo-
ribus diversas hæreses pertexerunt.*

I.

Prima hæresis a Simone sumpsit exordium, qui
dicebat castitatem ad Deum non pertinere, Deum

B mundum non fecisse, et his similia. Hic a deato et
sancto apostolo Petro ita est publice superatus, ut
ante pedes ejus cadens ultra surgere minime po-
tuisset.

II.

Secunda hæresis a Menandro Menandrianorum,
qui mundum non a Deo, sed ab angelis factum esse
testantur. Hos sanctus Linus episcopus, secundus
apostoli Petri, a consortio conversationis nostræ est

cios, æterna damnatione mulctavit : docens rationabiliter, secundum sanctas Scripturas veteris Testamenti, Deum qui cum Moyse locutus est, hunc esse omnium creatorem, et nihil in creaturis omnibus esse quod possit pro sui natura esse vituperabile. Omnia enim quæ culpabilia judicantur, actu, non conditione culpantur.

III.

Tertia hæresis a Basilide Basilidianorum. Hi trecentos sexaginta et quinque cœlos esse dicentes, contra Moysen suscipiunt, et Deum horum cœlorum Abrasax commemorant. Quod nomen a Græca ratio litterarum in hanc summam supputando pertingit. ΑΒΡΑΣΑΞ, id est, Α, unum, et Β, duo, et Ρ, centum, et Α, unum, et Σ, ducenta, et Α, unum, et Ξ, sexaginta, sunt in summa 365. Hos Ecclesia ut energumenos computans, non altercando, sed projiciendo damnavit.

IV.

Quarta Nicolaitarum a Nicolao hæresis est adinventata, qui unus ex septem diaconibus ab apostolis ordinatus est. Iste cum de zelo pulcherrimè conjugis culparetur, docere cœpit indifferenter debere uti conjugibus, non solum laicis, sed etiam his qui sacerdotii fungerentur officio. Hos damnavit sanctus Joannes apostolus et evangelista, et jussit ut quicumque cum eis vel sermonem colloqui miscuisent, ex hoc ipso communionem privarentur : docens rationabiliter a mundi origine Deo castitatem plurimum placuisse; tunc autem etiam in seipso Christum Dei Filium castitatis gloriam dedicasse, cum virginem possidens matrem, virgo mansurus, nullum discipulorum suorum commixtionem etiam legitimi conjugii uti permisit, dicens : *Si quis vult venire post me, abneget seipsum sibi, et tollat crucem suam, et sequatur me (Matth. xvi, 24).*

V.

Quinta hæresis Saturninianorum est, a Saturnino. Hic docuit septem angelos mundum fecisse, quibus cordi fuit libidines inserere, ut dum sese concupiscit ex alterutro diversitas sexus, mundus a sui fine refrenatus possit esse perpetuus. Hos anathematizavit beatus Thomas Christi apostolus, docens rationabiliter mundum initium habuisse, et quia initium habuit, ad finem esse venturum. Angelos autem omnipotentiam habere non posse, et ideo mundum eos non potuisse constituere. Conditorem autem mundi unum esse Deum, quem Moyses prædicavit fecisse cœlum et terram, et mare et omnia quæ in eis sunt.

VI.

Sexta hæresis Gnosticorum, qui Gnosticos se ap-

^a Leg. Græca ratione cum Cotelerio ad Constit. apost. lib. vi, cap. 8, not. 9.

^b Habuit Nicolaus diaconus accusatores suos, habuit et defensores. Utroque accurate recenset Cotelerius, loc. cit., not. 16.

^c Ms. Augiense, appellari.

^d Ms. Aug., carnem.

^e Hoc caput in ms. Augiensi decimum est, ac sic

pellare voluerunt, quasi propter scientiam excellentem, cum miseres superiores esse, quos memoravimus, haberentur. Docens eos rationabiliter beatus Paulus apostolus non Deo servire, sed suo ventri et libidini, inflatos esse, et nihil scire, et agrotare circa quæstiones et verborum pugnas.

VII.

Carpocratianorum septima est hæresis, a Carpocrate inventa, qui docebat potestates tenebrarum transire non posse, nisi solos eos qui omni se turpitudini miscuisent. Hi Dominum nostrum Jesum de utroque sexu genitum asserebant, sed talem animam accepisse quæ superna cœlorum sciret. Resurrectionem corporis denegantes, prophetas Testamenti veteris condemnabant. Habebant autem Marcellinam quamdam, quæ imagines Jesu et Pauli et Pythagoræ philosophi ponebat in medio populi quem decipiebat, et faciebat eos his imaginibus honorem Deitatis exhibere et incensum ponere. Hos damnavit apud Cyprum beatus Barnabas Christi discipulus, docens eos ministros esse Satanæ, et non debere constitui Christianum penitus cum his habere sermonem.

VIII.

Octava hæresis Cerinthianorum, a Cerintho. Dicebant mundum ab angelis factum, carne circumcidi debere, veteris Testamenti secundum litteram debere præcepta servari. Jesum hominem tantummodo fuisse, non resurrexisse, sed adhuc resurrecturum esse memorabant. Hos in Galatia æterno anathemate beatus apostolus Paulus condemnavit. Hos denique tangit in sua Epistola quam ad Galatas misit.

IX.

Nona hæresis Nazarenorum. Filium quidem Dei confitentur, omnem autem ritum veteris Testamenti Judaico more conservant. Hos docuit beatus apostolus Paulus debere spiritaliter Scripturas advertere; et hos in Ecclesiis Galatia deprehendit, atque non consentientes doctrinæ suæ anathemati esse constituit.

X.

Decima hæresis Ebionæi. Hominem solum fuisse Dominum Jesum Christum asserunt, et legis mandata more Judaico custodienda constituunt. Hos Lucas evangelista apud Antiochenam ecclesiam inveniens condemnavit, docens angelum dixisse ad Mariam : *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit te. Ideo et id quod ex te nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei (Luc. 1, 35).*

XI.

Undecima hæresis Valentinianorum, a Valentino.

legitur : *Decima hæresis est Nazarenorum; cum Filium Dei confiteantur, omnia tamen veteris legis observant; quæ Christiani per apostolicam traditionem non observant carnaliter, sed spiritualiter intelligere didicerunt.*

^f Forte, Galatiæ.

^g Hoc caput in ms. Aug. nonum est.

Hi per Orientem dispersi graviter Dei Ecclesiam vulnerarunt, dicentes profundum et altum secum commixta. Ex quibus duobus, velut ex conjugio, mundum processisse: altum dicentes Patrem, profundum Filium, eunque nihil assumpsisse de Maria virgine; sed illum, tanquam aquam per rivum aut fistulam, sine ulla carnis assumptione transisse. Carnis autem resurrectionem omnimodis denegantes. Hos anathematizavit beatus Zacchæus Cæsariensis episcopus, docens Dominum nostrum Jesum Christum, Deum verum verumque hominem, per virginea secreta transisse, ex semine David secundum carnem, sed hominem vere natum, vere passum, vere mortuum, vere resurrexisse a mortuis, et vere ascendisse in cœlis.

XII.

Duodecima hæresis ^b Secundianorum. Hoc solum ^a Valentinianis distant, quia addunt huic sectæ etiam turpitudinem corporis, quam quasi illi pseudocasti declinare se simulant. Hos damnavit Diodorus episcopus Cretensis.

XIII.

Tertia decima hæresis ^c Ptolemeitæ, a Ptolemæo Valentini discipulo, qui hanc eandem hæresim acrius disputando dispersit; qui eodem tempore a sancto Zacchæo supra memorato episcopo Cæsariensi damnatus est. Hæresim tamen pessimam per multa spatia Orientis dispersit.

XIV.

Quarta decima hæresis ^a Marco quodam est adinventata: qui negans resurrectionem carnis, Christum non vere passum, sed putative conabatur astruere. Hunc sanctus Clemens, episcopus Romanus et Christi dignissimus martyr, fixis et integris assertionibus confutans, et coram omni plebe in ecclesia detegens, æterna damnatione punivit: docens vere natum et passum Dominum nostrum Jesum Christum, nihil ab eo in phantasia factum commemorans, et evidenter ostendens quod veritas inimica falsitatis falsum in se nihil habere potuerit: sicut nec lux in se tenebras habere potest, nec benedictio maledictionem, nec dulcedo amaritudinem; et si ista commisceri possent, Deum tamen docuit mendacio impossibile esse misceri.

XV.

Quinta decima hæresis ^d Colorbasiana a ^e Colorbasio adinventata. Vitam omnem hominum in septem stellis esse positam, et has septem Ecclesias, et septem candelabra aurea conabatur astruere. Hunc sanctus Theodotus de Pergamo episcopus, habita synodo septem episcoporum, anathematizavit: docens septem Ecclesias in septiformi spiritu consecratas. Una forma est, inquit, cum in forma quam

A primus homo amiserat, revocatur. Secunda, cum immaculatus qui erat peccator efficitur. Tertia, cum ex terra corpus mortuum suscitabitur. Quarta, cum anima de inferni elaustris eruitur. Quinta, quod anima paradisi habitatione lætatur, quousque corpus suum incorruptibile recipiat. Sexta quod filios ^f Deo facit qui erant filii Adæ. Septima, quod facit hominem regni cœlorum esse participem. Has esse sancti Spiritus formas in septem ecclesiis, in septem oculis et in septem candelabris aureis collocatas.

XVI.

Sexta decima hæresis Heracleonitarum ab Heracleone adinventata est; quæ baptizatum hominem, sive justum, sive peccatorem, loco sancti computari docebat: nihilque obesse baptizatis peccata memorabat, dicens, sicut non in se recipit natura ignis gelu, ita baptizatus non in se recipit peccatum. Sicut enim ignis resolvit aspectu suo nives, quantæcunque juxta sint, sic semel baptizatus non recipit peccatorum reatum, etiam quantavis fuerint operibus ejus peccata permixta. Hic in partibus Siciliæ inchoavit docere. Contra hunc susceperunt episcopi Siculorum, ^g Eustachius Lilybæorum et Panormeorum Theodorus. Quique omnium qui ^h per Siciliam erant episcoporum synodum exorantes, gestis eum audire decreverunt, et universas assertiones ejus dirigentes ad sanctum Alexandrum Urbis episcopum, rogaverunt ut ad eum confutandum aliquid ordinaret. Tunc sanctus Alexander, ad singula quæque capita hydri singulos gladios Dei Verbi de vagina divinæ legis ejiciens, librum contra Heracleonem ordinans, ferventissimum ingenio Sabinianum presbyterum destinavit; qui et scriptis ⁱ episcopi, et assertionem suam ita eum confutaret, ut nocte media navis præsidio fugeret et ultra ubinam devenisset penitus nullus sciret.

XVII.

Septima decima hæresis Ophitarum. Hi a colubro nominati sunt. Coluber enim, Græce ophis dicitur. Habent ergo colubrum assuetum eorum panes lingua lambere, atque ita ex se velut Eucharistiam sanctificare. Quem colubrum suum Christum appellant. Contra hos susceperunt Bithyniæ provinciæ sacerdotes, id est civitatis Chalcedoniæ et Nicomediæ episcopi Theocritus et Evander, et confutantes eos publice superarunt, atque superventum facientes eis per collegia eorum, in Bithyniæ, ut dixi, partibus per possessiones clanculo ubi hæc ipsa perpetrabant, et sacerdotes eorum eliminarunt, et serpentes eorum occiderunt, ac rationem reddentes omni populo, maximam partem plebis ab hoc periculo liberarunt.

XVIII.

Octava decima hæresis, ^j Cainiani. Propterea sic

^a Ms. Aug., verum.

^b Ms. Aug., Evandrianorum.

^c Ms. Aug., Ptolemaitæ.

^d Ms. Aug., Colobrasiana.

^e Ms. Aug., Colobrasio.

^f Ms. Aug., Dei.

^g Ms. Aug., Eustasius.

^h Synodi hujus Siculæ meminit in sua nova Collectione conciliorum Baluzius ad an. 125 (tom I Concil., pag. 555, edit. Ven. Labb.), auctoritatem scriptoris nostri secutus. Qua de re Pearsonii censura excutienda in ejus opp. posth. pag. 231.

ⁱ Ms. Aug., episcoporum.

^j Ms. Aug., Caini, ut et Theodoretus.

appellati sunt, quoniam Cain honorant, dicentes eum A fortissimæ esse virtutis. Simul et Judam traditorem divinum aliquid putant esse, et scelus ejus beneficium deputant, asserentes eum præcisse quantum esset generi humano Christi passio profutura, et occidendum Judæis propterea tradidisse. Hos ortos esse ^a Mesopotamiani Ecclesiarum Syriæ sacerdotes ad cæteros suos coepiscopos conscripserunt. Quos triginta et duo episcopi apud Antiochiam residentes, cum ejusdem urbis episcopo Theodoro, in præsentem confutatos damnarunt, dicentes eis illud quod sanctus Spiritus locutus est per prophetam: *Væ his qui dicunt de bono malum, et de malo bonum; qui ponunt tenebras lucem, et pro luce tenebras (Isa. v. 20)*. Constat ergo vos a vobis ipsis esse damnatos, qui eos vultis magnos et justos ascribi, quos pro facti sui B qualitate Deus perpetuæ gehennæ incendio destinavit.

XIX.

Nona decima hæresis Sethianorum. Hi nomen acceperunt a filio Adæ qui vocatus est Seth; de superna matre eum natum esse jactantes, quam convenisse dicunt cum superno patre, unde divinum semen aliud nasceretur, ex quo semine sibi Deus justos eligeret, et suos filios appellaret. Hi orti sunt in partibus Achaïæ. Contra quos suscepit sanctus Perigenes Argus civitatis antistes, ostendens eis, de uno sancto vero et justo Isaac duos natos geminos, uno pariter utero editos: unum ad superiora divinæ gratiæ penetrasse, alium ad inferiora inferi devenisse. Unum itaque e duobus, inquit, aut naturæ malæ sunt filii, et ambo ^b pro id quod sunt nati ^c damnandi sunt; C aut naturæ bonæ sunt, et pro facti sui qualitate, juste alium benedictio coronavit, alium maledictio condemnavit. Hæc et his similia asserente sancto Perigene, aliquanti credentes conversi sunt ab errore hoc pessimo: non credentes autem, nec convertentes, gladio sunt anathematis amputati.

XX.

Hæresis vicesima apud Cretam Archonticorum a principibus nomen accepit. Principes enim se colere jactant, quos dicunt condidisse hunc mundum. Hos sanctus Dioscorus Cretensis episcopus condemnavit, docens unum et verum Deum in partes substantiales penitus dividi omnino non posse: hunc esse Deum, qui se et prophetis ostendit, et in se credentes ab omnibus periculis liberavit, sicut Noe, sicut Abraham, Isaac, Jacob, filiosque Israel, Jonam, Susannam, tres pueros; et innumerabilia erga credentes in se quæ ostendit Deus signa virtutum, quibus se solum Deum ostenderet. Acquiescentes veritati recipit, dissentientes vero æterna abominatione punivit.

XXI.

Prima et vicesima hæresis a Marcione orta est. Duo

^a Ms. Aug., *Mesopotamiæ Ecclesiarum*.

^b Ms. Aug., *ambo sic quod sunt*.

^c Ms. Aug., *damnati*.

^d Ms. Aug., *Synerum*, ut et apud Eusebium. Vide-sis Cotelierum ad Constit. Apost. lib. vi, cap. 8, not. 12; et Huetium in notis ad Exegetica Origenis, tom. II, pag. 7.

principia fuisse confirmat, boni et mali. Quem Epiphanius tria dicebat principia docuisse, boni, justi et pravi; sed Eusebius ^d Syrinum quemdam, non Marcionem, trium principiorum atque naturarum scribit auctorem. ^e Marcionitæ, cum universalem Orientis Ecclesiam macularent, ab Origene superati, confutati, et per singulas sunt civitates damnati. Item post aliquantos annos, jam devicti atque detecti, in Africanis partibus pullulabant, quos Tertullianus modis omnibus ita obtinuit, ut ipsos faceret contra sectam suam publice prædicare.

XXII.

Vicesima secunda hæresis Apellitarum est, quorum est princeps Apelles, qui duos quidem introducit deos, sed unum fatetur principium, hoc est, ab ipso uno principio alterum factum est. Quod cum malignum esset inventum, a bono abjectum est; abjectum vero a bono principio hoc principium, quod malignabatur contra boni principii voluntatem, in sua malignitate mundum fecit. Inde est quod ad malum nos promptiores quam ad bonum natura consequitur, et plus in vitiis, inquit, quam in virtutibus delectatur. Dominum nostrum Jesum Christum asserunt carnem ex elementis suscepisse, quam aeri reddidit dum ascenderet, et sine ea intravit in cælum. Hos Origenes ita perfecte superavit, ut eorum causa periodeutes fieret, et per singulas quasque urbes per Orientem eundo prædicaret. Et quia innumerabilia sunt tractatorum ejus volumina, hæretici superati libros ad suos libitus callidissima argumentatione mutarunt, ut quos vellent decipere, dicerent ita Origenem suis expositionibus defuisse. Unde quicumque usque hodie Origenem legit, si prudenti eum novit recitatione distinguere, deprehendit loca ab hæreticis maculata; quod ita esse ^f sanctus Pamphilus martyr in suo Apologetico declaravit.

XXIII.

Vicesima tertia hæresis Cerdonianorum a Cerdone cepit exordium, qui duo principia sibi adversantia dogmatizavit, Deumque legis ac prophetarum non esse patrem Christi, nec bonum esse Deum, sed justum, patrem vero Christi bonum; Christumque ipsum nec natum ex femina, neque habuisse carnem, nec vere mortuum vel quidquam passum, sed simulasse passionem. Contra hunc suscepit sanctus Apollonius episcopus Corinthiorum, eumque omni cum synodo ^g Orientali damnavit, reddens rationem hunc esse Deum patrem Domini nostri Jesu Christi, de quo Moyses in capite libri sui dicit: *In principio fecit Deus cælum ac terram (Gen. 1, 1)*. Omnes veteris Testamenti irreprehensibiles secundum Apostolum approbavit, dicens: *Quis accusabit adversus electos Dei?*

^e Ms. Aug., *Marcionistæ*.

^f Apologeticus Origenianus sancto Pamphilo martyri asseritur ab auctore tum hic, tum infra, cap. 43. Qua de re alibi verba fecimus, nimirum in Prolegom ad tom. IV, Bibl. PP. cap. 1, § 4, pag. 4.

^g Ms. Aug., *eumque omnis Ecclesia cum synodo*.

Deus qui justificat; quis est qui condemnet (Rom. viii, 33)? Hæc autem et his similia hæc de causa condemnatis hæreticis, rationabili sermone videbantur satisfacere sacerdotes, sive ut a præcipitio revocarent, sive ut se ostenderent sectas damnare, non homines; homines autem se ipsos damnare, qui damnatas sectas amplectentes a veritate discedunt.

XXIV.

Vicesima et quarta est hæresis Severianorum, qui sunt a^a Severo exorti. Vinum non bibunt, eo quod fabulosa vanitate de semine Satanæ terram geminasse asserunt vitem. Carnis quoque resurrectionem cum veteri respuunt Testamento. Hos damnavit S. Euphranon episcopus Rhodius; apud Rhodum enim horum superstitio orta est. Quos convicit Scripturam ratione sanctarum, in quibus legitur Deus educere de terra panem ad confirmandum cor hominis, et vinum ad lætificandum (*Psal. ciii, 13, 16*). Vini autem non usus necessarius, sed nimietas inimica salutis culpanda est. Carnis vero resurrectionem ab illo promissam esse qui in præsentem mortuos suscitabat; qui si mentitus fuisset, mortuos utique suscitare non potuisset. Sanctos esse apices Testamenti veteris, sicut fundamenta domus, præclare docuit dicens: Fundamenta domus circa squalida loca sunt posita, ut ea quæ sunt superius nullam contumelliam stercoreum patiantur. Superiora ergo domus laquearibus auratis, parietibus pictis, et vario marmorum metallo sunt edita. Inferiora vero, humori terreno vicina, digesta etiam superiorum universa suscipiunt. Quid ergo nunc faciemus? si auferimus inferiora, superiora corruunt. Tamen si destruenda erant inferiora, non hoc alius poterat nisi Dei Filiiu facere. Videamus ergo utrumnam ipse destruxerit hoc quod nos dicimus permanere: *Putatis, inquit, quia veni legem destruere, aut prophetas? Non veni legem solvere, sed adimplere* (*Matth. v, 17*). Hæc et his similia dicens sanctus Euphranon episcopus, multos convertit; in errore vero perseverantes perpetua sanctione a communione privavit.

XXV.

Vicesima et quinta hæresis est Tatianorum, a Tatiano quodam instituta, qui et Encratitæ appellati sunt. Ili nuptias damnant, atque omnino pares eas fornicationibus aliisque corruptionibus faciunt, nec recipiunt in suo numero conjugio utentem, marem vel feminam. Non vescuntur carnibus, easque omnino abominantur. Contra hos suscepit sanctus Epiphanius Ancyræ Galatiæ episcopus, objiciens eis Pauli apostoli epistolam ad Timotheum primam, eo quod habeant cauteriatam conscientiam, prohibentes nubere, et abstinere docentes a cibis quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione, fidelibus et his qui cognoverunt veritatem: quia omnis creatura Dei bona est, et nihil abjiciendum quod cum gratia-

^a Aug., *Severiano*.

^b Aug. non habet *quando*.

^c Ms. Aug., *qui se dicat*.

^d Auctoris nostri testimonium de Sotere adversus

rum actione percipitur; sanctificatur enim per verbum Dei et orationem (*1 Tim. iv, 2-5*). Abstinentes autem nostros catholicos idcirco laudamus, quia quando non accipiunt cibos, quasi qui dicant malum esse accipere, sed bonum dicunt et optimum, quod se asserunt esse ad percipiendum indignos. Sic fit ut et illud statutum Apostoli conservetur, quod ait: *Non manducans manducantem non judicet, et manducans non manducantem non spernat* (*Rom. xvi, 3*). Non enim creaturam accusat, sed se esse talem pronuntiat, quo se dicat hujus epulis refici non mereri.

XXVI.

Vicesima et sexta hæresis Cataphryges orti sunt, qui hoc nomen a provincia, non a dogmate assumpserunt; quorum auctores fuerunt Montanus, Prisca et Maximilla. Hi itaque adventum Spiritus sancti a Domino promissum in se potius quam in apostolis fuisse asserunt redditum. Secundas nuptias pro fornicationibus habent, et ideo dicunt eas permisisse apostolum Paulum, quia ex parte sciebat, et ex parte prophetabat. Nondum enim venerat quod perfectum est. Hoc autem perfectum in Montanum et in ejus prophetissas quas supra diximus, venisse delirant. Hactenus dixerim de Cataphrygis. Cætera quæ dicuntur quasi incerta prætereo. De infantis sanguine eos accipere, quod ideo dicimus, ne videamur ignorare omnia quæ de eis dicuntur: hi enim qui contra eos scripserunt nihil hinc penitus memorarunt. ^d Scripsit contra eos liber sanctus Soter papa Urbis, et Apollonius Ephesiorum antistes. Contra quos scripsit Tertullianus presbyter Carthaginensis. Qui cum omnia bene et prime et incomparabiliter scripserit, in hoc solum se reprehensibilem fecit, quod Montanum defendit, agens contra Soterem supra dictum Urbis papam, asserens falsa esse de sanguine infantis, Trinitatem in unitate Deitatis, penitentiam lapsis, mysteriis eisdem unum pascha nobiscum. Hoc solum discrepamus, inquit, quod secundas nuptias non recipimus, et prophetiam Montani de futuro judicio non recusamus. Objiciunt quidam Tertulliano, quod animam ex traduce, id est animam dixerit ita gigni ex anima, sicut ex corporibus corpus; quod catholica fides vehementer execratur.

XXVII.

Vicesima septima hæresis Pepuzianorum, qui a loco quodam nominati sunt. Quam desertam civitatem dicit Epiphanius: hanc autem isti divinum aliquid esse arbitantes, Hierusalem vocant. Tantum dantes mulieribus principatum, ut sacerdotio quoque apud eos honorentur. Dicunt enim duas ecclesias, Quintillæ et Priscillæ, in eadem civitate Pepuza. Unam sunt cum Cataphrygis. Contemptui autem eos habent, quod se isti Pepuziani cæteris æstiment meliores. Dicunt enim hanc Pepuzam villam fuisse Mon-

Cataphrygas scribente probatur Dodwello in dissert. sing. de Success. Rom. pontif. cap. 14, § 2. Neque omittendus cl. abbas de Longuerue in dissert. de Hæresi Montani, § 8, pag. 259.

tanj, Priscæ et Maximillæ, et quia ibi cœperunt prædicare et ibi vixerunt, ideo locum appellarunt Hierusalem. Et quia habitatores loci sunt, ideo cæteris se esse meliores ascribunt. Hos Apollonius superavit Ephesiorum episcopus.

XXVIII.

Vicesima octava hæresis Artotyritas suos vocat, quibus hoc nomen oblatio dedit. Offerunt enim panem et caseum, dicentes a primis hominibus oblatores Deo de fructibus terræ et ovium fuisse celebratas. Hos Pepuzianis jungit Epiphanius, contra quos nullus dignatus est nec loqui.

XXIX.

Vicesima nona hæresis Tessarescædecate dicuntur, eo quod quarta decima luna Pascha celebrant, quilibet septimanæ occurrerit dies; et si dies Dominicus incurrerit, ipso die jejulant et vigilant. Hoc tantum a nobis discrepant, nihil aliud. Hos sanctus Joannes Constantinopolites episcopus tali ratione in multis civitatibus obtinuit. Abiit cum clero suo, et cum eis Pascha celebravit dicens: Sicut nos vobiscum celebravimus Pascha, venite et vos nobiscum suscipite; a quibus cum hoc impetravit, cœperunt unum sapere et nobiscum celebrare diem. Probaverunt enim totam fidei regulam sic nos sicut se tenere, sic illos sicut nos credere.

XXX.

Tricesima hæresis Alogiorum. Propterea sic vocantur, quia Verbum Dei esse Filium accipere nolunt; in tantum ut Evangelium sancti Joannis dicant ipsius non esse; nec Apocalypsim accipiunt ejusdem Joannis. Quid multa? ^a Omnia nobiscum sapiunt, Dei Verbum Dei Filium penitus quasi blasphemiam exsecrantur. Hos Philo episcopus sæpe superavit.

XXXI.

Tricesima prima hæresis Adamianorum, qui ex Adam nomen acceperunt, cujus imitantur in paradiso nuditatem, qualis fuit ante peccatum. Unde et nuptias aversantur, quia nec prius quam dimissus esset de paradiso cognovit uxorem. Credunt ergo quod nuptiæ futuræ non fuissent, si nemo peccasset. Nudi itaque mares feminæque conveniunt, nudi lectiones audiunt, nudi orant, nudi celebrant sacramenta. Et ex hoc paradisu suam arbitrantur ecclesiam. Hos sanctus presbyter Polycarpus detexit; obtinuit, eliminavit.

XXXII.

Tricesima et secunda hæresis Helceseorum. Hos quidam Helchi nomine pseudopropheta decepit; ex cuius genere duas mulieres tanquam deas ab eis prohibetur adoratas. Cætera Hebionæis similia tenere ab Epiphanio asseruntur. Hos Papias presbyter Aanaie obtinuit.

^a Mihi dubium non est hic nisi quod excludisse. Omnia nobiscum sapiunt, nisi quon Verbum, etc. Sic optime coherescet oratio. Wesseling. Probabil. cap. 30 pag. 266.

^b Ms. Aug., Theodotione.

XXXIII.

Tricesimum et tertium locum hæresis tenent Theodotiani, a quodam ^b Theodoto instituti, hominem tantummodo Christum Dei Filium asserentes: quod dicitur idem ^c Theodotus propterea docuisse, quia in persecutione lapsus isto modo se casus sui devitare putabat approbrium, si non Deum negasse, sed hominem videretur. Hos obtinuit Craton episcopus Syrorum.

XXXIV.

Tricesimam quartam hæresem Melchisedechiani invenerunt. Melchisedech, sacerdotem Dei excelsi, non hominem fuisse, sed virtutem Dei esse arbitrantur, illum locum sequentes Apostoli ad Hebræos quo ait, *sine patre, sine matre, sine genealogia* (Hebr. vii, B 3). His occurrit Dionysius Hierosolymorum episcopus, dicens hunc et patrem habuisse et matrem; et hoc ideo dixisse Apostolum, quia et genealogia ipsius, et materna paternave prosapia, non haberetur in eo ordine in quo lex Hebræorum scripta est, cum Deo utique placuerit generatio Hebræorum.

XXXV.

Tricesima quinta hæresis sunt Bardesanitæ, a quodam Bardesane perveri. Qui ^d Bardesan dicitur perfectus fuisse catholicus, sed postea in id per Valentini discipulum incurrisse, ut malam diceret carnis humanæ creaturam, animæ bonam. Hunc in Cappadoeia damnavit Theocritus episcopus, docens Deum bonum utraque fecisse, utraque copulasse, et carnis humanæ non naturam, sed prævaricationem esse culpandam.

XXXVI.

Hæresis tricesima et sexta ^e Noetianorum est, qui dicunt ^f Christum eundem ipsum esse Patrem et Spiritum sanctum: non per substantiam, sicut nos, sed per personam, ut putative dicatur Spiritus sanctus, non veraciter. Hic damnatus est a Tranquillo ^g episcopo Chalcedoniorum Syriæ. Ostendit enim Patrem verum, Filium verum, Spiritum sanctum verum: unum quidem Deum per unam substantiam, sed tres per distinctionem personas credi debere confirmans.

XXXVII.

In tricesimam et septimam hæresim Valesii incurunt, qui infelices et seipsos castrant et hospites suos. Hoc modo dicunt illud impleri: *Qui se castraverunt propter regnum cælorum* (Math. xix, 11). Alia quoque hæretica docere dicuntur et turpia, sed quæ illa sint nec ipse Epiphanius commemorat, nec usquam potui reperire. Hi a synodo sunt damnati Achaïæ.

XXXVIII.

Tricesima octava hæresis est Catharorum, qui seipsos isto nomine quasi propter munditiâ superbisime appellarunt. Secundas nuptias non admittunt.

^c Ms. Aug., Theodotion.

^d Ms. Aug., Bardesanes.

^e Ms. Aug., Anoctorum.

^f Ms. Aug., eundem esse Christum et Spiritum sanctum, non per substantiam.

Pœnitentiam denegant, Novatum sectantes hæreticum : unde etiam Novatiani appellantur. Contra hunc beatus Xystus martyr et episcopus, et vénéabilis Cyprianus martyr Christi, tunc Carthaginiensis pontifex, scripsit contra Novatum librum de Lapsis, quod possint per pœnitentiam recuperare gratiam quam labendo perdididerant, quod Novatus asserebat fieri omnino non posse.

XXXIX.

Tricesima et nona hæresis Angelicorum est. Hi Angelicos se vocari voluerunt. Dicunt enim angelos debere adorari et excoli animo, et ipsis preces effundi, ut ipsi quem sciunt posse plus a se, ipsi faciant votis hominum et petitionibus subvenire. Hos Epiphanius jam omnino defecisse testatur victos a Theophilo Apameo episcopo.

XL.

Quadragesimo loco apparuerunt Apostolici ; qui se hoc nomine arroganter appellari voluerunt, eo quod in suam communionem non recipiunt utentes conjugibus, et res proprias possidentes, quales habet catholica, et monachos et clericos plurimos. Ideo ergo isti hæretici sunt, quia se ab Ecclesia separantes, nullam spem eos putant habere qui utuntur his rebus, quibus ipsi carent. His in eo testimonio occurrit Ecclesia, in quo dicit Apostolus : Etiam si corpus meum non solum abstinentiis macerem, sed etiam tradam eum igni ut ardeat, charitatem autem non habeam, nihil prodest (I Cor. xiii, 3).

XLI.

In quadragesimam et primam hæresim Sabelliani a Sabellio incurrerunt, ipsum sibi Patrem, ipsum sibi Filium, ipsum sibi sanctum Spiritum confitentes. Hi sunt qui et Praxeani dicuntur, qui habuerunt inter initia Praxeani quemdam doctorem. Dicuntur et Hermogeniani, quia Hermogenem habuerunt in Sabellii contubernio. His occurrit Dositheus episcopus Seleuciæ, docens eum totam Trinitatem negare, dum se æstimat unitatem defendere. Pater enim ingenuus, Filius genitus, Spiritus sanctus procedens ex Patre, coæqualis per omnia Patri et Filio. Deitas enim sic recipit unitatem substantiæ, ut distinctionem personæ non perdat.

XLII.

Quadragesimam et secundam hæresim Origeniani inchoaverunt, a quodam Origene, non illo qui fere omnibus notus est, sed alio Syro quodam sceleratissimo ; de quo dicit Epiphanius quod tam turpia docuerit, ut nec debeant per scripturam ad nostros posteros destinari.

XLIII.

Quadragesimam et tertiam hæresim alii Origeniani

^a Hunc scriptorem duos confligentem Origenes hic et paulo post acriter perstringit Huetius lib. 1 Origenian. cap. 1, § 7, pag. 3, qui et animadvertit disertè negasse id Baronium, simulque causas cur duplex fingeretur Origenes, acute pervestigasse ad ann. 256, § 47. Post Huetium idem annotarunt Cotelerius, Monum. eccl. Gr. tom. I, pag. 778 ; et Fa-

A continuo subsequuti sunt, ut dicit Epiphanius, qui et mortuorum resurrectionem negant : Christi autem creaturam esse sanctum Spiritum dicunt ; paradikum autem et cœlos allegorice dicta firmantes. Hi duo Origenes ^b prava quæque scripserunt. Hæretici et perversi doctores nostro Origeni catholico tractatori miscuerunt ; ut adimpleretur quod dicitur a Domino in Evangeliiis : *Nonne bonum semen seminasti in agro tuo ? unde ergo c hæc zizania ? Qui respondens ait : Inimicus homo hæc fecit (Math. xiii, 27)*. Ideo enim Origenem legentes invenimus catholicum, et contra hæreses dimicantem et vincentem : identidem legentes Origenem invenimus hæreticum et adversa fidei astruentem. Litteræ verba tradunt et sensus : si possent et facies loquentium demonstrare, errorem nullum poterat de persona doctoris incurere. Nam et illud cavendum est quod Ampullianus quidam hæresiarchæ Bithynius, qui docebat post Origenem Ecclesiam Dei. Hic incurrit talem hæresim, ut diceret omnes criminosos cum diabolo et dæmoniis eousque in gehenna decoqui, usquequo puri redditi possint inde mundi et immaculati egredi ; ad hoc quod antea fuerant alieni a culpa, suo iterum creatori restitui. Hic dum argueretur ab universali Ecclesia, cœpit proferre libros Origenis quos ipse vitiaverat, et dicere : Ecce quia Origenes ita sensit : et præcipue in quatuor Periarcho libris. Sed qui sani sensus est, et habet ^d splendidos oculos, sic videt addita in Origenis opusculis mala ista atque cognoscit, sicut si in stragulo cocci-neo pannos albos aut cujusque alterius coloris cernat assutos. Quod ita esse sanctus martyr Pamphilus docet, qui antequam ad martyrii coronam attingeret, irreprehensibiliter ^e cathedram episcopatus obtinuit, et sanam doctrinam Dei populis ministravit. Hic edidit Apologeticum, et omnia quæ de Origene ^f catholici ignorantes mentiuntur exclusit : ostendens ea quæ reprehensibilia inveniuntur in ejus opusculis, Origenis non esse, sed eorum quos ipse superaverat ; alia vero quæ tota perversa sunt, aliorum duorum hæreticorum esse, qui Origenis nomen, non fidem nec conscientiam habuerunt.

XLIV.

Quadragesima et quarta hæresis, a Paulo Samosateo inventa, Paulianum sibi populum fecit. Christum non semper fuisse, sed a Maria cœpisse, nec amplius eum aliud quam hominem dicit. Hæc hæresis antea fuit Artemonis ; quæ cum defecisset, ab isto Paulo Samosateo restaurata est. Item contra hunc suscipiens Ecclesia, licet post multos annos, dum defecisset cum assertoribus prava defensio, a Photino nostro episcopo renovata iterum, Photinianum populum pullulavit. Sive ergo Artemonianos audias, sive Paulianos,

bricius, Bibl. Gr. tom. V, pag. 213, not. a.

^b Ms. Aug., *prava quæ scripta sunt. Hæretici.*

^c Ms. Aug., *habet hæc zizania ?*

^d Ms. Aug., *mentis splendidos oculos.*

^e Episcopum fuisse Pamphilum martyrem perperam tradit auctor.

^f Ms. Aug., *catholico ignorantes.*

sive Photinianos, unum scias : sicut Donatistas, et **A** Monteses, et Parmenianos vocamus, Donatistas a Donato, Monteses a montis latebra, Parmenianos a Parmeniano ; qui per totam Africam libros contra nos conficiens, et novos psalmos faciens circumibat, contra quem noster scripsit Optatus. Sed redeamus ad **B** Paulianos. Omnibus notum est nos hæreticos venientes non rebaptizare, sed manum reconciliationis accedere, et ita divino populo tradere sociandos. De Paulianis autem sancta synodus Nicæna hoc constituit, ut prorsus baptizentur, et ita demum catholico populo socientur. Unde ego credo regulam eos baptismatis integram non tenere, et ideo hoc decretum a Christi pontificibus constitutum.

XLV.

Quadragesima et quinta hæresis Photinianorum est a Photino, quem sic dixi nostrum episcopum fuisse, sicut fuit noster Judas Scariotes apostolus. Hic suum populum fecit. Hominem quidem purum fuisse Christum docebat, et a Maria cœpisse cum Paulo Samosateo sentiebat, sed Spiritum sanctum semper fuisse memorabat : hoc solum quadragesimæ quartæ hæresi dissimilis, quod populum a se perversum suo nomine nuncupavit.

XLVI.

Quadragesima et sexta hæresis a Mane inchoata Manichæorum contubernium fecit. Hic Manes, cum esset civis Persa, et in Perside docens se apostolum Dei diceret, etiam ad Græciam devolutus est. Quem Græci discipuli ejus, devitantes nomen insanæ, **C** Manichæum vocari decreverunt, id est quasi manna fundentem. Iste duo principia inter se diversa et adversa, eademque æterna et cœterna, hoc est semper fuisse, composuit : duasque naturas atque substantias, boni scilicet et mali, sequens alios antiquos hæreticos, opinatus est. Quorum inter se pugnam et commixtionem, et boni a malo purgationem, et boni quod purgari non potuit cum malo in æternum damnationem, secundum sua dogmata asseverantes, multa fabulantur, quæ cuncta intexere nimis longum est. Dicunt animas bonas, et ejusdem cujus est Deus esse naturæ. Proinde mundum a natura boni, hoc est a natura Dei factum consistuntur quidem, sed de commixtione boni et mali, quæ facta est quando inter se utraque natura pugnavit. Ipsam vero boni **D** a malo purgationem ac liberationem, non solum per totum mundum, et de omnibus ejus elementis, virtutem Dei facere dicunt, verum etiam electos suos per alimenta quæ sumunt. Et eis quippe alimentis, sicut universo mundo, Dei substantiam perhibent esse commixtam : quam purgari putant in electis suis eo genere vitæ quo vivunt electi Manichæorum, velut sanctius et excellentius auditoribus suis. Nam his duabus professionibus, hoc est electorum et

auditorum, ecclesiam suam constare voluerunt. In cæteris autem hominibus, etiam in ipsis auditoribus suis, hanc partem bonæ divinæque substantiæ, quæ **d** mixta et colligata in escis et potibus detinetur, maximeque in eis qui generant filios, arctius et inquinatius colligari putant. Quidquid vero undique purgatur luminis, per quasdam naves, quas esse lunam et solem volunt, regno Dei tanquam propriis sedibus reddi. Quas naves de substantia Dei pura perhibent fabricatas : lucemque istam corpoream, animantium mortalium oculis adjacentem, Dei dicunt esse naturam. Quinque enim elementa quæ genuerunt principes proprios, genti tribuunt tenebrarum : eaque elementa his nominibus nuncupant, fumum, tenebras, ignem, aquam, ventum. In fumo nata animalia bipedia, unde homines ducere originem censent ; in tenebris repentia, in igni quadrupedia, in aquis natatilia, in vento volatilia. His quinque elementis malis debellandis alia quinque elementa de regno et substantia Dei missa esse dicunt ; et in illa pugna fuisse permixta, fumo aerem, tenebris lucem ; igni malo ignem bonum, aquæ male aquam bonam, vento malo ventum bonum. Naves autem illas, id est duo cœli luminaria, ita distinguunt, ut lunam dicant factam ex bona aqua, solem vero ex bono igni. Esse autem in eis navibus sanctas virtutes, quæ se in masculos transfigurant, ut illiciant feminas gentis adversæ : et per hanc illecebram commota eorum concupiscentia, fugiat de illis lumen quod membris

C suis permixtum tenebant, et purgandum suscipiatur ab angelis lucis, purgatumque in illis navibus imponatur ad regna propria reportandum. Qua occasione coguntur electi eorum velut eucharistiam conspersam cum semine humano sumere, ut etiam inde, sicut de aliis cibis quos accipiunt, substantia illa divina purgetur. Sed hoc se dum facere negant, detecti sunt. Nam et apud ecclesiam Carthaginiensem ita sunt manifestati. Denique in conventu episcoporum coram omni populo confessa est puella nondum annorum duodecim istam nefariam turpitudinem ; et multa prodidit, seipsam asserens ob hoc **e** scelestum sacramentum eorum vim esse perpressam. Cui cum primo non crederetur uni puellæ et soli, plurimas nominavit hujus facinoris conscias : quas solatio **D** Ursi tribuni qui tunc domus regis præfuit, de diversis domibus ubi latebra fovebantur, ejectas a clericis ad ecclesiam Restitutam adductas, id ipsum propter hoc ipsum passas, vix et compulsas constat esse confessas. Tunc totum illud turpissimum scelus, ubi ad excipiendum et commiscendum concumbentium semen farina substernitur, profertur in medium, et quod cum infinito rubore dicitur et auditur, recenti tempore nonnulli eorum ad ecclesiam adducti sunt, sicut gesta episcopalia ibidem confecta testantur. Tria ergo ge-

exscripsit auctor *Prædestinati*.

e Rescribe *Mannicheum* cum Fabricio Bibl. Gr. tom. I, pag. 171, not. (**).

d Ms. Aug., *maxime colligata*.

e Ms. Aug., *scelesto sacramento*.

a Forte, *Montenses*.

b Ms. Aug., *Paulinianos*. Sed rectius utique, a Paulo scilicet Samosateno, *Paulianos*, ut et Augustinus lib. de Hæresibus ad Quodvultdeum ; ex quo libro hanc suarum hæreseon enarrationem prope ad verbum

nera eorum sunt. Catharistæ, Macharii et Manichæi. Omnes tamen has tres formas ab uno magistro, ipso scelerato Mane, constat esse conscriptas. Omnes denique Manichæum legunt, et omnes libri ejus sunt eis sine dubitatione communes. In quibus libris agitur ut per concupiscentiam dissolvatur utriusque sexus princeps tenebrarum, et fugiat ab eis liberata divina substantia, quam in hominis semine teneri existimant inquinatam, unde etiam Catharistæ appellantur, quasi purgatores. Qui cum carnes non comedant, tam poluti sunt, ut cum omnibus suis etiam humanum semen assumant, cum nec ova ipsa accipiant; aiunt enim, et ipsa dum franguntur expirant. Sed nec alimonia lactis utuntur; non quia putent divinæ substantiæ nihil ibi esse permixtum, sed quia sibi error ipse non constat. Nam et vinum non bibunt, dicentes fel esse principis tenebrarum: et tamen uvam comedunt, cum de musto nec digitum intinctum assumant. Animas auditorum suorum in electos revolvi arbitrantur; cæteras autem animas quæ eorum non sunt auditorum, in pecora redire asserunt, et in omnia quæ radicibus fixa sunt atque aluntur in terra. Herbas enim et arbores, ita in eis vitam esse putant, ut sentire eam cum leduntur æstiment et dolere. Unde et agriculturam, quæ omnium artium est innocentiior, tanquam plurimorum homicidiorum ream, dementes accusant, et præcipue cum agrum a spinis viderint repurgari; suisque auditoribus ideo arbitrantur ignoscere, quia præbent inde alimenta electis suis: ut divina illa substantia, in eorum ventre purgata, impetret eis veniam, quorum traditur oblatione purganda. Itaque ipsi electi nihil in agris operantes, nec pomam carpentes, nec folia ulla vellentes, expectant hæc afferri usibus suis ab auditoribus suis, viventes tót et tantis secundum suam vanitatem homicidiis alienis. Moneñt etiam eosdem auditores suos, ut si vescuntur carnibus, animalia non occidant, ne offendant principis tenebrarum in cælestibus colligatos; a quibus omnem carnem dicunt originem ducere. Et sic ^b utuntur conjugibus, ut conceptum generationemque devitent; ne divina substantia quæ in eos per alimenta ingreditur, vinculis carneis ligetur ^c in prole. Sic quippe in omnem carnem, id est per escas et potus, venire animas credunt. Unde et nuptias sine dubitatione condemnant et quantum in ipsis est prohibent, quando generare prohibent, propter quod sunt copulanda conjugia. Adam et Evam ex principibus fumi asserunt natos, quorum pater, aiunt, nomine Saclas: quem sociorum suorum fetus omnium asserunt devorasse, et quidquid inde commixtum divinæ substantiæ ceperat, cum uxore concumbens in carniæ prolis, tanquam tenacissimo vinculo colligasse. Christum autem fuisse affirmant quem dicit nostra Scriptura serpentem: a quo illuminatos asserunt eorum aspectus, ut bonum malumque dignoscerent; eumque Christum novissimis temporibus advenisse, ad animas

A non ad corpora liberanda. Nec fuisse in carne vera, sed simulatam speciem carnis ludificandis humanis sensibus præbuisse, ubi non solum mortem, verum etiam resurrectionem similiter mentiretur. Deum qui legem per Moysen dedit, et in Hebræis prophetis locutus est, non esse Deum verum, sed unum ex principibus tenebrarum affirmant. Ipsiusque Testamenti novi Scripturas tanquam falsatas ita legunt, ut quod volunt inde accipiant, quod nolunt rejiciant: eisque tanquam totum verum habentes nonnullas apocryphas anteponunt. Promissionem Domini nostri Jesu Christi de Paraclete in suo hæresiarche Manichæo dicunt esse completam. Unde se ipse in suis litteris Jesu Christi apostolum dicit, eo quod Jesus Christus se eum missurum esse promiserit; et ideo ejus apostolus, quia in eo missus sit Spiritus sanctus. Propter quod etiam ipse Manichæus duodecim discipulos habuit, instar apostolicæ numeri, quem numerum Manichæi hodieque custodiunt. Nam et ex electis suis habent duodecim quos appellant magistros, et tertium decimum principem ipsorum. Episcopos autem 72 qui ordinantur a magistris, et presbyteros qui ordinantur ab episcopis, numeri indefiniti. Habent etiam episcopi diaconos. Jam cæteri tantummodo electi vocantur. Sed mittuntur etiam ipsi qui videntur idonei, ad hunc errorem, vel ubi est augmentandum, vel ubi non est seminandum. Baptismum in aqua nihil cuiquam perhibent salutis afferre, nec quemquam eorum quos decipiunt baptizandos putant. Orationes faciunt ad solem per diem, quaquaversum circuit: ad lunam per noctem si apparet; si autem non apparet, ad aquiloniam partem, quæ sol cum occiderit ad Orientem revertitur. Stant orantes. Peccatorum autem originem non libero arbitrio voluntatis, sed substantiæ tribuunt gentis adversæ, quam dogmatizant esse hominibus mixtam. Omnem vero carnem non Divinitatis, sed malæ mentis asserunt esse opificium, quæ contrario Deo cœterna e-t. Carnalem concupiscentiam qua caro concupiscit adversus spiritum, substantiam volunt esse contrariam, sic nobis adhærentem, ut quando liberamur atque purgamur, iterum reparatur, et in sua natura etiam ipsa immortaliter vivat. In uno homine duas dicunt animas esse et duas mentes, easque per naturam contrarias, bonas et malas; easque dicunt inter se habere conflictum. Finito autem isto seculo, post conflagrationem mundi, istam substantiam mali in globo quodam dicunt tanquam in carcere esse victuram. Cui globo affirmant accessurum et semper adhesurum, et quasi coopertorium atque tectorium, ex animalibus natura quidem bonis, sed tamen quæ non potuerint a naturæ malæ contagione mundari.

XLVII.

Quadragesimus septimus hæreticus Hieracha Hieracitas instituit. Hi resurrectionem carnis negant.

^d Monachos tantum et monachas, et eos qui conju-

^a Ms. Aug., *Mattari*. Sic et Augustinus. Codices autem mss., *Mattari et Mattarii*.

^b Ms. Aug., et sic utantur.

^c Ms. Aug., *in prolem*.

^d Ms. Aug., *monachos autem tantum*.

gia non habent, in communionem recipiunt. Ad regnum cœlorum non pertinere parvulos dicunt, quia non sunt eis merita ulla certaminis quo vitia superantur. Contra hunc suscepit sanctus Aphrodisius Hellesponti episcopus, asserens resurrectionem carnis et novo et veteri Testamento esse firmatam. Infantes autem jam homines esse : et sicut si quis eos occidat, homicidæ suscipit crimen; sic qui eos baptisate consecraverit, mercedem sibi de hominis salute acquirit. Communionem nulli negandam, nisi his qui prætermissis conjugibus propriis alienas requirunt.

XLVIII.

Quadragesima octava hæresis est Meletianorum, a Meletio quodam. Nolentes orare cum his qui in persecutione ceciderant, schisma fecerunt. Quibus restitit sanctus Basilius episcopus Cappadociæ, dicens majorem spei et fidei charitatem quæ omnia tolerat, et manum lapsis magis porrigendam. Hortatur etiam desperantes recuperatione provocandos ut redeant : siquidem etiam angelis in cœlo gaudium majus faciat unus poenitens, quam nonaginta novem qui non peccaverunt (*Luc. xv, 10*).

XLIX.

Quadragesimus et nonus hæresiarches Arius ortus est. Hic populos Arianos instituit, qui Patrem et Filium et Spiritum sanctum nolunt esse unius ejusdemque substantiæ, sed esse Filium creaturam, Spiritum vero sanctum creaturam creaturæ, hoc est ab ipso Filio creatum volunt. In eo autem quod Christum sine anima carnem suscepisse arbitratur, Epiphanius prodidit. Et ideo Patrem majorem Filio sic dicit, quasi creatorem : et Filium majorem Spiritu sancto, quasi creatorem ejus. Nostros, id est catholicos, ad se venientes rebaptizant : utrum hoc etiam aliis, id est non catholicis, faciant, nusquam legitur. Primus contra hos suscepit sanctus Hesiodus episcopus Corinthiorum, vir qui etiam mortuos suscitasse asseritur. Unde factum est ut plus sanctitatem quam disputationem attendentes homines Arium execrarentur. Siquidem ejus orationibus asseritur ipse Arius in secessum sedens universa simul interanea cum stercorebus profudisse. Jam contra sectam ejus tam Orientales quam etiam Occidentales episcopi scripserunt. Quibus eum per singula capita dogmatum suorum asserunt blasphemantem.

L.

Quinquagesimos ^a Audianos memorat Epiphanius, non quidem hæreticos, sed schismaticos : quos alii Anthropomorphitas vocant, quoniam Deum sibi fingunt cogitatione carnali, in similitudine imaginis corruptibilis hominis, dicentes : *Oculi Domini super justos* (*Ps. xxxiii, 16*); *Cælos opera digitorum Dei* (*Ps. viii, 4*); et : *Deus sedet super sedem sanctam suam* (*Ps. xlvi, 9*); et : *Deus stetit in synagoga decorum* (*Ps. lxxxii, 1*), et cætera, quæ possunt de ysi-

lili cogitari. Quia ergo in nullo alio errant, mitius ^b eos agens Epiphanius noluit hæreticos nominare, dans veniam rusticitati. Quod autem nobis non communicant, divitias habere nostros episcopos clamant, quas Christus etiam laicos contemnere jubet. Pascha cum Judæis celebrant. Egit contra hos Zenon Syrorum episcopus.

LI.

Quinquagesima prima hæresis Eunomianorum, ab Eunomio. Hi serpentis antiqui spiritu pleni, non solum minorem Filium, sed nec similis essentiae esse Filium asseverant. Egit contra hos Ammonius presbyter.

LII.

Quinquagesima secunda hæresis Macedonianorum, a Macedonio. Hos Pneumatomachos appellant per Orientem nostri, eo quod de Spiritu sancto litigent. Nam de Patre et Filio recte sentiunt, Spiritum vero sanctum nolunt credere Deum, creaturam eum dicentes. Philaster scribit Macedonium Spiritum sanctum Deitatem Patris et Filii dicere : quo dicto videtur proprietatem suam sancto Spiritui denegare.

LIII.

Quinquagesima tertia hæresis Aerianorum, ab Aerio quodam : qui cum esset presbyter, doluisse fertur quod non esset episcopus ordinatus. Cœpit docere non debere pro dormientibus offerri, nec statuta celebranda esse jejunia; sed cum quisque voluerit, jejunandum, ne videatur esse sub lege. Presbyterum ab episcopo nulla differentia debere discerni; et non admitti ad communionem suam, nisi a conjugio abstinentes.

LIV.

Quinquagesima et quarta hæresis Aetiana, ab Aetio vocata. Hi cum Eunomio dissimilem per omnia Patri Filium ^d confitentur; et dicunt : quicumque nostræ fidei consentiunt, sciant sibi ^e nulla obesse peccata quæcumque ab eis fuerint perpetrata. Contra hos synodus 20 episcoporum egit in Achaia.

LV.

Quinquagesima et quinta hæresis Apollinaristarum est, ab Apollinare inchoata. Negant hominem perfectum in Christo, sed assumptionem carnis ita factam, ut intus in homine pro anima divinitas esset. Carnem autem et Verbum unius ejusdemque voluit docere substantiæ. Contentiosissime afferentes : *Verbum caro factum est* (*Joan. i, 14*), volunt docere aliquid de Verbo in carnem conversum. Insuper etiam de Mariæ carne nihil esse susceptum in incarnatione Domini nostri Jesu Christi confirmant. Egit contra hunc synodus in Antiochia.

LVI.

In quinquagesima sexta hæresi ^f Antidicomarite appellati sunt hæretici, qui Mariæ virginitati usque adeo contradicunt, ut affirmant eam post Christum

^a Ms. Aug., Valdianos. Augüst., Vadianos.

^b Ms. Aug., in eos agens.

^c Ms. Aug. addit: egit contra eos synodus Nicæna.

^d Ms. Aug., confitentes dicunt.

^e Ms. Aug., nulla posse obesse.

^f Augustinus, Antidicomarianitæ.

natum viro fuisse commixtam. Egit contra hos Theodotus Cyprius episcopus.

LVII.

Quinquagesimam et septimam hæresim Messalianorum invenimus : quod nomen ex lingua Syra est ; Græce autem dicuntur Euchitæ, ab orando sic appellati. Non psallunt, jugiter orant. Sed quia hoc solum faciunt, non habentes charitatem nec allôqui nec humanitatis, inter hæreticos sunt a sancta synodo confutati. Condemnant etiam eos monachos qui aliud, præter legendi orandique opera aliquid fuerint operati, vel artis, vel agriculturæ. Usque ad istos Epiphanius pervenit, et siluit. Credo eum usque ad id temporis vixisse. Præterita enim et præsentia indicare humana curiositas potest, Deus autem solus potest futura prædicere. Verum quia Philaster in suis et ipse libris quibus diversorum retexit historias, etiam hæreses quæ ortæ fuerint cæteris quibusque temporibus, ex ejus nunc libris discerpendo solas hæreses in medium exhibemus. Egit contra hos Ephrem presbyter Syrorum.

LVIII.

Quinquagesimam et octavam hæresim Metangismônite inchoaverunt. Ἀγγελίον Græco sermone vas dicitur, μεταγγισμός autem vas intra vas advertitur. Ex isto ergo articulo hoc sibi nomen assumunt, dicentes : Sic est Filius in Patre quomodo vas minus intra vas majus. Quos ideo repudiat Ecclesia : quia de incorporeo carnaliter sentiunt, et de incomprehensibili liniatis agunt, et de æqualitate Divinitatis gradus statuunt. Egit contra hos Diodorus episcopus Nicomediæ.

LIX.

In quinquagesima et nona hæresi Seleuciani sunt, orti a Seleuco : qui elementorum materiam de qua factus est mundus, non a Deo factam dicunt, sed Deo coæternam : nec animam Deo tribuunt creatori, sed creatores esse animarum angelos volunt de igni et de spiritu. Malum autem asserunt esse aliquando a Deo, aliquando a materia. Negant Salvatorem in carne sedere ad dexteram Patris, sed ea se exuisse perhibent, eamque in sole posuisse, accipientes occasionem de psalmo ubi legitur : *In sole posuit tabernaculum suum* (Psal. xviii, 6). Negant visibilem paradisum, baptismum in aqua non accipiunt, resurrectionem non credunt futuram, sed quotidie asserunt in generatione filiorum. Hos non admittit disciplina fidei nostræ nobiscum disceptationem assumere, sed pro definitionibus suis eos præcepit anathemati mancipari.

LX.

Sexagesimam hæresim Proclianistæ a Proclino fecerunt. Dicunt isti Dei Filium sic paruisse in terris, sicut Raphaelem angelum, aut Gabrielem, non carne assumpta, sed visa. Sic se miscent populo Dei, ut non intelligantur. Denique quia nullum alium errorem patiuntur, communicant nobiscum : et hoc est quod

* Ms. Aug., *limitate*.

pejus est, quia quoscunque simplices invenerint, ita eos faciunt sentire et credere. Hoc scelus valde inimicum salutis nostræ ita astruunt : Ergo Deus illas sordes habuit sustinere, quas naturalis conceptio partus et parientis infligit; habuitque Dei Filius habere alvum degesta sua abluentem, humorem de naribus, salivam ex ore, sordem in aure, in ventre stercora, putorem in exhalatione? et his similia, quæ insania mentis excogitat. His Tertullianus vehementer occurrit, ostendens Dei Filium impassibilem esse, et ista Divinitati non injuriam sed laudem afferre. Sicut rex, qui volens anulum aureum cum gemma de cloaca levare, induit se servilem tunicam, et sic descendit ad cloacam, ut stercoreas injurias tunica illa suscipiat, et mittens manum, et anulum aureum cum gemma eripiens, aqua abluit, et digito suo regali induit, posteaquam inde ascenderit. Ita procul dubio Dei Filius formam servi suscipiens, venit non solum ad inferos cælorum, ubi nos sumus qui videmur vivere in mundo, sed etiam ad inferos inferiores, qui tanto a nobis sunt profundius quanto nos sumus cælo; et ut inde humanum genus eriperet, cunctarum sordium, non suarum, sed nostrarum, est squalorem perpressus. Pro viventibus sic vixit sicut nos qui vivimus, nihil aliud distans, nisi hoc quod immaculatam vitam exercuit, habens intra se Deum; pro mortuis sic mortuus, nihil distans, nisi hoc quod tertia die resurrexit a mortuis; et quod propterea sic descendit, ut sanctos inde erueret et mortis principem religaret. Quod autem anulum aureum cum gemma posuit, hoc in sequenti lectione edocuit, quod anulum corpus posuerit, gemmam vero inclusam esse animam declaravit. Hunc ergo anulum de stercoribus antiquis et de cloaca hujus mundi Christus elevans ac baptismatis unda perfundens, ab omni squalore abluens, in suis fecit sanctis manibus radiare. Siquidem ita legitur : *Justorum autem animæ in manu Dei sunt* (Sap. iii, 1). Et iterum : *Pone me sicut anulum in manu tua* (Cant. viii, 6). Et : *In manus tuas commendo spiritum meum* (Psal. xxx, 6); et infinita sunt his similia in sacris apicibus, quæ nos causa brevitatis omittentes, ad sexagesimam et primam hæresim accedamus.

LXI.

Sexagesimam et primam hæresim Patriciani fecerunt, a Patricio sumentes exordium. Hi substantiam carnis humanæ non a Deo, sed a diabolo conditam dicunt; eamque sic detestantur, ut hunc dicant esse perfectum qui se potuerit constanter occidere. Ex his sunt aliquanti qui etiam rogant eos quos invenerint ignotos, ut ab eis occidantur. Hæc insania in partibus Numidiæ superioris et Mauritaniam cœpit olim. Hos miseri Donatistæ postea secuti, cœperunt se monis præcipitio quasi futuri martyres tradere : ut qui vitam æternam catholicæ fidei derelinquunt, viathanati æternam mortem inveniant. Contra hos Optatus legitur egisse.

LXII.

Sexagesima secunda hæresis Ascitarum est. Ascitæ ergo ab utre appellantur. Ἀσκιός, enim Græce uter dicitur. Isti cum in Trinitate nihil mali habeant, utrem tamen ingentem juxta altare ponunt, eunque vacuum inflant, et linteamibus velant et adorant, quia confectum cruoris Domini ibi adjiciunt, illud dicentes evangelicum: *Vinum novum in utres novos adjiciunt, et utraque conservantur* (Matth. ix, 17).

LXIII.

Sexagesima tertia hæresis est Passalorynchitæ. Omnes quando ad Ecclesiam suam conveniunt, tanto silentio student, ut et naribus et labiis suis digitum apponant, nè vel ipsam taciturnitatem flatibus lædant. Cur autem per palum digitum significare maluerint, a quibus hoc nomen compositum est nescio, cum Græce πάσσαλος palus dicatur, et digitus δάκτυλος, et ῥύγχος nasus. Melius autem mihi videtur si Dactylorynchitæ vocitentur. Invenit sibi diabolus in lege Dei quos faceret Pythagoras, illud observantes Apostoli: *Orabo spiritu, orabo et mente; psalmum dicam spiritu, psalmum dicam et mente* (I Cor. xiv, 15). Docent ergo homines foras ecclesiam quid dicant in cordibus suis intra ecclesiam positi. Quasi non idem Apostolus dixerit: *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem* (Rom. x, 10). Vanum dico ego cum laborem arripere, qui dignatur talibus respondendo tempus consumere, justumque judico ut tacentes tacendo vincamus.

LXIV.

Sexagesima quarta hæresis Aquariorum, qui ex hoc appellati sunt Aquarii, quod aquam offerunt in poculo sacramenti. Dicunt enim vinum ebrietatis esse rem, per quam homicidia et fornicationes et cætera scelera perpetrantur, cum constet omnia excedentia modum crimen facere, et vitium procreare. Non ergo vini haustu, sed nimietate, crimina committuntur. Quid est enim quod nimis sumptum non culpam iucurrat? Bibatur nimis aqua, videamus si non lædat; comedatur nimis panis, videamus si non crapulam faciat. Optimum ergo in rebus omnibus modum tenentes, etiam hos anathematizamus, cur cruorem Christi a fonte separantes, præjudicio fornicatorum et homicidarum, regulam a Christo fundatam audacter^a infringant.

LXV.

Sexagesima quinta hæresis^b Coluthianorum a quodam Colutho emersit. Hi dicunt Deum creasse mala et bona: secundum litteram sentientes quod dicitur: *Ego Deus creans mala et faciens bona* (Isa. xlv, 7). Cum Deus hoc per prophetam promiserit, quod faceret eos sine gladio hostium vivere, et faceret terram dare germen suum abundantiamque omnium frugum, si ejus mandata servassent; si vero prævaricatores essent, gladium et famem paterentur. Et his dictis adjunxerit: *Ego Deus creans mala et faciens bona.*

^a Ms. Aug., *infringunt.*

^b Sic et Augustinus. Codex autem Augiensis, *Coluthanorum*; et *Coluthano* pro *Colutho*.

A Illi hoc ad substantiam a specie transferentes, malorum Deum asserunt creatorem. Cum creatura nulla sit mala, possunt, ut video, Deum blasphemare perversum quia dicit ad populum: *Si ambulaveritis recti, et ego vobiscum ambulabo rectus; si autem ambulaveritis perversi, et ego incedam vobiscum perversus* (Levit. xxvi, 23).

LXVI.

Sexagesima sexta hæresis Florianorum a Floriano, qui dicit malas animas et bonas a Deo creari. Ideo, inquit, qui maligni sunt, mali sunt, et non mutantur; et boni simpliciter viventes non in audaciam iniquorum hominum protrahuntur. Quod dictum a Theodoro breviter vincitur ita: Judas bonus fuit, et factus est traditor. Ipso tempore quo meretrix pessima lacrymis rigabat pedes ejus, misericordiam quaerens, si animam malam habuit mulier, quare in meretricio crimine non eo tempore perduravit? Constat ergo animas bonas a Deo conditas: quibus per naturam hoc inesse creator indulsit, ut cum sint bonæ, non solum actu suo meliorentur, sed etiam in ipsa possint malignitate converti, dum illud diligentia invenit, hoc incurrit negligentia.

LXVII.

Sexagesima et septima hæresis est Satannianorum, a Satannio. Hi dicunt, post resurrectionem mortuorum, in eodem statu in quo nunc sumus non esse mansuros; neque ita esse mutandos, ut sit cælum novum et terra nova, sicut sancta Scriptura promittit (II Petr. iii, 13). Contra hos utriusque Testamenti scripta luctantur.

LXVIII.

Sexagesima et octava hæresis est Gynnopodarum. Hi nudis pedibus semper ambulant, eo quod dixerit Dominus ad Moysen: *Solve calceamentum de pedibus tuis* (Exod. iii, 5); et quod sanctus Isaias legitur nudis pedibus ambulasse (Isa. xx, 2). Ideo hi schisma faciunt, quoniam calceatos condemnant.

LXIX.

In sexagesimam et nonam hæresim Donatistæ a Donato exorti sunt: qui propter ordinatum contra suam voluntatem Cæcilianum, Ecclesiæ Carthaginiensis episcopum, schisma fecerunt, objicientes ei crimina non probata, et maxime quod a traditoribus divinarum Scripturarum fuerit ordinatus. At ubi hinc^d mentiri convicti sunt, schisma in hæresim converterunt. Quasi etiam si vera fuissent crimina in Cæciliano, statum suum de toto orbe terrarum Ecclesia amittere potuisset propter unius hominis culpam; seu veram, seu, quod magis apparuit iudicibus, falsam; et in parte Africana solus Donatus potuerit statum Ecclesiæ conservare, de toto autem orbe terrarum sit deletus sanctorum apostolorum labor et passio martyrum. Immo ipse Salvatoris nostri cruor ad conservandum cætum catholicæ fidei defecit, quem solus Donatus cum aliquantis asellionibus^e Byzacenis

^e Quod Byzaceni ararent asino. Testis Plinius, lib. xvii, cap. 5.

obtinuit. Et ideo ausi sunt rebaptizare catholicos. In quo opere et presumptores se et damnabiles comprobant, cum Ecclesie universali sciant placuisse, nec in ipsis hæreticis baptismatis violare virtutem. Hujus hæresis principem legimus Donatum : qui de Numidia veniens Carthaginem, et contra Cæcilianum Christi dividens plebem, adjungens sibi ejusdem factionis episcopos, ^a Majorinum nomine in sua parte apud Carthaginem ordinavit episcopum. Cui Majorino Donatus alius in eadem divisione successit : qui eloquentia sua sic confirmavit hanc hæresim, ut multi existiment de ipso potius Donatistas initium hæreseos assumpsisse. Exstant hodie scripta ejus, ubi ^b probatur in Trinitate contra fidem catholicam suscepisse. Et quamvis unius substantie dicat in Trinitate Deum Patrem, tamen majorem Filio, Filium majorem Spiritu sancto confirmare tentavit. Sed in hunc errorem ideo nullus de populo ejus attendit, quia alia erat intentio inter partes. Hi hæretici in partibus Italiae Monteses appellantur, in interiore Africa Parmeniani, in Carthaginiensi Donatistæ. In utriusque Numidicæ partibus habent veluti monachos, quos Circumcelliones vocamus, agrestes et audacissimos dæmonum famulos : qui non solum in alios acriter sæviunt, verum etiam sibi ipsis miseri omnino non parcunt. Nam per mortes varias, maximeque præcipitiorum, et aquarum, et ignium, sese interficere consuerunt, et ad hunc exitum ex utroque sexu quantos potuerint seducunt. Aliquando etiam quos invenerint rogant ut ab eis occidantur, mortem nisi fecerint comminantes. Quod verum est, multis Donatistarum displicent tales : sed hoc verbo, non opere. Nam si vere displicerent, utique talibus non communicarent, qui per totum orbem Ecclesiis unius Cæciliani crimen impingunt. Nam et inter se frequenter habere dissidia. Denique apud Carthaginem, temporibus Heracliani comitis, cum Maximianus contra Primianum, ab ejusdem erroris centum ferme episcopis ordinatus, a reliquis trecentis decem episcopis qui ordinationi ejus crimina impingebant, fuisset damnatus, docuit populum qui eum sequebatur, etiam extra Ecclesiam dari posse baptismum Christi. Denique, quicumque aut a Primiano ad Maximianum abiit, aut a Maximiano ad Primianum, non est iterum baptizatus ab eo qui contra voluntatem eorum ordinatus est, comprobantur ab eo quem utique damnaverunt : non abjiciunt, non renuunt, non mutant baptismatis sacramentum ; et seu a Primiano, sive a Maximiano quis aut baptizetur, aut clericus ordinetur, quasi ab uno factum sit, non a duobus contrariis ; in ea dignitate qua ab uno venerit quis ad alterum, perseverat : non mutatur baptismus, nec dignitas tollitur ; quia non de baptismatis altercatione, sed de ordinationis contentione facta divisio comprobatur. De Cæciliani enim ordinatione dissen-

tire cœperunt, non de baptismatis aut fidei transgressionem sese ab Ecclesia abscederunt.

LXX.

Septuagesimam hæresim Priscillianorum apud Hispanos Priscillianus legitur inchoasse. Hi animas divinæ naturæ affirmant. Quas ad agonem quendam spontaneum in terris exercendum, per septem caelos et per quosdam gradatim dicunt descendere principatus, et in malignum principem incurrere a quo istum mundum factum voluunt, atque ab hoc principe per diversa carnis corpora seminari. Asserunt etiam fatalibus stellis homines colligatos, ipsumque corpus nostrum secundum duodecim signa caeli esse compositum. Prorsus sicut il qui Mathematici vulgo appellantur, constituunt in capite arietem, taurum in cervice, geminos in humeris, cancerum in pectore, et cætera nominatim signa percurrentes ad plantas, a signo Christi ad signa astrologi migraverunt. Hæc et alia fabulosa et vana multa confingunt. Uxores a viris quas potuerint separant. Carnes sicut Manichæi fugiunt. Apocryphas simul cum canonicis Scripturis accipiunt, et in sensus suos allegorizando convertunt. Trinitatem autem, sicut Sabelliani, ipsum sibi Patrem, ipsam sibi Filium, ipsum sibi sanctum Spiritum confitentur.

LXXI.

Septuagesimam et primam hæresim Adelofagi inchoarunt, dicentes non debere ita cibum sumere Christianum, ut ab alio videatur dum comedit. Et hæc sola causa eos ab Ecclesia separare dignoscitur. Trinitatem enim ejusdem substantie confitentur. Egerant cum eis episcopi de Epheso.

LXXII.

Septuagesimam et secundam hæresim Rhetorianorum, a Rhetorio inchoatam Philastro scribente invenimus. Hi ad tantam vanitatem devoluti sunt, ut dicant omnes hæreticos recte apud Deum incedere, quia hoc in eorum mentibus datum est : sic colunt Deum sicut possunt. Error eorum nobis videtur reprehensibilis : apud Deum autem, nec error est, nec vituperatio. Hi hoc docentur a suis doctoribus, ut præter templa et synagogas, ubicunque invocatur Christus natus ex Virgine, introeant, et participes se faciant hæreticorum.

LXXIII.

Septuagesima et tertia hæresis est Theoponitarum. Hi dicunt in Christo, dum pateretur, Divinitatem sic doluisse, sicut potest dolere anima dum corpus supplicii agit. De quibus ait Gregorius episcopus : Infelices et miseri non vident, in arboribus, quando ferro cæduntur, solem quidem esse in arboribus : nunquid non dolet solis splendor, quem utique, antequam ad lignum perveniat, priorem ictus ferri contingit ? Deus ergo lux est, et quomodo cædi potest lux ? Nam quod anima sit quæ doleat in corpore, hinc

^a Apud Augustinum quoque Majorinus nominatur ; in codice autem Augiensi Majorinus.

^b Ms. Aug., probatur integritatem (id est fortasse,

defensionem) ejus contra, etc.

Ms. Aug., astrologia.

advertimus, quod recedente anima de corpore, nulla potest corpus sentire, nec adversa nec prospera. In corpore ergo Domini nostri Jesu Christi, anima humanitatis sensit quam cum corpore assumpsit, non ipse qui assumpsit, sicut nec sol qui in arbore quam memoramus illuxit : etiam si solis lux in arbore posit a verberante concidi, in Christo Divinitas non possit a cruciante contingi ; quia solis lux creatura est, hic autem creator agnoscitur et probatur. Nam quod anima humanitatis senserit passionem, ipse Dominus ait ad discipulos suos, dicens : *Tristis est anima mea usque ad mortem* (Matt. xxvi, 38). Et hinc dixisse sufficiat : accedamus ad reliquos.

LXXIV.

Septuagesimam et quartam hæresim Triscildæ incurrerunt : qui triformem Deum ita asserunt, ut quædam pars ejus sit Pater, quædam Filius, quædam Spiritus sanctus, et hinc sit Trinitas in unitate. De quibus ait Gregorius : Infelices et miseri non vident quia totam ipsam Trinitatem blasphemant. Non est enim Deus, nisi qui in seipso perfectus est. Perfectus ergo Pater perfectum ex se genuit Filium, perfectus ex Patre procedit Spiritus sanctus. Ecce tria perfecta non faciunt tres deos, sed unum, quia una est Deitas. Non enim sicut tres personæ, sic tres deitates : sed sunt tres, Pater, et Filius, et Spiritus sanctus ; sed una Deitas, una majestas, una virtus, una voluntas, et una substantia confitenda.

LXXV.

Septuagesimam et quintam hæresim Hydrotheitæ fecerunt, aquam Deum dicentes, non habentem nec initium nec finem, sordes luentem, peccata dimittentem, et habentem Spiritum sanctum. Quos juste damnat fides catholica quasi cæcos, et non videntes aquam quibus spurcitiis servit, et potest Deus servire, quibus etiam squaloribus ; aut cujus momenti est aqua sine consecratione. Illam sermo vivus vivificat, sermo sanctus sanctificat, ut sanctus Spiritus in ea dignetur habitare, aut ut possit credentibus peccata mundare. Et sic, quomodo accipit vim hujus rei per benedictionem ut possit omnia mundare peccata, non potest mundare peccata ejus qui fidem suam non ex integro prius Deo crediderit offerendam. Non ergo per solum abluentem, sed magis per credentem Spiritus sanctus infunditur in homines, et peccatorum venia condonatur.

LXXVI.

Septuagesimam et sextam hæresim fecerunt ^a Homuncionitæ, qui dicunt in corpore hominis esse imaginem Dei, non in anima. Unde Gregorius : cum imago Dei in rebus magnis et primis quæ sunt in homine debeat queri, in memoria, in intellectu, in scientia, et in illis locis unde homo ad pietatem mo-

^a In hunc locum videsis Cotelerium, ad Const. Apost., lib. vi, cap. 10, not. 4.

^b Ms. Augiense, *Adicerditæ*.

^c Ἀδὴκροπῆται, propter lucrum salutis in inferno. Philastrius, hæres. 122 : *Alii sunt hæretici qui dicunt Dominum in infernum descendisse, et omnibus post mortem etiam ibidem se nuntiasse, ut confitentes ibidem*

A vetur; hæc statuta in anima sunt, non in corporeis liniamentis instructa, et tanto plus similis Deo est, quanto plus hæc quæ memoravimus purius potuerit obtinere.

LXXVII.

Septuagesimam et septimam hæresim Ametricæ instituerunt, dicentes innumerabiles esse mundos. Hoc eos dicere novum putat, qui non legit philosophos ; hoc enim olim aliquanti philosophorum dixere gentiles. Nos autem Moysen a Deo missum suscipimus : et de mundo quid sentiamus et quid credamus, ab ipso didicimus.

LXXVIII.

Septuagesimam et octavam hæresim Psychopneumones occuparunt, dicentes animas hominum bonas in spiritus angelorum converti : animas vero hominum malas in spiritus dæmonum mutari.

LXXIX.

Septuagesimam et nonam hæresim ^b Adecerditæ ^c tenent, dicentes : Christo descendenti ad inferos omnis animarum multitudo occurrit, et credit ei, et liberata est.

LXXX.

^d Octogesima hæresis dicit Filium Dei postea genitum, postea quam voluit Pater ; si nolisset Pater, non genuisset : esto, confiteamur æqualem Filium Patri ; ut æqualis sit, non est res naturæ, sed gratiæ. Pater hoc voluit, ac per hoc totum Patris est, non Filii. Nos e contrario dicimus : sicut fons ex eo genuit flumen ex quo est, ita Pater ex eo genuit Filium ex quo est : et sicut fons non volendo et nolendo genuit fluvium, sed gignendo ; ita Pater non disputando, aut volendo, aut nolendo, sed sicut natura fontis hoc exstat, ut de plenitudine sua emanet, ita Pater de plenitudine sua effundens Filium genuit. Et sicut fluvius circuit totum mundum, et mare ingreditur, et tamen de sinu fontis non recedit : ita et Filius de sinu Patris nunquam discessit, nec tunc quando se humiliavit factus obediens usque ad mortem. Sic ergo inter nos per assumptionem apparuit, sed per majestatem suam de sinu Patris nunquam discessit. Ut enim hoc fieret, nec possibilitas Deo defuit nec voluntas. Unum horum si Deo defuit, Deus non potest nuncupari. Qui enim bonum non vult, ^d malus est ; qui non potest quod vult facere, omnipotens non est. Hanc blasphemiam damnantes in hæretico quem diximus, ad ceteros accedamus.

LXXXI.

Octogesimam et primam non hæresim accusamus ^e Luciferum, sed schisma ^f arguimus. ^f Catholicos quidem per omnia, sed Luciferianos faciendo populos, et

salvantur. Hanc observationem acceptam referimus Cotelerio in notis ad Hermam, simil. 9, § 16, tom. I PP. Apostol., pag. 120 edit. Cler.

^d His nomen in elencho, *Metagenetæ* ; in *ms. nulum*, inquit Sirmondus.

^e Ms. Augiense, in *Lucifero*.

^f Ms. idem, *catholicus quidem*.

dividendo se ab Ecclesia, a fide sua * charitas exclusit : dicente Apostolo : *Si fidem habeam ita ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest* (I Cor. xiii, 2). Gloriantur quidem a fide non deviasse : sed non parvum crimen arguimus eos incurere, qui cum Dei Ecclesia nōluerint habere charitatem.

LXXXII.

Jovinianistæ a Joviniano quodam octogesimam et secundam hæresim arripuisse detecti sunt. Qui sicut Stoici philosophi putant, paria dicunt esse universa peccata : nec posse peccare hominem lavacro regenerationis accepto, nec aliquid prodesse jejunia vel a cibis aliquibus abstinentiam. Virginitatem sanctæ Mariæ destruunt, dicentes eam pariendo fuisse violatam. Virginitati etiam sanctimonialium, continentium castitati, et viris eligentibus cœlibem vitam, conjugium castorum atque fidelium meritis adæquant; ita ut quædam virgines sacræ provectæ jam ætatis, in urbe Romana ubi hæc docebat, eo audito nupsisse dicantur. Non sane ipse Jovinianus vel habebat vel habere volebat uxorem : quod factum non futuræ vitæ profuturum dicebat, sed præsentī commodo applicabat. Contra hunc suscepit sanctus Ambrosius Mediolanensis episcopus, quique edidit librum ad destruenda omnia commenta adinventionum ejus. Quo lecto in media Romana, id est ecclesia Lateranensi, una voce et populus Romanus et sacerdotes, in eisdem Jovinianistis et ipso Joviniano anathema clamaverunt, in ipso initio Quadragesimæ, sancto Anastasio episcopo antistite. Denique in ipsa authentica hebdomada Paschæ, inventi sunt epulantes et porcorum carnibus trahentes convivia : ita ut assum porcum quem in mensa eorum invenerant, populi collo ejus suspenderent, et ita eum per totam civitatem facerent circuire. Scripsit etiam contra hos Hieronymus presbyter certos libros; quos qui plenius legerit, et quanta bona virginitas et continentia et abstinentia habeat discit, et quanta mala edacitas et luxuria habeat perhorrescit.

LXXXIII.

Octogesimam et tertiam hæresim in sexto libro historiographus noster ponit Eusebius, quam nec Epiphanius alicubi memoravit, nec Polycrates, nec Africanus, nec Hesiodus, qui Græco sermone universas hæreses describentes volumina multorum condidere librorum. In sexto itaque, ut dixi, libro narrat Eusebius esse in Arabia hæreticos, quorum quia auctorem non memorat, nos possumus eos nuncupare Arabicos. Hi, inquit, dicunt animas cum corporibus mori atque dissolvi, et in fine sæculi utrumque repa-

* Ms. idem, *charitatem exclusit*.

^b Non duos, sed unum scripsit doctor maximus adversus Helvidium, ut notatum Vallarsio in præfat. ad S. Hieronymi Operum tomum I, pag. xxiii, num. 33.

^c Ms. Augiense, *anathematizabunt*.

^d De *Venustianis* verba facit S. Augustinus, lib. de Hæres. cap. 85, et lib. v contra Julian. cap. 7, num. 26. Ex hoc autem Prædestinati loco censet Baluzius Venustianos fuisse a S. Damaso damnatos in concilio

rari. Sed hos disputatione Origenis magna memorat ex parte revocatos.

LXXXIV.

Octogesimam et quartam hæresim Helvidianos occupasse ab Helvidio memoramus. Qui ita virginitati sanctæ Mariæ contradicunt, ut eam dicant de Joseph post nativitatem Christi alios filios peperisse. Isti quidem nuper, id est sub Siricio Romanorum antistite orti sunt, et per Italiam atque Gallias direxerunt suos discipulos. Contra hos scripsit Hieronymus doctor egregius ^b duos libros, quos lectos in tempore digna eos execratione ^c anathematizabant. Epiphanius autem noster, scrutator hæreticorum, scribens contra hos libellum, qui in illo tempore hanc blasphemiam plenam assertionem proferebant, ^B Antidicomaritas eos censuit appellari.

LXXXV.

Octogesimam et quintam hæresim Paterniani inchoasse leguntur. Hi inferiores humani corporis partes non a Deo, sed a diabolo factas opinantur : et omnium ex illis partibus flagitiorum licentiam tribuentes impurissime vivunt. Hos dum Damasus damnaret episcopus detectos in scelere, hujusmodi de his in relatione sua ad Valentinianum majorem scripsit, dicens : *Scire volumus pietatem vestram, ^d Venustianos in scelere turpissimo detectos ab apostolica sede esse damnatos*. Quorum etiam confessiones simul direxit. Contra hos postea lex specialis egressa est, ut ubicumque essent reperti, vindice gladio agerentur.

LXXXVI.

Tertullianistas olim a Sotere papa Romano damnatos legimus. Cur autem octogesimam et sextam eos hæresim dicamus arripuisse, hæc causa est, quod quædam Octaviana veniens ex Africa, *cnjus vir, Hesperius nomine, videbatur duci Arbogasti valde conjunctus, qui etiam apud Maximum tyrannum multum potuit, hæc ^e Octaviana adduxit secum quemdam tergiversatorem versutumque dæmonem, cui vix cæctum occurrent verbosanti atque in hominem confidenti*. Hic cum se presbyterum diceret Tertullianistam, meruit per sacrum scriptum ut sibi collegium extra muros Urbis fabricaret. Quod dum impetrasset a tyranno Maximo, sanctorum nostrorum exclusit locum, id est duorum fratrum Processi et Martiniani, dicens eos Phryges fuisse, et ideo hanc legem tenuisse, quam Tertullianus : atque hoc ordine per occasionem martyrum Dei populum seducebat. Deo autem Theodosio religioso Augusto dante victoriam, puntoque satellite Maximi de cujus se Tertullianista potestate jactabat, statim fugit cum matrona quæ vene-

Romano II, anno 367 coacto. Videsis Collect. concil. tom. II, pag. 1038 edit. Ven. Labb. Cæterum de his hæreticis consulas, si lubet, cl. Wesselingium, lib. Probabil. cap. 3, pag. 29; Petrum Horreum, in Miscell. crit. lib. I, cap. 7, pp. 105, seqq.; et qui S. Damasi scripta Romæ haud ita pridem vulgavit, in ejusdem pontificis opusculorum ac gestorum recensione, cap. 7, § 4, pag. 38.

^e Ms., *Octavia*, quæ prius, *Octaviana*. Sirmond.

rat, nec viventis nec mortui rumore renovato. Martyrum suorum Deus excubias catholicæ festivitati restituit. Tertullianus autem fuit civis et presbyter Carthaginensis : opuscula eloquentissima et ferventia in defensione edidit veritatis. Hic apud Carthaginem basilicam habuit, ubi populi ad eum conveniebant. Quæ basilica usque ad Aurelium episcopum fuit. Agente enim Augustino Hipponensi episcopo, et rationabiliter cum eis disputante, conversi sunt, Ecclesiamque suam sanctæ Ecclesiæ contulerunt. Tertullianum autem catholica hinc reprehendit auctoritas, quod animam ex anima nasci dicit, et defendit Montanum, et Priscam, et Maximillam contra fidem catholicam, et contra Apollonium episcopum Orientis, et contra Soterem papam urbis Romæ, ut supra diximus, dum Cataphryges hæreticos detegeremus : a quibus postea divisus, ne plebs Montani nomen Tertulliani videretur excludere, fundit a se omnem Phrygiæ vanitatem et Tertullianistarum conventicula propagavit : nihil tamen in fide mutavit. Nam et secundas nuptias condemnat, ut diximus, animam ex traduce venire asserit, et nos catholicos Psychicos titulatur. Ubicunque autem legeris Tertulliani adversum Psychicos, scias eum contra catholicos agere.

LXXXVII.

In octogesima et septima hæresi Abeloitas nominamus : qui cum sint priores pene omnibus hæreticis, nunc nostris temporibus finiti. Isti ex filio Adæ sibi nominis derivationem assumpserant, id est, ab Abel Abeloitas se nominari voluerunt. Hi non miscbantur uxoribus, et tamen non licebat sectæ ipsi ut sine uxoribus viverent. Mas ergo et femina, sub continentiæ professione simul habitantes, puerum et puellam sibi adoptabant, in ejusdem conjunctionis pacto successores futuros. Morte præventis quibusque singulis alii subrogabantur, dum tamen duo duobus disparis sexus in illius domus societate succederent. Utrolibet quippe parente defuncto, uni remanenti usque ad ejus quoque obitum filii serviebant; post cujus mortem, etiam ipsi puerum et puellam similiter adoptabant. Nec unquam eis defuit unde adoptarent, generantibus circumquaque vicinis, et filios suos inopes ad spem hæreditatis alienæ libenter dantibus. Hæc sola erat inter nos atque illos distantia : in quo nostros arguebant, ita non in lege nostra exerceri conjugia, ut et qui nubunt tanquam non nubentes sint.

LXXXVIII.

Octogesimam et octavam hæresim in Pelagio se invenisse sedes apostolica sub papa sancto Innocentio docuit, dum Cœlestius Pelagii discipulus apud Carthaginem doceret posse homines sine peccato esse, natura sibi sufficiente sola humana. Restitit ei quidam Paulinus diaconus, defensor et procurator ecclesiæ Mediolanensis : cuique in conventu sacerdotum multa capitula objecta contra fidem catholicam, quæ Cœlestius damnare neglexit, dicens : Non

ad me pertinet de his quæ objecit, ubi meum nomen est, et crimen alienum. Tunc illi obtulerunt ei libros suos, ubi dicebat, ipsam sibi hominis naturam ad perfectionem posse sufficere : hoc est, tantam potest homo exercere justitiam, ut etiam sine peccato possit esse si velit. Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, esset moriturus. Sic lex misit ad regnum, sicut Evangelia. Infantes in remissionem peccatorum baptizandos esse ideo confitemur, propter regulam universalis Ecclesiæ. Nihil obfuisse generi humano peccatum Adæ. Omnia hæc oppositionum genera ad damnandum objiciebantur Cœlestio. Sed ille dicebat multa esse in his quæ teneret fides ejus, et propter ipsa cætera damnare non posse. Tunc ad relationem pene omnium Afrorum episcoporum, papa Innocentius damnationem et Pelagio et Cœlestio conscripsit. Illi autem, sive antequam damnarentur ab universali Ecclesia, sive posteaquam damnati sunt, non cessaverunt scribere posse hominem sine peccato esse, et nihil obfuisse Adam generi humano, et legem sic misisse ad regnum sicut Evangelia, et infantes non ideo baptizandos, quia habere possint originale peccatum ; et naturam tam bene factam a Deo, ut sibi sola sufficiat ad hoc ut possit carere peccato. Contra hos suscepit sine scriptura quidam Constantius tractator. Post hunc autem, scripsit contra hos et Augustinus Hipponensis episcopus et Hieronymus presbyter a Bethleites. Pelagiani tamen seu Cœlestiani, catholicæ plebi permixti sunt, quia ecclesiam aliam non habent : et ideo ubi eis evenerit, communionem non renuunt. Dicunt enim unius confessionis esse in hac parte, in qua eucharistia conficitur : de quæstione enim aiant, non de communione discernimur. Pro hoc ausu, et a nostris, si deprehendantur, periculis subjacent, et a suis execrationi habentur. Habent enim et presbyteros et episcopos suos. Ipse autem Pelagius ita in commentario suo ad Romanos scribit; dum ageret illum locum quo ait Apostolus : *Quoniam per unum hominem in hunc mundum peccatum intravit, et per peccatum mors; et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt* (Rom. v, 12); tangens Cœlestium, qui contra traducem peccati primus scripsit, his verbis ait : Hi, inquit, qui contra traducem veniunt, ita illam impugnare nituntur : Si Adæ peccatum etiam non peccantibus obfuit, ergo et Christi gratia etiam non credentibus prodest. Addunt etiam hoc : Si Baptismus tollit originale illud peccatum, de duobus baptizatis nati debent hoc carere peccato : quomodo enim mittunt ad posteros quod ipsi in se minime habuerunt? Hæc, sicut ab ipso Pelagio sunt scripta posuimus. De hoc itaque quod dictum est, posse hominem sine peccato esse, objectum est illis ita : Aut potest, et adjutorium non querit; aut non potest, et adjutorium querit. A quocumque enim auxilium queritur, dicit se id quod vult facere implere non posse : alioquin irrisorie poscit qui potest hoc solus pro quo adjutorium postulat

* Ms. Augiense, *Bethlemites*.

adimplere. Verbi gratia, decem pondus cujuscunque rei si levare voluerim, et adiutorium quaeramus, ridiculum videtur exhibere dum poscimus. At vero si ducentas aut amplius velim levare libras, quia id implere non possum, auxilium flagito, et immensis precibus adiutorium quero: præcipue si status vite meæ in hoc videtur pondere positus, ut si pondus quod memoravi non levavero, ad vitam pervenire non possim. De duobus autem baptizatis natum nihil habere de fide parentum, hæc nos ratio docet. Quoniam hi qui baptizati sunt, duas habent nativitates; unam qua eos generavit caro, aliam qua eos generavit Spiritus sanctus: et ex his duabus generationibus nati, duas generationes ad posterum mittunt: unam de carne, conjugii ministerio; aliam de Spiritu, baptisate consecrando. Hic ergo qui de baptizatis natus est, interrogo te qua re natus est? de carne, id est, de prima generatione, an de spiritu, id est, de secunda generatione? Si de spiritu natus est, baptizari non debet: quare? quia Spiritus sanctus eum fecit nasci, non libido conjugii. Sin autem de conjugio carnali, id est de masculino et femina, restat ut unde sunt regenerati de Christo et Ecclesia, suam iterum regenerent prolem. De primo enim est Adam quod nascimur: de secundo autem quod iterum recreamur, dicente sancto Apostolo: *Factus est primus homo Adam in animam viventem, novissimus Adam in spiritum vivificantem. Sed non prius quod spiritale est, sed quod animale; deinde quod spiritale. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de caelo caelestis. Ergo sicut portavimus imaginem terreni, id est sicut creavimus filios carnaliter, portemus et imaginem caelestis* (I Cor. xv, 45); id est, quos creavimus carnaliter, spiritaliter recreemus: aut ipsi qui carnaliter creati sumus nutu Creatoris, iterum ejus gratia spiritaliter recreamur. Hoc autem dico, dixit Apostolus, quia caro et sanguis, id est, prima tantum generatione homines nati, nisi gratiam divinam meruerint adipisci, regnum Dei invenire non possunt. Neque corruptio incorruptionem possidebit (Ibid., 50).

LXXXIX.

Octogesimam et nonam hæresim Nestorius Constantinopolites episcopus legitur incurrisse. Consuetudo est namque ut unum tractatum suum episcopus Alexandrinus mittat ad Constantinopolim, qui recitetur in pascha; et tractatum suum Constantinopolites, qui Alexandria recitetur. In tractatu suo Constantinopolites Nestorius scripsit Mariam non esse Theotocon, sed Christotocon: id est, non Deum peperisse, sed hominem. Cyrillus Alexandrinus hoc dictum ita reprehendit, quo diceret per epistolam, ut si eum forte fefellisset, emendaret dictum. Ex hoc ipso quo reprehensus est Nestorius a Cyrillo, cepit Cyrillus hæreticum inclamare. Data est synodus apud Ephesum; et nec sic emendare voluit Nestorius, ut diceret Mariam Deum et hominem ge-

nuisse, sed solam; inquit, hominem. Si enim diximus quia Deum genuit, fecimus matrem Deum, sicut gentiles. Maria ergo, inquit, templum Deo genuit, non ipsa qui in templo habitat. Accepit inducias, ut aut damnaret dictum, et rediret ad sedem suam episcopus; aut si damnare noluisset, postea redire non posset. Noluit, et in eadem confessione permansit. Hunc synodus apud Ephesum damnavit: in qua damnatione Romanus papa Coelestinus scripsit, et omnes cum eo pariter Orientales atque Occidentales episcopi subscripserunt.

XC.

Novagesima hæresis, quam in præfatione nostra diximus de nomine Augustini episcopi esse mentitam, Prædestinatorum nomen accepit. Hi electionem bonorum, et recusationem malorum, Deo decernente definiunt, non homine vel studente vel negligente. Nolunt Dei jura, vel a studentibus custodiri, vel a negligentibus violari. Dicunt, etiam si voluerit bonum facere qui ad malum prædestinatus est, ad bonum pervenire non poterit: nam qui ad bonum prædestinatus est, etiam si negligat, ad bonum perducetur invitus. Dicunt baptismatis undam non universa peccata mundare. Dicunt, ita antecedit gratia liberum arbitrium, ut ante accipiat homo quam petat, ante inveniat quam quaerat, ante ei aperiat quam pulset. Dicunt nullam ad Christi fidem accedere, nisi fuerit a Patre tractus invitus: illud attendentes: *Nemo venit ad me, nisi quem Pater attraxerit* (Joan. vi, 44). Dicunt omnia non in re, sed ita in spe fieri, ut quod dicit Apostolus: *Spes quæ videtur, non est spes* (Rom. vii, 14), etiam hoc mysteris applicent dictum, et dicant: Ea quæ percipiuntur, videntur quidem esse, sed non sunt. Dicunt: Plus obfuit ad nocendum Adam generi humano, quam Christus in subveniendo. Nam Adam, aiunt, quod nocuit ita manet ut hoc nec passio Christi, nec baptismatis sanctificatio possit auferre.

Verum quid meras tibi, o lector sancte et studiosè, incutimus? Librum eorum tibi integrum, sicut est editus, in isto corpore præsentamus: cujus lectione cognosces definitiones ejus a metaphoribus Antichristi adinventas. Quotiescunque autem contra eos suscepimus, dixerunt nos ex hæreticorum argutiis contra se agere. Videntes enim se ita superari, ut suspirare non possent, hanc calumniam semper catholicis misibus irrogarunt, ut dum timent se hæreticos infamari, in silentio veritatis loquelam arctarent. Eorum ergo ob causam omnes hæreses a Simone memorantes huc usque deteximus, ut probemus nos soli fidei catholice esse concordēs. Rogamus te, Domine, Pater cœli et terræ, qui cum Filio tuo, et Spiritu sancto, unius veritatis obtines majestatem, unius majestatis obtines Deitatem, unius Deitatis obtines trinitatem, ut nos adjuves contra hostes tuos et tela tractantes. Habeant illi castra Goliath in Allophylorum acie constituta. Nos Hebraei, pueri tui David pastorem tuum assumptes, de lapide tuo angulari pugnamus; ut fidenter

^a Ms. Augiense, *Thessalonicam.*

^b Ms. idem, *matrem Dei.*

^c Ms. idem, *Delatantes.*

cum Apostolo tuo dicere valeamus : *Deo nostro gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum* (I Cor. xiii, 17). Sit pax omnibus catholicis, et cum angelis una nobiscum voce exclament, decantantes, Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

LIBER SECUNDUS,

• SUB NOMINE AUGUSTINI CONFICTUS,

Nonagesimam hæresim continens, quæ assertit Dei prædestinatione peccata committi.

Participem me intentionis vestræ, qui defenditis veritatem, fieri, fratrum spiritualium suggestio invitavit. Unde breviter nisibus vestris me interserens, sermonis latitudinem fugi, sensusque qui latum quarunt certaminis campum in angustum constitui, ut fastidium vobis lectionis auferrem, et occasionem defendendæ veritatis afferrem, atque dimicantes servos contra voluntatem sui Domini confutarem : eorum scilicet, qui dicunt, Deo invito et nolente hominum moveri arbitria, ac de potestate mortalium Dei immortalis potestatem infringi. Huc adjiunt, homines per voluntatem suam sanctos fieri, et suo arbitratu ad Dei amicitias pervenire. Levi hos impulsione videbitis corruentes, a quibus sollicitudo humana et meliores et primas ^b accipit partes, quibus excluso Deo dicitur homo, non ordinatione Dei, sed sua se posse voluntate salvare. Vos autem, o filii charitatis, zelum fidei signatum in vestris sensibus retinentes, estote securi de ordinatione Dei, quam prædestinando constituit ; certaque sit nostris sensibus apostolico ore dicta sententia : *Quoniam cui vult Deus miseretur, et quem vult indurat. Non est enim volentis neque currentis, sed miserentis est Dei* (Rom. ix, 19, 16) ; quia *habet potestatem figulus lutii ex eadem massa facere unum vas ad honorem, c alium ad contumeliam* (Ibid., 21) ; et inde est quod caro adversatur spiritui, spiritus carni. *Hæc*, inquit Apostolus, *d invicem adversantur, ut non quæ vultis, illa faciatis* (Gal. v, 17). In opere enim suo Deus omnes homines ^e ante prævidit, et quid unicuique competeret prævidendo constituit. Hoc majestatis ejus singulare indicium, in quo parem non habet. ^f Deus solus est enim, qui cogitanda, loquenda, operanda præscit ; et quia præscit cunctorum generaliter gesta ante quam fierent, merita ^g disponendo quasi facta conspexit. Et idcirco res, quasi oculatas et sibi in manifesto positas, tunc quando præscit prædestinavit, et constituit cui conformes fierent imaginis Filii ejus,

ut esset ^h et Filius Dei primogenitus in multis fratribus : quos autem prædestinavit ⁱ hos vocavit, quos vocavit ^j hos justificavit, et quos justificavit ipsos et magnificavit (Rom. viii, 29, 30). Unde et propheta dicit : *Non est in homine via ejus* (Jerem. x, 23). Quid putatis vos, o fragiles, o caduci, miseri et mortales homines, si quid bene agitis esse laudandos, aut forte delinquentes prorsus esse damnandos ? cum ideo lex loquatur, ut timorem incutiat : cæterum nihil sit nisi quod voluerit Deus. Quem voluerit Deus sanctur esse, sanctus est ; aliud non erit : quem præscierit esse iniquum, iniquus erit ; aliud non erit. Prædestinatio enim Dei jam et numerum justorum, et numerum constituit peccatorum, et necesse erit constitutam terminum præteriri non posse. Hoc autem non quasi personarum acceptor constituit, sed quasi præscius ^k omnium futurorum. Non enim per accptionem personæ, sed per præscientiam Deus prædestinationem suam fixit atque constituit. Jam quos præscit nullo modo converti, hos prædestinavit ad mortem : quos præscit ^l omni modo converti, hos prædestinavit ad vitam. Miror autem quod testimonia veteris Testamenti contra auctoritatem novi ^m proferantur. Solent enim sancti Ezechielis prophætæ testimonia usurpare dicentis : *Hæc dicit Dominus : Cum dixero impio : Morte morieris ; et conversus fuerit ab impietate sua, vivo ego, dicit Dominus, vita vivet* (Ezech. xviii, 27). Hoc, ut dixi, in veteri lege scriptum est pro tempore captivitatis, pro causa qua ipsa captivitas facta est, pro persona populi cui irrogata est, ut disceret in captivitate positus pro peccatis suis se jugo Assyrii regis esse subjectum. Certe pro peccato captivitas facta est : et ut quid simul captivitatem justis cum peccatoribus incurrerent, nisi quia mysteria Dei a nostra fragilitate penitus sciri non possunt ? Hoc ergo mysterium in veteri lege scriptum est. In novo autem Apostolus clamat : *Vasa iræ apta in interitum* (Rom. ix, 22). Et ideo scriptum

^a Ms. Augiense : *Lib. II. Primasii ad Fortunatum de Hæresibus*. Tamen in alio apographo ms. codicis Augiensis, quod clarissimus Mabillonius mecum humanissime communicavit, hæc duo verba, *Ad Fortunatum*, neque hoc loco, neque usquam apparent. Plura autem in Augiensi monasterio existisse Prædestinati exemplaria satis indicare videtur hæc subscriptio quæ legitur in apographo Mabillonii : *Subsequitur jam ex ordine nonagesima, eaque ultima hæresis, jam pridem ab ipsis admodum reverendis et clarissimis Patribus nostris in Augia Divite descripta*. At in Holsteniano apographo subscriptio plane diversa est, quam nos modo exhibuimus.

^b Ms. idem, *accipit partes*.

^c Ms. idem, *aliud ad contumeliam*.

^d Ms. idem, *invicem sibi*.

^e Ms. idem, *prævidit ante*.

^f *Abest Deus* in ms. Augiensi.

^g Ms. idem, *disponens*.

^h In ms. eodem *abest et*.

ⁱ Ms. Aug., *hos et vocavit*.

^j Ms. idem, *hos et justificavit*.

^k *Abest* in ms. eodem *omnium*.

^l Ms. idem, *præscit omnino converti*.

^m Ms. idem, *proferentes solent sancti Ezechielis, etc.*

memorat Deum dixisse per præscientiam suam : *Ja-*
cob dilexi, Esau autem odio habui (Rom. ix, 13). Cum
 enim nondum nati fuissent, nec aliquid egissent
 * boni vel mali (*Ibid.*, 11), ex præscientia dictum est,
 quod unus haberetur odio, alius amaretur. Hæc a
 nobis adinventæ non sunt : nec dicimus aliquid præ-
 ter quam evangelizavit Apostolus. Per præscientiam
 Dei prædestinationem ipse factam commemorat. De
 Deo ipse dicit : *Quos vocavit, hos prædestinavit (Rom.*
viii, 30). Si præscientem, et prædestinantem et vo-
 cantem, in Apostolo legitis, nobis ut quid impingitis
 crimen ob hoc quod dicimus prædestinasse Deum
 homines, sive ad justitiam, sive ad peccatum, ne vi-
 deretur ipse sibi quasi non provide facere homines,
 qui facerent quod nolebat ? Invictus enim in sua vo-
 luptate permanet Deus, cum homo assidue supere-
 tur. Si ergo invictum confitemini Deum, confitemini
 et hoc, quia quod eos voluit ille qui condidit, aliud
 esse non possunt. Unde colligimus apud animum
 b quos Deus semel prædestinavit ad vitam, etiam si
 negligent, etiam si peccent, etiam si nolint, ad vitam
 perducentur invitati : quos autem prædestinavit ad
 mortem, etiam si currant, etiam si festinent, sine
 causa laborant. Nec hoc sine magisterio admittas
 evidentis exempli. Judas quotidie verbum vitæ audi-
 vit, quotidie adhæsit Domino, quotidie virtutibus
 occupatus, quotidie ipsum Dei Filium monitorem
 audivit : et quia prædestinatus est ad mortem, uno
 lectu subito interit. Saulus quotidie persecutor, quo-
 tidie lapidator Christianorum, quotidie vastator Ec-
 clesiarum : et quia prædestinatus est ad vitam, uno
 lectu subito vas electionis est factus. Quid ergo tu qui
 in peccatis permanes expavescis ? si te Deus dignatus
 est, sanctus eris : aut quid tu qui in sanctitate vivis,
 sollicitus redderis quasi tua te sollicitudo conservet ?
 si Deus noluerit, c nunquam corrues. Uterque de
 Deo securi estote. Nunquid tu qui sanctus es, et sol-
 licitus es ne corrueas, et die noctuque orationibus
 ades, occuparis jejuniis, et divinis lectionibus dili-
 genter insistis, exhortationibus vacas, atque omni-
 bus sanctis studiis quotidie immines, nunquidnam
 tuo hoc studio salvus eris ? Nunquid sanctior eris
 Juda, qui accepit potestatem infirmos curandi, dæ-
 monia fugandi, mortuos suscitandi, calcandi super
 serpentes et scorpiones, collega apostolorum, Christi
 discipulus ; et tamen quia prædestinatus est ad mor-
 tem, mortem æternam invenit ? Cessa de te, o homo,
 cessa, inquam, de virtute tua esse sollicitus, et de
 Dei tantum confide voluntate securus. Nihil enim boni
 tu Deo obtinebis invito ; sed si te dignabitur Deus ut
 in bono permanearis, salvus eris. Tu quoque qui in
 peccato desperatione vana concuteris, disce a Paulo
 apostolo, quis unquam par ejus potuit sceleribus in-
 veniri ? Nunquid tu aliquando pejora potuisti quam ille
 commisit perpetrare peccata ? Et tamen, quia præ-

A destinatus ad apostolatam, evasit subito universa
 crimina, et ab inferioribus inferis d ad superiora su-
 periorum ascendit. Omnes itaque, quos scit dignos
 salute redemptionis suæ Deus, hos ad salutem præ-
 destinavit : et hos tantum salvat, quos se ad salutem
 prædestinasse cognoscit. Salus enim Dei non volun-
 tati hominis servit ; ipse enim scit cui quid faciat.
 Nec enim antecedit humani arbitrii libertas gratiam
 Dei, sed antecedit gratia Dei humani voluntatem ar-
 bitrii. Vana est enim et infructuosa voluntas hominis,
 et vanum est humanæ voluntatis arbitrium. Errat qui
 se putat per id quod vult bonum pervenire ad Chri-
 stum, cum ipse Christus dicat : *Nemo venit ad me,*
nisi quem Pater attraxerit (Joan. vi, 44). Qui melius
 sapitis a Christo, dicite si mentitus est Christus : et
 B ita demum asserite nos contra Christi regulam istam
 fixisse sententiam. Si enim verum dixit Christus, non
 mentitur quod dicimus prædestinatos trahi ad vitam,
 quia vita ipse est. Quod si aggravat vos vis testimonii
 evangelici, qui contra nostram venit sententiam, et
 non potestis aggravati pondere sententiæ nobis dare
 responsum saltem Apostoli nobis definitionem expo-
 nite, qui dicit. *Non est volentis, neque currentis, sed mi-*
serentis est Dei (Rom. ix, 16). Quantumcunque igitur
 studii sui vires ad ædificandum moveat humanam volun-
 tas, casso certamine nititur. Aut quid vigilantiam suam
 putat hominis fragilitas æternis desideriis profuturam,
 cum propheta evidenter exclamet documentis, di-
 cens : *Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum la-*
boraverunt qui ædificant eam. Nisi Dominus custodierit
 C *civitatem, in vanum vigilaverunt qui custodiunt eam*
 (*Ps. cxxvi, 1, 2).* Quid est quod contra divinos apices,
 et contra conscientiam suam, sperat se quisquam
 ædificationi studere, cum his sacris apicibus doceatur
 ædificatio hominis non esse certa, sed vana ? Sed si
 contra nos venit, non contra nos venit, sed contra
 eum qui dixit : *Nisi Dominus ædificaverit domum, in*
vanum laboraverunt qui ædificant eam. Nisi Dominus
custodierit civitatem, in vanum vigilaverunt qui custo-
diunt eam. Ergo nescit quia non erat utile populo
 Dei qui hæc fecit scribi, et per posteros usque ad fi-
 nem sæculorum dirigi ? Vos itaque qui ista reprehend-
 itis, auferte hæc de libro Psalmorum, quia legentes
 et psallentes hos versiculos, ut dicitis, ædificari non
 possunt. Sed quid putant isti se voluntate sua ad
 fructum posse ædificationis attingere, cum nec ipse
 vas electionis suam se asserat potuisse voluntatem
 D implere ? Dicit enim de se ipso Apostolus : *Non quod*
volo bonum hoc ago, sed quod nolo malum illud facio
 (*Rom. vii, 19).* Si ergo Apostolus quod vult bonum
 implere non prævalet, quomodo isti dicunt per vo-
 luntatem suam ad fructum se e gratiæ pervenire ?
 Apostoli verba sunt, nostrum nihil adjungimus. Ipse
 de se dicit : *Non quod volo bonum hoc ago, sed quod*
nolo malum illud facio. Et nos culpatis, quia dicimus,

* Ms. Augiense, boni et mali.

b Ms. idem, quia quos Deus, etc.

c Ms. idem, nunquam utique corrues. Utiq; de Deo

sacri estote.

d Ms. idem, ad superna superiorum.

e Ms. idem, posse gratiæ pervenire.

Non vocantur nisi prædestinati? ^a Antecedit enim gratia Dei voluntatem hominis. Prior est enim Deus in bono hominis; homo autem, etiam si optimus sit, in omni bono vix novissimus invenitur. Date primas partes Deo, ut superbiam evacuetis humanam. Quod si volueritis superbiam nutrire hominibus, apparet vos ruinam generis humani perquirere, quia docetis in bono opere non Deum antecedere, sed hominum voluntatem; ut ipsi videantur magis Deum, ut bonum faciat, suis suggestionibus admonere, quasi qui non faceret bonum nisi ipsi dixissent, cum constet Deum nullo suggerente, nullo rogante, bona omnibus condonare. Non enim dicit Apostolus, cum rogaremus; sed *cum inimici*, inquit, *essemus, reconciliati sumus Deo*, non per voluntatem nostram, sed *per mortem filii ejus* (Rom. v, 10). Ubi est ergo voluntas hominis? exclusa est. Quare? ^b quia non omnis qui vult ipse salvatur; quia si omnis qui vellet salvaretur, nullus a salute poterat effici alienus. Omnis etenim homo salvari vult, sed non omnis salvatur homo: salvatur autem is quem voluerit Deus; utique, inquam, is quem voluerit Deus, ut exclusa hominis voluntate, suam ^c plenam ex integro gratiam manifestet. Quod si aliqueum vult Deus bonum esse, et bonus non est, ergo homo vincit Deum. Vincit enim Deum, si Deus eum vult esse bonum et bonus non est. Dei ergo voluntas et effectus est in bono hominis. Non enim cum rogaremus, neque cum peteremus, sed *Cum inimici*, inquit, *essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filii ejus*. Cum autem pro omnibus mortem filii ejus legitis, miror quomodo omnes intelligatis, cum paucos vix ad salutem cernatis attingere. Ubiunque autem omnes legitis, generaliter omnes vultis ^d intelligi, cum omnes sæpe pro parte doceantur. Nam cum dicitur: *Omnes declinaverunt* (Ps. xii, 2), non tamen omnes declinaverunt, et *Omnis homo mendax* (Ps. cxv, 11), non tamen omnis homo mendax, quia de quodam legitus: *Erat homo verax*. Et illud: *Viri mendaces, non erunt illius memores; viri autem veraces inveniuntur in ea* (Eccli. xv, 8). Pars ergo maxima omnes videtur significare, cum utique constet non debere omnes intelligi. Et hoc miror, quod clausis oculis transitis hostis insidias, vos qui dicitis voluntatem hominis aliquid acquirere posse virtutis: non attendentes quantæ ruinæ castitatis per diabolum fiant: quantaque crimina concupiscentiæ, avaritiæ, D livoris ac perfidiæ, quotidie perpetrentur. Quæ utique si videretis, non laborarem vobis ostendere damna virtutum, et victorias vitiorum. Si integra enim esset libertas arbitrii, ista non fierent. Per prævaricationem itaque primi hominis periit ab hominibus libertas arbitrii. Sed vos hæresem Pelagianam iterum renovatis, cum dicitis per libertatem arbitrii homines finem

ponere posse peccatis. Excluditis enim gratiam per libertatem arbitrii. Aut enim libero arbitrio liberamur, aut gratia Dei eripimur. Eligite quid dicatis. Si gratiæ totum dederitis, unum sapimus; si libero arbitrio, sciatis nos vobis consentire non posse. Unde autem illi major libertas arbitrii in bono, unde isti minor est, nisi quia Dei dispensatione ^e censetur? In alio enim tenuem se exhibet gratia, in alio abundantem et largam, prout ipsa vult gratia, non prout nos volumus, qui a facturæ nostræ ordine recessimus. In tantum denique vitiatam per prævaricationem Adæ hominis naturam agnovimus, ut instaurationem suam per Christum non in re, sed in spe fuerit consecuta, dicente Apostolo: *Spe salvi facti sumus; spes autem quæ videtur, non est spes* (Rom. xiii, 24). Si ergo spe salvati sumus, adhuc rem in præsentis sæculo non accepimus. Ideo denique baptizati iterum carnaliter concupiscunt, et illos motus corporis patiuntur; quia spe, non re consecuti sunt instaurationis auxilium. Si enim re consecuti fuissent, post baptismatis gratiam non esset peccati possibilitas nec voluntas. Verum quia virtus baptismatis tanta est, ut universa peccata deleat, pullulatio tamen peccatorum baptismatis unda non abluatur; inesse enim per Adam naturaliter perdocetur. Nam illa membra quæ in baptismatis hora confusione carent, postea confusionem recipiunt, qua evitant ubique conspectum, et quærunt pudendo secretum. Quæ enim Deus membra fecerat, prævaricatio in pudenda convertit, et non dicuntur membra, sed pudenda. Quæ pudenda in puncto illo baptismatis membra fiunt, sed mox iterum pudenda efficiuntur ex membris; non enim re, sed spe instaurati sunt. Concupiscentia enim carnis, quæ per prævaricationem Adæ regnat in corpore tanquam lex peccati, iterum sibi vindicat baptizatum, totumque animum ejus conatur evertere. Hæc enim radix illius plagæ est, quam Christus salvavit. Salvavit autem sic, sicut Apostolus dicit: *Spe salvi facti sumus*. Et jubet nos animum ad invisibilia contemplanda transferre, nec de his quæ videntur præsumendo corruere: et ideo dicit: *Spes autem quæ videtur, spes non est*. Ne forte æstimarentur per baptismum ita tolli peccata, ut etiam radices ipsæ peccatorum pariter evellantur. Motus enim ille pollutionis, qui per prævaricationem naturam invasit, ita remanet in baptizato, sicut radix capilli, cum fuerit novacula in superficie emundatus et rasmus. Rasmus enim est, ut emundaretur locus: non est eradicatus, ne ulterius nasceretur. Si enim ex integro per baptismum omnis prævaricationis Adæ fragilitas tolleretur, baptizati omnes nullo caloris motu traherentur ad crimina, nullus sordibus inquinaretur humanis, nullus concupiscentiæ stimulo pungeretur. Sed quia spe salvi facti sumus, quod adhuc non videmus, per patientiam

^a Ms. Augiense, *antecedit gratia Dei*.

^b Abest totum hoc comma in ms. Augiensi, quia non omnis qui vult ipse salvatur.

^c Ms. idem, *plenam et integram gratiam manifestet*.

^d Ms. idem, *intelligi*; ut et irrogaret pro inro-

garet; illiciens pro inciens; subicere pro subicere; corruere pro conruere; illustris pro inlustris; collatum pro contatum, etc. Ac vel hoc ipso se prodit ætas major codicis Remensis quo usus est Sirmondus.

^e In ms. eodem censetur.

tiam expectamus. ^a Venit tempus in quo neque nubant, neque uxores ducant, sed sint sicut angeli in cœlis (Matt. xxii, 30). Cum enim corruptibile hoc induerit incorruptionem, et mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est: *Adscripta est*

^a Ms. Augiense, *veniet tempus.*

^b *mors in victoriam. Ubi est, mors, contentio tua? ubi est, mors, stimulus tuus? Stimulus autem mortis peccatum; virtus vero peccati lex (I Cor. xv, 54-58). Tunc dicemus: Deo gratias qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum (Ibid., 57).*

^b Ms. Augiense, *in victoria.*

PROLOGUS LIBRI SEQUENTIS.

Finitus est liber ^b inimicus hominum, contra fidem catholicam confictus; liber dolosus, circumdatus fallaciis, adulter integræ definitionis; quique, ut sanctus Cyprianus ait, falsa ostentat ut vera subripiat. Qui sub specio pietatis editus, agit contra omnium instituta sanctorum. Hujus libri causa, ut memoravimus in præfatiuncula, omnium hæreticorum in unam librum collegimus sectas, ut sciant defensores ejus cunctis nos hæresibus adversari; et nullius contra eos uti consensu. Itaque, o sancta mater Ecclesia, puræ fidei genitrix, contra occultos hostes tuos, contra novos barbaros pacificum habitum mentientes, contra eos qui per te contra te arma corripunt, nostras vires exalta, et volentes inire certamen adjuva: contra hos præcipue contra quos adhuc nullus scribendo pugnavit, cum illi scriptis suis, sub sacerdotis Augustini nomine, totum pene jam vulneraverint mandam, vitiatos libros proferendo, et varias epistolas dando quas memorati Hippoënsis episcopi esse confingant. Et vos, omnes catholicæ fidei defensores, precibus exoramus, ut exclusa omni occupatione, intentius nostrum prælium attendatis: et futurum

judicem judicii vestri ante oculos habentes, ex integro defendenda defendite, ex integro damnanda damnate. Cur autem, intermissis aliis pravitatibus, hunc librum in medium attulimus solum, hæc ratio est, quia in modum symboli eis quos deceperint tradunt. Hunc ergo totum per ordinem credidimus scribendam, ne videantur ea quæ facile vinci poterant, ex eorum libro fuisse discerpta, et illa callide prætermissa, quæ ipsum librum poterant ab accusationis nostræ injuria vindicare. Nihil ergo prætermisimus: sed omne corpus ejus his detegentes scriptis, gladium contra eam verbi Dei proferimus, atque in partes eum concidentis, singula quæque membra ejus catholicorum oculis denudamus: ostendentes quæ venena in capite habeat, quæ in ore contorqueat, quæ ex pectore sagittas emittat; ac per singula membrarum officia adversarietatis ejus arguentes astutias, et captivum eum Ecclesiæ catholicæ pedibus prosternentes, omnibus eum facimus manifestum: ut ex hoc ipse sui damnator existat, qui catholicam doctrinam deserens, consensum suum hujus libri voluerit contageione violare ^c.

^a In ms. Augiensi, post *Jesum Christum*, statim absque titulo, *finitus est liber*, etc.

^b In ms. Augiensi, *inimicorum*.

^c In ms. Augiensi: *Finit liber hæreticorum sub no-*

mine Augustini confictus de Prædestinatis. Tum, Incipit liber catholicorum episcoporum contra eundem librum hæreticorum, defendendo catholicæ et orthodoxæ refutando errores eorum.

LIBER TERTIUS,

Refutationem continens libri superioris sub. S. Augustini nomine conficti.

Hactenus hæreticorum omnium incensæ sunt silvæ, in quibus latrocinante perfidia divitiæ fidei pervasæ sunt, prædam passa Ecclesia, animarum sanguis effusus. Verum quia solitum est spinis post incendium iterum pullulare, falsam divini judicii teneamus, ut rediviva et contra cælum euntia spinarum capita amputemus. Non deerunt, procurante Deo, hæc agro cultores, ut possint *deos immaculati* ^b in via, immaculati in fide, *qui ambulat in lege Domini (Psal. cxviii, 1)*, absque impedimento sentium pervenire quo pergunt. Nonagesimam hæresim Prædestinati fecerunt, ostendentes libros falsos quos Augustini confingunt, cujus dicta in multis locis leguntur istis libris valde contraria. Datur ergo catholicis vera suspicio quod tam scelerata ^a dicta viri orthodoxi esse non possint, quæ dantes manus Mathematicis, dicunt

humanum genus ita divinis prædestinationibus subjacere, et mala omnia quæ geruntur in sæculo, Dei dicantur voluntate committi. Ne ergo participes nos eorum timor humanus aut verecundia faceret, omnium hæreticorum egimus curas, et invenimus neminem pejor potuisse errare, quam hos qui dicunt mala omnia et crimina Dei prædestinatione committi. Habeant ergo omnes hæretici unum librum, in quo eos non de potestate, sed de ratione vera damnavimus, ut sciant Prædestinati nulli nos consentire hæretica. Habeant et Prædestinati unum librum, in quo eos Deus ipse conviciat, qui scit se nullum prædestinasse ad malum, omnes autem prædestinasse ad bonum: ut quod bonum est, ipsius comprehensum. Omnia enim bona quæ faciunt nunc homines, aut quæ ab initio fecerunt, vel facturi sunt, Dei gratia, Dei cle-

^a In ms. Augiensi: *Liber III Primasii ad Fortunatum de Hæresibus.*

^b Ms. idem, *in via, id est, immaculati.*

^c Ms. idem, *dicti viri orthodoxi.*

mentia, Dei dicimus auxilio, Dei etiam prædestina- A tione completa. Prædestinatione autem, non qua vim faciat Deus bonum nolentibus, sed qua ipse nunquam mutet sententiam bonitatis, et incoessanter sit bonum volentibus promptus, malum autem volentibus imparatus. Siquidem venientibus ad bonum, fidei eorum statim remunerationem exhibeat, conferendo indulgentiam peccatorum, et Dei filios faciendo; euntibus autem ad malum non statim poenam inferat quam merentur, sed expectationis suæ piæ largiatur inducias. Hoc propositum Dei prædestinatam contemnimus et firmum. Ergo dum mala fiunt, non Deus suum propositum subduxit, sed homo suum contemptum induxit; nec Deo volente factum est aliquando peccatum, sed homine est negligente commissum. In tantum Deo nolente humanum deliquit B genus, ut semper peccata exercentibus irasceret, et justitiam agentibus subveniret. Denique dum totus mundus a justitia declinasset, et dignus esset diluvii perire naufragio, docetur Deus voluisse eum per suam correptionem salvari. Nam quid est quod apostolus Petrus dicit? *Expectavit Dei patientia eos qui increduli fuerunt in diebus Noe, cum fabricaretur arca* (I Pet. iii, 20). Dicite nobis, quid expectabat Dei patientia? Nunquid prædestinatam perditionem, an provocatam conversionem? Fabricatio itaque arcæ diluvii exstitit prædicatrix. Clamabat ascia, sonabat malleus, contestabatur serra, ipsa infidelibus prædicabant ferramenta diluvium. Datis itaque centum annorum induciis, præcessit lex, quæ perituros diceret posse penitendo evadere: quam non prædestinatio impediit, quæ negaret posse corrigendo C salvari. Si enim prædestinatio finibus suis terminum fixit, injusta est lex, quæ fines cupit invadere alienos. Ergo ut prædestinationem constituas, præcepta convince: da legi repudium, ut regnum prædestinationi inducas; lex enim imperare omnibus semper voluit, et nunquam a ulli servire. Si ergo prædestinatio imperium legis evacuat, et lex prædestinationis jura conturbat, b una e duabus tyrannidem gestat. Eligite nunc, catholici, cui colla subdamus. Si legi, negemus prædestinationem ab imperio suo legem excludere, quia lex dicit: Custodi præcepta mea, et vives; prædestinatio autem dicit: Vasa iræ jam aptata ad interitum, et vasa misericordiæ quæ vocantur ad vitam. Utrumque scriptum est: quid nunc faciamus, eligite. Si jam sunt vasa iræ aptata a Deo ut peccent, et sunt vasa misericordiæ aptata ad vitam ut vivant, fundamus nos omnes prædestinationis imperio, et legem cum suis prædicatoribus expellamus. Et ne forte hoc ausu facinoris c novum putetis esse peccatum, fecit hoc ab initio omnis turba peccan-

tium. Nam ut quid interfecta est prophetarum et apostolorum, et omnium turba sanctorum, nisi hac de causa, quia legem Dei humanis sensibus ingerentes, arguebant in peccatoribus vitia? Qui si voluissent adulationis voce regnum prædestinationis inducere, exclusa lege justitiæ, nullus fuisset occisus. Dicebant enim illis, sicut scriptum est: *Nolite prædicare nobis dura* (Isa. xxx, 10). Quid est, nolite prædicare nobis dura? Hoc est sine dubio, nolite nobis per legem comminantem prædicare supplicia. Illi ad hæc: Si vos nostri temporis monitores audissent, habuerant illis in his verbis adulando servire, et, sicut vos facitis, per legis eos testimonia male interpretata decipere d.

e I. *Estote securi de ordinatione Dei, quam prædestinando constituit. Cui vult Deus miseretur, et quem vult indurat. Non est enim volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei. Potestatem habet figulus lutæ ex eadem massa facere unum vas ad honorem, alium ad contumeliam. Caro adversatur spiritui, spiritus carni. Hæc invicem sibi adversantur, ut non quæ vult ipsa faciat. Jam prædestinavit Deus quos præcivit; et quos prædestinavit, hos vocavit; quos vocavit, hos justificavit; quos autem justificavit, hos magnificavit. Non est in homine via ejus. Quod putatis vos in eo quod bene agitis esse laudandos, cum ideo lex loquatur, ut timorem incutiat? Cæterum nihil sit, nisi quod voluerit Deus: quem voluerit esse sanctus, sanctus est; aliud non erit: quem præscierit esse iniquum, iniquus est; non erit aliud. Prædestinatio enim Dei jam et numerum justorum, et numerum constituit peccatorum: et necesse erit constitutum terminum præteriri non posse. f Hæc quæ dicitis si dixissent, g hominum quidem temporales evaserant iras, sed invenerant Dei æterna supplicia. Non ergo hoc dixerunt, sed dixerunt: Hæc dicit Dominus: Si volueritis et audieritis me, quæ bona sunt terræ edetis; si autem nolueritis, neque audieritis me, gladius vos comedet. Us enim Domini locutum est hæc (Isa. 1, 19-21). Et iterum: Hæc dicit Dominus: Quia vos recessistis a me, et ego recedam a vobis, et tradam vos Assyriis h in deprædatione: filios vestros in conspectu vestro occident gladio, et uxores vestras abducent, quoniam contempistis legem meam, et quæ ego nolui elegistis. Et iterum: Hæc dicit Dominus: Nunquid opprobrium D factus sum domui Israel, quoniam me dereliquerunt, et præcepta mea et legitima mea computaverunt pro nihilo? Et iterum: Quoniam vocari et contempstis, ego quoque in vestra perditione ridebo, et gratulabor i dum venerit super vos repentina calamitas (Proverb. 1, 26). Hæc et his similia dicentes, diversis sunt interfecti suppliciis. Unde et Dominus ad populum*

a Ms. Augiense, nulli servire.

b Ms. idem, unam e duabus.

c Ms. idem, novum putet esse.

d In ms. Augiensi: *Incipient verba libri hæreticorum de Prædestinatione. Qui ipsum librum legit, usque dum catholicum incipiat, caute legat propter venena serpentis. In Mabillonii autem apographo cupas jam meminimus, verba illa, qui ipsum librum legit, etc.,*

non hic, sed paulo ante, ad calcem Prologi libri tertii leguntur.

e Ms. idem, I, HÆRETICI. Estote, etc.

f Ms. idem, CATHOLICI. Hæc quæ nos, etc.

g Ms. idem, hominum quidem temporales.

h Ms. idem, in deprædationem.

i Ms. idem, cum venerit.

civitas in qua prophetæ fuerant interfecti, clamat A tam in prophetis quam in Evangeliiis suis dicens: *Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis prophetas, et lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos sub alis suis, et noluisti (Matth. xxxiii, 37)?* Noluit, inquit, quod volui; voluisti quod nolui. Si ergo noluit Deus quod illi voluerunt, aut coactus a potentiore alio prædestinationem constituit; aut si ipse constituit, calumniam fecit. Ut quid enim dicit homini: Hoc volui quod noluisti, si scit se eum prædestinasse ne vellet? Secundum vestram blasphemiam excluditur peccatus hominis, et apparet calumnia Dei: et probatur innocens qui delinquit, et injustus qui punit. Dolendum enim est peccanti potius quam irascendum, quia vim passus est a prædestinatione divina, cum rueret ad præcepta criminum. Hoc enim voluit qui creavit; qui enim creavit, ipse prædestinavit. Quod si ita est, constat non suum esse vitium omnino qui peccat. Si ergo non suum habet vitium omnino peccat, et constat a justo Deo extranea esse universa quæ damnat, cujus invenitur factum, hujus invenietur esse peccatum. Nulla enim ratio patitur ut ubi alter prædestinator est, ibi alter prævaricator esse dicatur; nec recipit hoc boni et justii æquitas, ut prædestinationem suam crimen faciat alienum. Ergo ut peccantem punias ostende prædestinantem; da auctorem prædestinationis, ut possis judicem monstrare peccati, quia unum eundemque ostendere non potes prædestinantem ^a atque damnantem. Si enim Deus auctor est enim prædestinationis, et operum nostrorum ipse est constitutor, ostendite alium qui puniat prædestinata peccata; aut si quasi justus injusta humani operis facta condemnat, hujus injustitiæ alium prædestinatorem ostendite. Cui enim displicet factum, nunquam potuit ab eo ut fieret ^b constitutum. Perquam enim stultum est, si ipsum prædestinatorem eundem damnatorem operum confiteris. Nullus enim tam impius quam is qui rem a se præordinatam exhorreat, et id puniat factum, quod ipse præordinavit ut fieret. Nisi si forte, animo ad meliora converso, mutabilitate consilii, quod prius fecit judicat esse damnandum, quod qui agit doctrina melioris impellitur. Qui vero in omnipotentii virtute consistit, et nec parem novit, nec superiorem metuit, dicite nobis prædestinationem suam quo compellente damnavit? quia si prædestinati opera rea est, multo magis prædestinantis ordinatio criminosa. Si enim is qui prædestinatus est, per prædestinationem ipsam reus est; quanto magis ille cujus prædestinatio facta est, vocatur in culpam? Cavete, obsecro, ne hæc adulterini seminis zizania casto Ecclesiæ dogmati aspergantur: quia peccatum non a prædestinante dirigitur, sed a delinquente committitur.

^a Ms. Augiense, *atque peccantem.*

^b Ms. idem, *constitui.*

^c Ms. idem: II. HÆRETICI. *Occurrunt hoc loco,* etc,

^d Ms. idem, CATHOLICI. *Videamus nunc.*

Recedant ergo vana argumenta verborum. Nihil habent omnino commune prævaricatio delinquentis et prædestinatio vindicantis: quia peccatum in voluntate transgressoris est, prædestinatio autem in redemptoris est ordinata virtute. Non enim aliud prædestinavit iste qui condidit, nisi ut secundum ejus homo possit vivere voluntatem. Nefas est enim, et nihil est criminis, ut præsumptio hominis ex Dei credatur prædestinatione descendere, et delinquentis vitium præordinatio futuri judicis æstimetur. ^e Occurrunt hoc loco, et dicunt: Per præscientiam Deus prædestinationem suam constituit. Nam quos præscit nullo modo converti, hos prædestinavit ad mortem; et quos præscit omnimodo converti, hos prædestinavit ad vitam. ^d Videamus nunc si non iniquis ambagibus judicium Dei ad præjudicium justitiæ trahitis. Ergo adhuc non sunt creati homines, et jam a justo Deo præjudicium patiuntur? Videtur mihi quod alterum vobis ^e invenissetis Deum, qui tam impius sit, ut a præjudicio circumveniat humani generis massam, et nondum nati hominis merita dispungendo constituat, ac prædestinationis suæ vinculo ad peccandum astringat; et cui adhuc conceptio non est, jam illi præparet æterna supplicia; et cui adhuc non dedit lucis hujus labentis transitoria munera, jam illi perpetuas tenebrarum præparet pœnas. Quærite vobis, ut dixi, alterum Deum de quo ista dicatis. Nam hunc pium et clementem ^f nostrum nunquam ad hoc provocabitis, ut ^g saltem blasphemias vestris commotus, etiam vobis hoc faciat. ^C Nam qui vos patienter tolerat, nescio jam cui peccanti non parcat. Quotidie nobis injuste agentibus subvenit, et recentioribus delictis subinde recentiora indulgentiæ suæ dona largitur; et vos dicitis: Jam ante mundi constitutionem indignatus nobis pro futuris peccatis prædestinavit sententiam. In presenti se blasphemantibus veniam tribuit; et vos dicitis: Jam tunc indignatus est ^h contra peccaturos, et prædestinavit eos ad mortem, quando prima liniamenta generationis humanæ formavit. Jam ergo tunc egit judicium mundi, antequam ipsum mundum statueret, ut jam post finem sæculi non inveniat ⁱ quem punire. Laborem sibi forte voluit tollere, et ne non occurreret post facta sua homines judicare, ante eos prædestinavit ad mortem, quam crearentur ad vitam. Et tamen, ^D si ipse creavit quos prædestinavit ad pœnas, prævenit meritum occidendi; et qui adhuc non cœpit vivere sententiam jam æternæ mortis accepit. Hoc Deus noster nunquam fecit: si vester est aliquis alius, ipsi istas irrogare blasphemias. De Deo autem nostro dicit propheta: *Vivo ego, dicit Dominus; quia cum dixero peccatori: Morte morieris, et peccator se absterit a via sua mala, et a studiis suis pessimis, vivo ego, dicit Dominus, vita vivet, et non morietur in delicto*

^o Ms. idem, *invenissemus Deum.*

^f Ms. idem, *nostrum tamen nunquam.*

^g Ms. idem, *saltem.*

^h Ms. idem, *contra peccatores.*

ⁱ Ms. idem, *quem puniret.*

suo quod fecit. Et si dixerit justo : Vita vives, et recesserit post hæc a justitia sua, vivo ego, dicit Dominus, quia morte morietur : * justitiæ ejus non liberabit eum in die qua recesserit a justitia et fecerit iniquitatem; in iniquitate sua morietur (Ezech. xxxiii, 13 seq.). Vides nostrum Deum ex utroque latere et justum monere, ne per securitatem corruat, et peccatorem alloqui, ne ^b pro desperatione non surgat. Si alicubi vos legistis de Deo : Vivo ego, dicit Dominus, quia quem prædestinavi ad vitam aliud non erit, et quem prædestinavi ad mortem, sine dubio morietur; quis vos ferret ista docentes? Ecce contra sententiam vestram Deus loquitur, et ipsi Deo de se testimonium danti non creditis. Nec justus securus sit, inquit, si dixerit ei : Vita vives, quia si recesserit a justitia, in iniquitate morietur; et cum dixerim peccatori : Morte morieris, et conversus fuerit, vivo ego, dicit Dominus, iniquitatum ejus non recordabor, vita vivet. Nolo enim mortem morientis, tantum ut convertatur et vivat. ^c Occurrunt nobis iterum clamantes : Hoc in veteri lege scriptum est, in novo autem Apostolus clamat : Vasa iræ aptata in interitum (Rom. ix, 22). ^d Ergo si ante adventum pietatis pietas jam exuberabat; quanto magis nunc, ubi pietas ipsa pro impiis sententiam in pietatis accepit, ut impios a reatu suo absolveret, et eos ad indulgentiæ gratiam revocaret? Videamus ergo vasa iræ quo ordine aptentur in interitum. Audi Apostolus, non Dei præordinationi hoc, sed hominis negligentiae vel diligentiae applicantem. In magna, inquit, domo non sunt tantum vasa aurea et argentea, sed et lignea et fictilia; et quædam ^e quidem sunt in honorem, quædam autem in contumeliam. Si quis ergo mundaverit semetipsum ab his, erit vas ^g in honore sanctificatum, utile Deo ad omne opus bonum paratum (II Tim. ii, 20-22). Ergo vasa aptata iræ in interitum, si se emundaverint ab his pro quibus aptata sunt in interitum, erunt vasa in honore sanctificata, et Deo utilia ad omne opus bonum parata; secundum quod supra dixit ad prophetam : Cum dixerim peccatori : Morte morieris (Ezech. xxxiii, 34), hoc est, cum dixerim : Eris vas aptatum ad interitum, et hic peccator converterit se ab iniquitate sua, hoc est, cum sit vas aptatum ad interitum, mundaverit semetipsum ab his, erit vas in honore sanctificatum. Postea quam hinc eos superaveris, ad obscuriora loca Scripturarum confugiunt, ut sagittent in obscuro re-

ctos corde.
 II. ^f Nescitis, inquit, quia scriptum est : Jacob dilexi, Esau autem odio habui? Cum enim nondum noti fuissent, nec aliquid egissent boni vel mali, ex præscientia dictum est, ut unus haberetur odio, alius amaretur. ^g Necessè nobis erit in hoc loco, de lumine sacræ legis interpretatiuncule hujus lumen incendere, ut detegamini non aliud in obscuris locis ^h vos figere,

^a Ms. Augiense, justitia ejus non liberabit eum.

^b Ms. idem, per desperationem.

^c Ms. idem : III. HÆRETICI. Occurrunt nobis, etc.

^d Ms. Augiense : CATHOLICI. Ergo si ante adventum pietatis, etc.

^e Ms. Idem, in honorem.

nisi ut simpliciter ambulantes exspolietis catholicos vestitu deaurato, et induatis eos pannis hæreticorum sordibus plenis. In Geneseos libro de Rebecca dictum est : Duæ gentes et duo populi de tuo utero prodient, et populus populum superabit, et major serviet minori (Gen. xxv, 25). Prophetia ergo non de his est qui secundum carnem nascebantur, sed de duobus populis Judæorum et gentium : in quo major populus Judæorum serviet minori, id est, gentium. Sic enim et sequitur Apostolus : A præsciente, inquit, dictum est, quia major serviet minori (Rom. ix, 12). Ut quid hoc dixisti, o beate Paule apostole? peto ut respondeas. Nunquidnam propterea hoc dixisti, ut prædestinatio præjudicium nascituris afferret? Respondet ita Apostolus : Ego propter hoc dixi, Major serviet minori, ut electio ex gentibus fieret. Ergo si prophetiæ hujus mysterium nobis interpretatur Apostolus, tu quis es qui aliter quam explanavit nobis magister verus istum sensum exponas, cum dictum ab eo quod si angelus de celo evangelizaverit vobis præter quam evangelizavimus vobis, anathema sit (Gal. i, 8)?

III. ⁱ Occurrunt hoc loco renovato certamine dicentes : Nos non dicimus præter quam evangelizavit Apostolus. Per præscientiam Dei prædestinationem factam ipse commemorat; de Deo ipse dicit : Quos vocavit, hos prædestinavit (Rom. viii, 30). Si præscientem et prædestinantem, et vocantem in Apostolo legitis, nobis ut quid impingitis crimen? ^j Nos vobis crimen non impingimus, sed probamus. Sive enim vos peritos dicatis, arguimus non sic sensus apostolicos vos debere concidere; sive vos probetis imperitos, increpamus non scientes præsumere non debere, et ejus rei magisterium polliceri, cujus nunquam voluistis esse discipuli. Vos enim, si voluissetis discere prius, et sic docere, ab istis interpretationibus fugientes, a Dei æquitate nunquam ^k recesseratis, nec diceretis quia non omnes homines vult salvos fieri. Apostolus autem legis peritus noster, omnibus se omnia factum dicit, ut omnes lucrifaceret peccatores (I Cor. ix, 22). Jam enim didicerat, quia conclusit Deus omnia in incredulitate, et vult ut omnibus misereatur (Rom. xi, 32). Didicerat quod omne os deberet obstrui, et subditus deberet fieri omnis mundus Deo (Rom. iii, 19), et ideo dicebat : Dico autem per gratiam quæ data est mihi, omnibus qui in vobis sunt (Rom. xii, 3). Et iterum : Corripientes omnem hominem, et docentes (Coloss. i, 28). Et iterum : Idem Deus dives in omnibus vobis (Rom. x, 12). Et iterum : Apparuit gratia Dei omnibus hominibus, erudiens nos et docens (Tit. ii, 11), ut sit omnis homo perfectus in Christo (II Tim. iii, 17). Et quia sciebat Filium Dei pro omnibus natum, pro omnibus passum, ideo clamat, dicens : Hoc placitum est coram Salvatore nostro Deo, qui vult omnes homines salvos fieri;

^f Ms. id. : IV. HÆRETICI. Nescitis, inquit, quia, etc.

^g Ms. idem : CATHOLICI. Necessè nobis erit.

^h Ms. idem, vos fieri, nisi.

ⁱ Ms. idem : V. HÆRETICI. Occurrunt hoc loco, etc.

^j Ms. idem : CATHOLICI. Nos vobis, etc.

^k Ms. idem, recesseritis.

et in agnitionem veritatis venire (I Tim. ii, 3). Unde etiam quotidie nobis in Evangeliiis suis ipse Dominus clamat, dicens: *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego vos requiescere faciam* (Matth. xi, 28). Unde ut doceret se nullum hominem, a sua largitate repellere, promptus, liberalis, abundans, unquam minus faciens, loquitur in Evangeliiis suis dicens: *Omnia qui petit accipit, et qui querit invenit, et pulsantem aperietur* (Matth. vii, 8). Nam et Scriptura veteris Testamenti omnes ad audiendum gentes invitans, dicebat: *Audite hæc, omnes qui habitatis orbem, quique terrigenæ et filii hominum, simul in unum dices et pauper* (Ps. xlviii, 3). Et ideo idem Apostolus, videns quia omnes homines vult Deus, non tamen omnes homines Deum volunt, futurum iudicium memorans clamat, dicens: *Omnes nos oportet manifestari ante tribunal Christi, ut recipiat unusquisque propriam corporis, prout gessit, sive bona sive mala* (II Cor. v, 10). Unde et apostolus Petrus: *Gratia, inquit, Dei super omnes, et in omnibus vobis*. Prophetæ omnes vocant, apostoli omnes vocant, Christum omnes vocat, in toto orbe terrarum sacerdotes Dei innumera- biles omnes vocant ad gratiam et ad misericordiam Dei et ad indulgentiam. Soli duo aut tres homunciones, cæcum habentes cor, egrediuntur cum his libris apostolicis, quos viri catholici esse confingentes, totum vulnerant mundum: quibus novum genus blasphemix inducentes, dicunt quod Deus non omnes homines vult salvos fieri, et in agnitionem veritatis venire; atque unius loci obscuritatem passi; a tanto lumine, tamque immenso splendori, tenebrarum suarum volunt inferre caliginem. Sed quia lux lucet in tenebris, et tenebræ eam non valent comprehendere (Joan. i, 5), iuvante Domino, ex ejus thesauris accipientes, locum quem putant hæresi suæ manum porrigere b explanavimus. Dicamus nunc et de præscientia et de prædestinatione. Præcivit Deus et prædixit quod in semine Abraham, hoc est in Christo, benedicerentur omnes gentes. Quod dum fieret, Judæi satis moleste serebant. Nam ideo comprehendebant apostolos, et in custodiis retinebant, dicentes eis: *Prædicimus vobis ne prædicaretis hoc nomen; vos autem c replestis omnes doctrina vestra* (Act. v, 28). Apostolus autem Paulus, videns Judæos in eo delibere quod gentes introirent ad fidem, et excluderent Judæos a privilegio Synagogæ per privilegium Ecclesiæ, D alloquitur eos ut non contristentur, dicens (I Thess. ii, 16): *Quid nunc prohibetis nos gentibus loqui ne salvæ fiant, cum sciatis Deum dixisse ad Abraham, quod in semine tuo hæreditabo omnes gentes* (Gen. xxi, 8; Act. iii, 25)? Præcivit enim Deus, d quod Filium ejus essent negaturi Judæi, et essent ei gentium populi credituri. Et ideo ait: *Quos præcivit, et præde-*

stinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus (Rom. viii, 29). Judæi enim per circumcisionem filii Abraham docentur, gentes autem per baptismum filii Dei fiunt, et est illis frater primogenitus Filius Dei. Unigenitus, inquam, specialiter Filius Dei, frater sit eorum qui generaliter filii Dei adoptantur; unde et dicit Patri: *Narrabo nomen tuum fratribus meis* (Ps. xxi, 23). Hos ergo gentium populos præcivit, ut diximus, quod Filium suum quem Judæi e crucifixuri erant, sincero corde susciperent, et ut decebat Dei Filium adorarent: f Quos ergo præcivit, et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut Filius ejus esset primogenitus in multis fratribus, hos prædestinavit; quos autem prædestinavit, hos vocavit. s Si interrogas Apostolum, B quando prædestinavit, dicit tibi: Tunc quando dixit Abraham: *In semine tuo hæreditabo omnes gentes*. Et ideo per prophetam h dicit: *Audite hæc, omnes gentes* (Ps. xlviii, 2). Dicit ergo Judæis: Nihil novum vobis videatur fecisse Deus, qui voluit promissum patri nostro Abraham complere quod promiserat, ut in semine ejus hæreditentur omnes gentes. Ergo quia omnes gentes prædestinavit, i omnes gentes conclusit in incredulitatem ut omnibus miseretur (Rom. xi, 30). Ergo quos prædestinavit, hos vocavit; quos vocavit, hos justificavit, auferendo universa peccata; quos autem justificavit, ipsos et magnificavit, id est, filios Dei fecit. Quid ergo murmurantes estis, o Judæi, prohibentes nos gentes alloqui? Si Deus pro nobis, quis contra nos (Rom. viii, 31, 32)? id est, quid in nos mittitis manus, C et in apostolos Dei scandalum patimini? Si enim Deus Filio suo non pepercit, sed pro omnibus nobis tradidit eum, nota tibi, Prædestinate, quid dicat: Sed pro omnibus tradidit eum. Dicendo pro omnibus tradidit eum, et Judæis amputavit scandalum, et vestram intentionem exclusit. Miror autem prudentiam vestram sic legisse locum istum: *Quos prædestinavit hos vocavit*, ut ad unum versiculum qui in ante est timissetis accedere. j Quando enim venistis ad hunc locum, quasi satisfactum putantes intentioni vestræ, nolulistis in ante ad versiculum qui vos convincebat aspicere, id est, *pro omnibus tradidit eum*; sed clausistis codicem, et cœpistis clamare: Non omnes vocat Deus ad gratiam suam, non omnes invitat; et dicentibus nostris: Ergo non omnes vocat? vos respondistis: Non omnes vocat. Stupeantes itaque nostri atque anxiantes, eo quod audirent quod nullus unquam hæreticorum dixerat, interrogaverunt peritiam vestram decemtes: Unde probatis quia non omnes vocat Deus ad gratiam suam? Ipse Deus non vult eos vocare? an vult et non potest? an non merentur? Si vult et non potest, blasphematur impotens: si potest et non vult, videtur iniquus; si ipsi non merentur, ergo jam gra-

a Ms. Angiense, tanto lumine, tamque immenso splendore.

b Ms. idem, explanemus.

c Ms. idem, repletis totum mundum.

d Ms. idem, quod filium suum.

e Ms. idem, crucifixerant.

f Ms. idem: VI. HÆRETICI. Quos ergo, etc.

g Ms. idem: CATHOLICI. Si interrogas, etc.

h Ms. idem, dicitur.

i Ms. idem, omnes conclusit in incredulitate.

j Ms. idem, quod enim.

tia non est gratia, et res meriti humani est vocatio, non gratiæ Dei : si autem gratiæ Dei est, ^a et non meriti hominis, omnes vocat. *Omnes enim peccaverunt et egent gloria Dei*, ut dicit Apostolus (*Rom. iii, 23*); et adjectit : *Justificati itaque gratis in gratia ipsius in redemptionem quæ est in Christo (Ibid., 24)*. Ecce gratis, ecce et redemptio. Audenter dico : Ubi est præsumptio de merito humanitatis, non est gratia divinitatis ; omnia enim quæ gratiæ Dei esse credimus, meritis nostris applicare non possumus. Ergo si gratiæ est et non meriti, quomodo vos dicitis aliquos non vocari, quia sunt ejus vocatione indigni ? Si enim nullus ex suo merito vocatur, sed ex dono gratiæ Dei, et alius vocatur, alius recusatur, personarum, Deus blasphematur acceptor. Arguuntur etiam apostoli ejus falsi testes indicii. Nam beatus Apostolus Petrus **B** clamatur : *In veritate, inquit, comperi, quia non est personarum acceptio apud Deum (Act. x, 34)*; et beatus Paulus : *Non est enim personarum acceptio apud Deum (Rom. ii, 11)*; et iterum Dominus dicit de servis : *Eadem, inquit, facite illis remittentes minas, scientes quia et vester et illorum Deus in cælis est, et non est apud illum personarum acceptio (Ephes. vi, 9)*. Si ergo ita est, immo quia ita est, unde probatis quia non omnes vocat ad gratiam suam ? aut quem non vult salvare, qui pro crucifigentibus orat ? In hac hærese diabolus tyrannidis suæ furore grassatur, ut lethali plaga pene universum vulneret mundum. Infert bellum creatura Creatori, et dicit ipsum prædestinasse quod punit, ipsum ut fieret constituisse ^b quod prohibuit. Quod quam sit impium, quamque sacrilegum, quamlibet imperitus **C** agnosceret. Omne enim peccatum tunc peccatum recte dicitur, cum et reatus delinquentis et æquitas judicantis ostenditur ; quia peccati supplicium præcedit semper meritum facti : reum autem nemo facit, nisi eum qui potuit declinare peccatum. Peccatum ergo inter prædestinantem et operantem discerne, ut illius factum malum hic, quasi alienum a se, aut damnet, aut corrigat. A justo autem Deo aliena sunt universa quæ damnat. Unde si prædestinatio in peccantem ostenditur, nihil justo judici probatur debere peccator ; quia cujus asseritur prædestinatio, hujus etiam operatio comprobatur. ^c Videtisne, obsecro, quam graviter blasphemetur his assertionibus Deus ? Si enim prædestinationis ejus vis eo usque adducitur, ut ejus dicatur præordinatione peccatum, fructus malus non nisi ex impta radice procreatur. Erit ergo secundum manichæum alius Deus malorum, alius bonorum : ut quæ bona sunt, bono ascribantur ; et quæ mala sunt, malo : ne videamur pejus Manichæis inclamare blasphemium, cum unum eundemque Deum quem bonam confitemur et justum, hunc prædestinasse omnia scelera æstimemus. Recedant igitur vana argumenta verborum. Nihil habet commune prævari-

catio delinquentis et prædestinatio ulciscens : quia peccatum in contemptu transgressoris est, ultio vero in judicis æquitate consistit. Tollite itaque e duobus unum, aut judici prædestinationem ut probetis justum, aut alterum judicem futurum ostendite. Nulla enim ratione constitutum suum poterit punire qui judicat : quia si malum prædestinationi dederis Dei, voluntati hominis dare non poteris. Aut enim accusa reatum in homine, et tolle te ^d a blasphemio Dei : aut si prædestinationem a Deo asseris constitutam esse peccanti, reatum quidem peccatori tulisti, sed Deo crimen impingis. Certe peccatum certum est nihil aliud esse, quam prævaricationem hominis, et prædestinationem nihil aliud, nisi ordinationem Dei. Quomodo ergo tam diversa sibi met tamque contraria ad unam compaginem venire potuerunt, ut quod bonum Dei est malum hominis fiat, et delinquentis vitium dicatur præordinatio prohibentis ? Illud autem cur non consideratis, qui prædestinatione Dei putatis homines consentire peccatis ? Omne certe peccatum vult et desiderat diabolus fieri : et creditis quod prædestinationem suam Deus ad diaboli desiderium et ad hominis interitum posuit, et voluit prædestinationem suam servire voluntati diabolicæ, ut ^e ad libitum demonum homines, ante propria voluntatis meritum, reos jam addiceret inimico ? Hactenus blasphemias hujus loci detexisse sufficiat. Pavidum enim corde intolerabili tremore deficio. Octoginta et novem hæreses in primo libello conscripsimus ; nullam ita hominibus ad crimina frena laxasse conspeximus ; nullam sic blasphemias in Deum astruentem invenimus. Fateor, ^f catholici confessores, crescunt eis in hac defensione blasphemie. Peto itaque vestræ fidei puritatem, ut dimicantem me vestris precibus adjuvetis, contra hos agentem, quorum tota verba blasphemias sunt. Fateor, inquam, charissimi, universa mei corporis membra torpescunt, animus deficit, auditus intremuit, facies pallore distabit, capillorum seges in vertice riget, mens intus cum suis consiliis metu quassante afflicta est, lingua ipsa in suo atrio moveri non prævalet ; quoniam contra eos loquimur, qui dicunt Deum diaboli voluntati servire.

IV. *Jam enim, inquit, prædestinavit Deus homines, sive ad justitiam, sive ad peccatum : et idcirco quod eos voluit esse qui condidit, aliud esse non possunt.* Cum interrogaveris eos, ut quid tantum blasphemie proferant, dicunt quia dixit Apostolus : *Quos prædestinavit, hos vocavit (Rom. viii, 30)*.

V. Ideoque aiunt, ^g *quos semel Deus prædestinavit ad vitam, etiam si negligent, etiam si peccent, etiam si nolint, ad vitam perducentur invitati ; quos autem prædestinavit ad mortem, etiam si currant, etiam si festinent, sine causa laborant.* ^h Quis non videat, quod hoc dicto tollatur sollicitudo justis timendi ne corrumpant,

^a Ms. Angiense, et non hominis.

^b Ms. idem, quod prohibet.

^c Ms. idem, videtisne.

^d Ms. idem, a blasphemio.

^e Ms. idem, ad libitum.

^f Ms. idem, catholici aperte confessores.

^g Ms. idem : VII. HÆRETICI, quos semel Deus prædestinavit, etc.

^h Ms. idem : CATHOLICI. Quis non videat, etc.

et peccatoribus amputetur effectus sperandi ne surgant? Evasimus blasphemias Dei; ad ruinas hominum venimus. Si enim ita est, ut unusquisque hoc sit quod prædestinatus est, cessat lex, cessat sacerdos, cessat devotio populi, clauditur aula confugii, evacuatur sinus Ecclesiæ, nullus genu curvat Deo, nullus benedictionibus inclinat caput; clauduntur apices Dei, atque universa simul virtutum studia evanescent.

VI. ^a *Quantumvis enim, aiunt, quicumque studeat, et a Dei Ecclesia, et a Dei sacerdotibus, et a divinis studiis non recedat, si semel eum Deus prædestinavit ad mortem, salvus esse non poterit. Judas quotidie verbum vitæ audivit, quotidie adhæsit Domino, quotidie virtutibus occupatus, quotidie ipsum Filium Dei monitore audivit: et quia prædestinatus est ad mortem, uno ictu subito interiit. Saulus quotidie persecutor, quotidie lapidator Christianorum, quotidie vastator Ecclesiarum et quia prædestinatus est ad vitam, uno ictu subito vas electionis est factus. Quid ergo, inquit, tu qui in peccatis permanes, expavescis? Si te Deus dignabitur, sanctus eris; aut quid tu qui in sanctitate vivis, sollicitus redderis? Si Deus noluerit, nunquam corruas. Uterque de Deo securi estote. Nunquid tu qui sanctus es, et sollicitus es ne corruas, et die noctuque orationibus ades, occuparis jejuniis, et divinis lectionibus diligenter insistis, exhortationibus vacas atque omnibus sanctis studiis quotidie immines, nunquid tua voluntate salvus eris? Nunquid sanctoris eris Juda, qui accepit potestatem infirmos curandi, dæmonia fugandi, mortuos suscitandi, calcandi super serpentes et scorpiones, collega apostolorum, Christi discipulus; et lamen quia prædestinatus est ad mortem, mortem æternam invenit? Cessa esse sollicitus, et de Dei esto voluntate securus; quoniam si te dignatur Deus ut permanes, sanctus eris. At tu qui peccator es, disce a Paulo apostolo. Nunquid tu aliquando pejora poteris committere quam ille commisit? et tamen quia prædestinatus est ad apostolatam, evasit subito universa peccata, et ab inferioribus inferiorum ad superna superiorum ascendit.* ^b Hic est omnis summa consilii vestri; hinc decipitis mundum, hinc penetratis domos, et captivatis mulierculas oneratas peccatis, quæ circumducuntur variis desideriis, semper discentes, et nunquam ad scientiam Dei pervenientes (II Tim. III, 6, 7). Juvante itaque Domino, spiritus ille qui ^c falsorum senum adversum Susannam agentium scidit consilia, hic spiritus nunc vos dividet adversum immaculatam Dei Ecclesiam falsa tractantes. Et sicut illi de sua sibi accusatione inventi sunt pleni fallacii, ita vos ex vestris vobis oppositionibus abscedetis superati. Ipsa itaque verba dicimus inter initia quæ ipsi dixistis, sed aliter eorundem verborum finem colligimus. Dicimus enim justo: Certe Judas apostolus fuit, et a Christi vestigiis non recessit, ex ore ejus die noctuque consilia salutis accepit, signa virtutum exercuit, et universa obtinuit apostolatus insignia; et tamen quia negligens fuit, cecidit. Vigila ne cor-

^a Ms. Augiense: VIII. HÆRETICI. *Quantumvis enim, etc.*

ruas, esto sollicitus, quia adversarius tuus sicut leorugiens circuit quærens ut transvoret (I Pet. v, 8). Hoc autem quod cecidit Judas, non putes fuisse impietatis Dei; neque enim Deus illum voluit esse malignum: sed quia fur erat, et loculos habebat (Joan. XII, 6), et erat in corde ejus radix omnium malorum avaritia (I Tim. VI, 10), ideo corruit miser, et crepuit medius (Act. I, 18), qui tanta dona divina neglexit, qui, medico præsentem, vulnera sua non solum non curare, sed etiam augmentare studuit. In peccato enim Judæ vos ipsos iudices petimus. Ita enim vos, juvante Christo, concludimus, ut vos ipsos ex vestro iudicio superetis. In peccato Judæ grande est sacrilegium, incomparabile facinus, crimen immensum. Dicite nobis, cui vultis hoc crimen ascribi? Ipsi Judæ traditori, an Deo prædestinatori? Si, quod dici pejus peccatum est quam hoc quod Judas exercuit, hoc peccatum Dei prædestinatoris esse probaveritis, fateor, vicistis; si autem ipsius Judæ est traditoris, defensio nostra accepit palmam: non enim Deus ipsum talem vel prædestinavit, vel talem esse voluit. Defendamus ergo sanctum et immaculatum a crimine Dominum; ne quem ille tradidit per avaritiam, nos per injustitiam accusemus; et tollentes crimen Judæ, Dominum vocemus in culpam. Si enim ideo talis exstitit, quia talem illum Deus prædestinavit, non quia ipse neglexit, ipsum quidem liberamus ab omni pondere criminis, et tollentes nos ab increpatione traditoris hominis, prædestinatoris Dei astutiam accusamus, qui quasi voluerit apostolum fieri, ut eum ex apostolo faceret traditorem; quem quasi voluerit elevare ad cælos, ut eum ex alto jactaret; quem quasi voluerit dæmonia ejicere, ut eum dæmonum traderet potestati. Quid moras innectimus? ante oculos vestros utrosque habetis, o nostri temporis tractatores, servum et Dominum, Magistrum et discipulum, Deum bonum et hominem malum: unum accusate quem vultis. Si Deum prædestinantem, Judas immunis est; si Judam tradentem, crimen ejus Deum prædestinasse docere minime poteritis, quia Dei prædestinatio bona est, Judæ autem traditio mala. Bonus ergo rem bonam fecit, quia malum nunquam fecisse credendus est. Et si prædestinatio Dei bona est, et Judæ traditio pessima, rei male Judæ et rei bonæ Dei convenire non potuit. Impossibile est enim tenebris et lumini, bono et malo, vitæ et morti, veritati et mendacio, simul habere consortium. Reddentes ergo Judæ soli peccatum suum ex integro, et Deo honorem æquitatis suæ integerrimum exhibentes, nobis quoque reddite osculum charitatis. Laboratis enim vano certamine, qui per Judam omnes peccatores excusatis atque defenditis, Dei autem justitiam accusatis. Nunc veniamus ad magistrum bonum et vere beatissimum Paulum, et amota tergiversationis insania, quod verum et integrum negari non potest, explicemus. Aliud est, zelo malitiæ persequi aliquem innocentem, sicut fecit Cain, aliud est

^b Ms. idem: CATHOLICI. *Hic est omnis, etc.*

^c Ms. idem, *futurorum senum.*

zelo Dei persequi, sicut fecit Elias; nec solum persequi, sed etiam in conspectu suo multum populum gladio jussit occidi. Cain unum occidit, et æterna damnatione punitur; Elias multos occidit, et ad gloriam rapitur sempiternam. Non ergo, sicut vos putatis, Cain imitatus est Paulus: sed zelo Dei ductus Eliam secutus est. Dicas forsitan: Unde hoc probas? Lege ad Galatas eundem sibi testimonium perhibentem, atque dicentem: *Persequabar, inquit, Ecclesiam Dei, et expugnabam illam super multos coetaneos meos in genere meo; abundantius, inquit, æmulator existens paternarum mearum traditionum (Gal. 1, 13, 14)*. Nunquid non omnibus catholicis notum est Deum Hebræorum hunc esse Patrem Domini nostri Jesu Christi? Quem ergo defendebat? Patrem sine dubio, quia sacerdotes sui ei dixerant hunc non esse Filium Dei quem crucifixerant. Credens itaque legi suæ, credens sacerdotibus Dei vivi, accepit ab eis epistolas, ut pergens Damascum ad synagogas, victos adduceret Christianos (*Act. ix, 2*). Prudentissimus vir atque sapientissimus, qui sciebat se zelo Dei agere, sine dubio videbatur ei quod inimicos Dei persequeretur. Pro fide enim Dei, et pro veritate currebat. Non enim Filium Dei esse Dominum Jesum Christum didicerat, sed seductorem et deceptorem populi sui, a magistris suis et a sacerdotibus suis ut audierat, æstimabat. Animum itaque Eliæ, non Cain habens, erga novos cultores Dei fortiter insistebat, et ignorans crimina pro virtutibus exercebat. Deus autem, cordis inspector et fidei contemplator, fecit eum misericordiam invenire, quia ignorantiam ejus innocentia comprobabat. Unde hoc probamus? Ipse dicit ad Timotheum: *Fui, inquit, persecutor et injuriosus; sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci*. Vides ergo quia ubi ignorantia est, invidia non est? A justitia enim Dei ignoranti doctrina traditur; scienti vero et contemnti dictatur sententia. Unde per obscurum ignorantiae ambulans Paulus, putabat se inimicum Domini sui persequi: ardebat in persecutione, quia placere Domino bonus famulus studebat. Non quiescebat, furebat, abundantius omnibus zelatorum existens paternarum traditionum. Quorum patrum gerens zelum? sine dubio Abrahamæ, et Isaac, et Jacob? et qui horum Deus; sine dubio Pater Domini nostri Jesu Christi. Ergo huic placere studens, putabat se ejus insequi inimicum; passus obscuritatem sacerdotum suorum, quibus legis divinæ imperio fidem suam testimonium dantibus exhibebat. Omnibus notum est quid habeat obscuritas. Nunquid non ipse usus nos poterit edocere obscuritatis hanc esse naturam, ut notum et ignotum, parentem et extraneum, civem et barbarum, uno modo ante oculos afferat, qui nisi locutus fuerit, quis ille sit penitus sciri non poterit? Hic ergo, velut bonus custos vineæ Domini sabaoth domus Israel, velut bonus circitor, apprehenso baculo, per noctem ignorantiae circumibat, ut quoscunque inveniret legen-

^a Ms. Angiense, in persecutionem.

^b Ms. idem, circitor.

tes vindemiam Domini, Eliæ animo devastaret. Servo itaque bono, pro Domini sui vinea vigilant, servo zelo fidei persequenti, servo Eliam imitanti, servo in tenebris ignorantiae pro veritate certanti, servo cui se sciebat dixisse ut pro veritate certaret usque ad mortem: laboranti ergo, et in obscuro fidei persequenti, et nescienti quod ipse esset Dominus suus, quem putabat inimicum Domini sui, succurrit dicens: *Quiesce, ego sum Dominus tuus. Modo tu ipse judica de te ipso. Si introieris in vineam tuam nocte, nunquid homo tuus aut servus tuus, in obscuro noctis dum te senserit, et cœperit venire ut te comprehendat, dic mihi, obsecro, veritatem profer ex ore tuo; dic mihi, nunquid taces, et permittis te teneri ab eo, quem probas quia non zelo, non inimicitias facientibus te persequitur, sed de defendens, dum te æstimat furem, et ipsum pro te ipso persequitur?* Huic tali servo et laus debetur et præmium. Denique, cum dixeris ei persequenti te et volenti percutere: *Cessa, ego sum dominus tuus; statim abjecto fuste de manu sua, prosternens se pedibus tuis veniam postulat ignorantiae; atque illa hora hoc faciet quod ei præceperis. Ita ergo tunc beatus Paulus, missus a sacerdotibus Dei, jam meritis apostolicis plenus, vas electionis erat: habens intra se spiritum Eliæ, persequabatur, ut ei videbatur, inimicos legis Dei, et quem putabat esse furem vineæ Domini sui, ipse erat Deus suus. Patiebatur enim noctem, cujus ei obscurum fecerat incredulitas sacerdotum. Justus vero Dominus in hac ipsa sibi persecutione, quam ipse patiebatur pro sua justitia, complacere, quia ipse dederat legem quam ille servabat. Non ergo quasi personarum acceptor apprehendit nolentem et fecit volentem, apprehendit infidelem et fecit fidelem, apprehendit inimicum et fecit amicum, apprehendit malum et fecit bonum: sed suum fidelem, et pro se laborantem alloquitur, et dicit: *Quid me persequeris (Act. ix, 4)?* At ille ipsa verba quæ solent in obscuro dici ait: *Quis es, Domine (Ibid.)?* et Dominus: *Ego sum Jesus Nazarenus quem tu persequeris (Ibid.)*. Statim credit, statimque transfert se a Synagoga ad Ecclesiam, non mutando Dominum, sed ipsum esse quem semper coluit agnoscendo. Non ab alio Deo ad alterum Deum veniendo, sed eundem esse Deum quem semper coluerat, comprobando. Non ab infidelitate ad fidem veniendo, sed ipsam fidem quam jure habuerat, possidendo. Justus ergo Dominus servum suum cognovit, secundum quod ipse Apostolus ad Timotheum dicit: *Cognoscit Dominus qui sunt ejus (II Tim. ii, 56)*. His autem quos videt non veritatis defensione, sed vanæ gloriæ et cupiditate aliqua, ejus se servos esse jactantes, clamat eis dicens: *Discedite a me, quia non novi vos (Matth. vii, 23)*. Verum quid stamus in hoc loco, cum non solum has injurias Apostolo irrogetis, ut dicatis eum invitum tractum, cum ad unam vocem legatis eum de se dicentem: *Si nolens hoc ago, dispensatio mihi credita est; si autem vo-**

^c Ms. idem, fidem persequenti

lens hoc ego, mercedem accipio (I Cor. ix, 17). Excludite eum a mercede sua, et dicitis: Quia nolens hoc agis iustus tentus, iustus tractus, non tu gurris; neque enim de cursu tuo proficis, esto jam securus. Scias te, etiam si volueris peccare non posse. Ad hæc vobis ipse respondet: Ego sic curro, non quasi in incertum (Ibid., 26); ego quotidie festino, et ad braviū supernæ vocationis extendor (Philipp. iii, 14). Et licet nihil mihi conscius sim, sed tamen non in hoc justificatus sum (I Cor. iv, 4). Nolite errare; Deus non irridetur (Gal. vi, 7). Ego enim, nisi in jejuniis multis institero, et maceravero carnem meam, et servituti tradidero, ipse reprobus efficiar (I Cor. ix, 27). O magistrum bonum! o sapientem architectum, et honorum omnium instructorem! Sic fabricat Ecclesiam, qui vult exemplum salutis offerre. Non resupinat animos in bona cursu satagentes, ut putent se ita ad Deum pervenire, ut ab apimis suis tollant studium placendi Deo, et dicant: Non ei placebimus de nostro studio, quid studemus? non ei placebimus de nostro cursu, quid currimus? non ei placebimus de nostra voluntate, quid volumus? non ei placebimus de nostra vigilantia, quid vigilamus? non ei placebimus de nostra oratione, quid oramus? si prædestinati sumus ad vitam, reprobis non erimus. Hæc excludens Petrus apostolus clamat: *Vigilate, quia adversarius vester sicut leo rugiens circumit aliquam vestrum transorare festinans* (I Pet. v, 8). Et apostolus Paulus: *Nolite consentire operibus instructionis tenebrarum; magis autem et redarguite* (Ephes. v, 11). Nolite, inquit, consentire. Vides consensum nostrum quam caute informat? Scit enim per consensum nostrum unumquemque decipi, unumquemque salvari. Consensum autem dico, in quo consentimus medico, qui nos gratis curare volens clamat ad nos quotidie: *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego vos requiescere faciam* (Matth. xi, 28). Ideo audis vocantem, ut te exhibeas respondentem. Hic qui clamat ut omnes ad eum veniant, ignoravit doctrinam vestram. Nam non diceret: *Venite ad me omnes*; sed diceret: *Veniant ad me qui sunt prædestinati ad salutem, ut salventur, recedant a me qui sunt prædestinati ad mortem ut puniantur. Sed non ita est, ut ipsi docetis. Homo enim, si consensum suum a vocatione Dei subtraxerit, perit. Medicus hic noster gratis quidem curat, sed imperat observantiam, qui non fuerit salvatus, aut vocantem contempsit, aut invitantem reuit, aut ab his quæ ei abstinere sunt mandata neglexit. Hoc nos dicimus de medico perfecto. Vos quid dicitis? Dicitis quod vultis: si laudatis medicum, et culpatis ægrotum, ostenditis medici diligentiam et negligentiam ægrotantis.*

VII. Non hoc dicitis, sed hoc dicitis quod habetis in fallaciæ vestræ libello conscriptum. *Omnes quos scit dignos salutis redemptionis suæ Deus, hos ad salutem prædestinavit; hos tantum salvat, quos se ad salutem prædestinasse cognoscit. Salus enim Dei non vo-*

^a Ms. Augiense: IX. HÆRETICI. Omnes quos scit, etc.

^b Ms. idem: CATHOLICI. Hæc vestra, etc.

luntati hominis servi'. Ipse enim scit cui quid faciat. Nec enim antecedit arbitrii libertas gratiam Dei, sed antecedit gratia Dei libertatem arbitrii. ^b Hæc vestra scripta sunt, vestra sunt dicta, veris falsa permixta. Respondamus ad singula. Si omnes quos scit dignos vocat, ergo omnes ad salutem prædestinavit, quia omnes quotidie vocare non cessat. Si hos tantum salvat, quos se prædestinasse cognoscit, ergo omnes prædestinavit ad salutem, quia omnium Dominus et salvator est. Si salus Dei non voluntati hominis obtemperat, sed anticipat gratia Dei voluntatem hominis; ostendite nobis quis volens consecutus sit baptismatis sacrosancta mysteria, et postea cepit per gratiam velle quod noluit; aut quis unquam nolens egerit poenitentiam, et postea quam reconciliatus est, sic cepit post indulgentiam poenitere. Duæ istæ res sunt salutis humanæ sacrificium et confessio. Sed et voluntarie sacrificamus Deo, et voluntarie confitemur. Sacrificium, quo sanguine Christi redimimur, et lateris ejus unda perfundimur; confessio vero, quæ confitentes errorem, iterum meremur veniam peccatorum. Ergo duas istas species, quas solas scimus humano generi posse succurrere, quas dicit sanctus spiritus voluntarie fieri; videamus utrum, ut vos dicitis, ab homine exigantur invito, an a voluntario flagitentur obsequio. Si ab invito et a nolente, damus vobis manus, vicistis; si a consentiente et a desiderante atque volente, consensus veritatis dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum. Voluntarie enim sacrificamus Deo, et confitemur nomini ejus, quoniam bonus est.

VIII. *Non ita est, inquit: Vana est et infructuosa voluntas hominis, vanum est humanæ voluntatis arbitrium.* ^a Si ad comparationem divinæ gratiæ hoc diceretis, unum diceremus. Non enim humanam voluntatem divinæ gratiæ præponimus: omnia enim quæ bona sunt, non homini superbiendi, sed Deo ascribimus miserenti. Non tamen hæc dicentes, hoc possumus dicere quod vos et dicitis et scribitis: *Vana voluntas est hominis. Nos autem dicimus: Voluntatis hominis non est vana; quia si vana est, nec premium consequetur digna, nec supplicium meretur indigna. Sed ne tam hebetes sitis, ut ne negligendo nec audiendo ista quæ asserimus cognoscatis, ite cum catechumenis et cum poenitentibus vestris, ad optatum Ecclesiarum pontifices: et si videritis eos volentibus gratiam baptismatis tradere, aut volentibus poenitentiam imponere manum, sciatis vos esse catholicos. Sine vero nec baptismatis gratiam auri sunt tradere nisi veram et integram exploraverint voluntatem, nec manum imponere poenitenti nisi confessionem voluntariam ostendenti, quid insanis vestre vanitate attracti dicitis hoc loco: Antecedit gratia voluntatem? Major quidem est gratia Dei quam voluntas hominis; sed prior est voluntas hoc loco quam gratia. Illa merito præcedit, hæc ordine. Scio hoc loco quas nebulas soleatis ignorantibus excitare, et calum-*

^a Ms. idem: X. HÆRETICI. Non ita est, etc.

^d Ms. idem: CATHOLICI. Si ad comparationem, etc.

nese ostendit ingenio in hac voce garrere. Ecce A nos a cruciatibus æternæ mortis auferret. Damna de ligno crucis lignum concupiscentiæ, pandit immaculatas manus pro manibus incontinentes extensis; pro concupiscentiæ gustu esca fellis accipitur, et mors vitæ pro vita mortis inferitur. Nobis enim vicit, non sibi. Semper enim ipse victoriosissimus fuit, est et futurus est. Sed quia nos omnes in Adam perdidimus vitam et paradysum, per Christum et paradysum, et vitam æternam, et adoptionem filiorum Dei, et regnum consequimur sempiternum. Hoc loco eum qui dicit: Antecedit voluntas hominis gratiam Dei, execramur vehementer. Sic tamen execramur, ut dicamus jam ex tempore passionis et resurrectionis et in cœlos ascensionis, quo jam gratia in mundo diffusa est, et in gremio Ecclesiæ hæc dona omnia divinæ gratiæ collocata; qui non cucurrit ad ista tanta dona Dei, et ipse, non vadens ad Ecclesiam Dei, expectet ut ad ipsum veniat Ecclesia Dei, dicimus hunc insanum. In hoc loco dicimus his et talibus: Gratia Dei, absque personarum acceptione, in gremio est collocata Ecclesiæ; si quis eam voluerit quærere, invenit; si quis ad eam pulsaverit, aperietur ei; nolentibus autem, aut tepide volentibus, gratia divina non datur; secundum id quod Philippus apostolus dicit spadoni: *Si credis ex toto corde tuo, licet ut baptizeris* (Act. viii, 37). Velle enim nostrum non excludit gratia, sed incitavit, et dormientem quotidie excitat voluntatem. Jam ergo gratia posita, sicut scriptum est, in medio terre clamat: *Venite* (Matth. xi, 28), hic sermo Dei anticipat venientem; petite, hic sermo anticipat petiturum; quærite, hic sermo anticipat quæsiturum; pulsate, hic sermo anticipat pulsaturum. Si quæsierit homo et invenerit, gratiæ Dei est; quia Deus invitavit ut quæreres, Deus fecit ut invenires: si non quæsieris, nec invenies; hoc liberi arbitrii tui est. Tantam enim habes liberi arbitrii potestatem, ut et vocantem Dominum tuum contemnere prævaleres. Quicumque ergo salvatur, gratiæ Dei est, qui ut velles instituit; qui et per prophetas, et per se, et per apostolos suos quotidie te invitavit ut velles; si volueris et audieris, quæ bona sunt terræ illius, æternæ suscipies. Ergo et quod vis Dei est, et quod petis Dei est, et quod consequeris Dei est, quia in hæc parte anticipat gratia voluntatem. Nescires enim quid velles, nisi te ipse et per se et per suos vocaret, et ut peteres, et qualiter peteres, edoceret. Si ita est, quid nunc faciemus de te qui non petis? Deus te noluit, aut tu noluisti Deum? Deus te noluit bonum operari, aut tu noluisti bonum operari? Deus te noluit esse justum, aut tu noluisti esse justum? Ideo te interrogo, o sanctissime prædestinator, ut unum e duobus facias. Aut enim fataberis te vinci, aut Deum blasphemare convinceris. Si enim permittis te vinci, dic nobiscum: Homo noluit bonum, et ideo malus est; quia si voluerit petere dabitur ei gratia Dei. Cum hoc dixeris, das manus fraternitati, et per

* Ms. Angiense, *appropinquabit enim.*

reverentiam te Deitati concilias. Si autem dixeris : A Ideo malus est, quia Deus hoc voluit, non quia homo noluit, probaris blasphemasse Deum, quem malum velle confirmas, et necesse erit ut blasphemantem Deum anathematizet Ecclesia.

IX. Dicamus nunc quæ sequuntur libri vestri falsa commenta. ^a Errat qui se putat volendo bonum pervenire ad Christum, cum ipse Christus dicat : Nemo venit ad me, nisi quem Pater attraxerit (Joan. vi, 44). Qui melius a Christo sapitis, dicite si mentitus est Christus, et ita demum asserite nos contra Christi regulam istam ^b fixisse sententiam. Si enim verum dixit Christus, non mentimur quod dicimus prædestinatos trahi ad vitam, quia vita ipse est. ^c Non est novum vocis sono decipi posse stultos. Sic vanus Arius, secutus vocis sonum ; dicit Filio Patrem ejus esse majorem. Et hoc dicit nobis, quod dicitis vos : Si ipsi filio creditis, ipsum audite. Dicit enim quia Pater major me est (Joan. xiv, 28). Vocis sonum qui attendit, sicut Arianorum hæresi, sic Prædestinatorum vanitati conjungitur. Quis enim nesciat non posse venire ad Filium, nisi quem pater attraxerit ? Tamen ante quam loci istius occultum mysterium per nos Dominus manifestet, sensum vestrum detegimus. Ideo enim dicitis hoc testimonium, ut nullus monita sacerdotum studiosa aure suscipiat, nullus festinet ad matris Ecclesiæ gremium, et duorum testamentorum verberibus coalescat ; omnes fugiant domum Dei, et quis ad quod voluerit vitium occupetur, expectans quando mittat manum pater de cœlis, ut eum trahat invitum et nolentem atque contradicentem, et non consentientem faciat electum et sanctum. Hæc vestra assertio, vestrumque deprehenditur dogma. Nos autem dicimus quod quamvis quicumque sanctus sit, ille sit apostolus, ille sit martyr, ille propheta sit, ille sit justus, vires non habet proprias ut ad Christum ascendat. (Solutus enim Dominus sua virtute pro sua Deitate ascendit in cœlos, et sedet ad dexteram Patris. Quamvis ergo quisque sit sanctus, quamvis amicus Dei sit, non habet vires ascendendi in cœlos. Et quia Filius dicit Patri : Pater volo ut ubi sum, et isti sint mecum (Joan. xvii, 14), explanans concordiam Deitatis ait : Nemo venit ad me, id est virtute sua nemo potest venire ad me. Non est enim sanctitati hominis possibile ascendendi ad me, ubi sedeo ad dexteram Patris, nisi quem Pater attraxerit. Unde in unius persona omnis cœtus sanctorum dicit Deo : Tenuisti manum dexteram meam, in voluntate tua deduxisti me, et cum gloria assumpsisti me (Ps. lxxii, 24). Unde et adjecit : Quoniam qui se longe faciunt a te, peribunt (Ibid., 27). Non dixit, quos tu longe facis a te ; sed qui se longe faciunt a te, peribunt, ostendens non de Dei execratione, sed de elongatione hominis, homini interitum evenire.

^d Quid autem nunc dicat liber Prædestinatus audite.

X. Quod si aggravat vos vis testimonii evangelici, et non potestis aggravati pondere sententiæ nobis dare responsum, saltem Apostoli nobis explanate sententiam, qui dicit : Non est volentis neque currentis, sed miserentis est Dei (Rom. ix, 16). ^e Nos et evangelicum testimonium veris assertionibus ^f declaravimus, et istam beati Pauli sententiam evidenti manifestamus instinctu. Prius tamen vestrum sensum detegimus, ut cur a vobis usurpentur sancta testimonia detestentur. Vultis enim ut nemo velit bonum, nemo curat ad bonum, sed dicat in corde suo : Quantumcumque velim, quantumcumque curram, nihil poterit prodesse volenti, nihil poterit prodesse currenti. Non est enim volentis neque currentis, sed miserentis est Dei. Nos autem asserimus neminem gratiam Dei consequi, nisi qui ex fide cucurrerit : quam dum fuerit consecutus, Apostoli monitis prohibetur extolli. Non enim secundum cursum et secundum voluntatem suam, accepit gratiam Dei. Cursus enim et voluntas ejus, quamvis in magno sint, quamvis in amplo sint, tamen mensuram habent, Dei autem gratia mensuram non habet. Et ideo, dum etiam ad coronam pervenerit justus, non permittitur in sua corona extolli. Dicit enim Spiritus sanctus : Qui coronate, non in merito tuo, sed in misericordia sua et miseratione sua (Ps. cii, 4). Unde et Apostolus : Quid habes, inquit, quod non accepisti ? Quod si accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis (I Cor. iv, 7) ? Ergo cursum suum et voluntatem suam ad hoc extendit, ut acciperet a donante ; donum autem pro gratia donantis supergreditur meritum laborantis. Sic est enim velle nostrum inter nos et Deum, sicut est inter mendicantem atque donantem. Ille itaque qui donat elemosynam, vult omnibus dare, si quidem hic noster largitor gratiæ clamat quotidie : Venite ad me, omnes. Et iterum : Petite et accipietis. Verbi gratia, cucurrit quispiam egenus, et a donante accepit, acceptisque divitiis cœpit esse locuples qui fuerat egenus et pauper : quid nunc dicitur est ? Ego de labore meo dives sum, quia volui, quia cucurri ? Non hoc dicit ; sed dicit : Ego nihil pro merito voluntatis meæ aut cursus mei, aliquid habere me certus sum ; sed ejus est totum gratiæ qui donavit. Et hoc dicto potest dicere cum Apostolo vere, quia non est volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei (Rom. ix, 16). Ecce diximus de isto qui voluit et cucurrit, quia tanta sunt dona Dei, ut et cursum hominis et voluntatem superent. Cursus enim et studium hominis, nisi invisibilis Dei adminiculis juvati fuerint, evanescent. Nam et Apostolus certamen bonum certans, et cursum consummans, et fidem servans, et jam tantummodo coronam expectans (II Tim. iv, 7), dicit :

^a Ms. Augiense : XI. HÆRETICI. Errat qui, etc.

^b Ms. idem, finxisse sententiam.

^c Ms. idem : CATHOLICI. Non est novum, etc.

^d Ms. idem : XII. HÆRETICI. Quid autem nunc dicat

liber Prædestinatus, etc.

^e Ms. idem : CATHOLICI. Nos et evangelium, etc.

^f Ms. idem, declarabimus.

Gratia Dei sum id quod sum (I Cor. xv. 40). Et iterum nobis dicit: *Gratia salvi facti estis* (Ephes. ii, 5, 8). Magnus infelix est qui putat donum Dei se merito suæ consequi voluntatis. Omne donum optimum desursum est a Patre gloriæ (Jac. i, 17): nihil vindicamus humanæ potentiæ; totum quidquid bonum est, Dei misericordiæ applicamus. Sic tamen omnia bona dicimus Dei esse dona, ut omnia mala quæ agimus nostræ negligentiae imputemus. Aliter enim veniam non meremur, nisi nos vere ostendamus nostra culpa peccasse, non præiudicio Creatoris. Et sicut diximus de bono, quia totum bonum quod fecerit, Dei est gratiæ; ita quidquid malum fecerit suæ æstimet negligentiae. Unde clamat Spiritus sanctus: *Si volueritis et audieritis me, bona terræ edetis; si autem nolueritis, gladius vos comedet. Os enim Domini locutum est hæc* (Isa. i, 19). Per occasionem itaque boni testimonii, sed mali interpretis, vos dicitis: Nolite velle, quia non est volentis; sanctus Spiritus dicit: Si volueritis. Vos dicitis: Nolite currere, quia non est currentis; sanctus Spiritus ^a dicit: *Currite ut omnes comprehendatis* (I Cor. ix, 14). Dominus Jesus Christus clamat: *Currite cum lucem habetis, ne vos tenebræ comprehendant* (Joan. xii, 35). Dantes ergo vobis repudium, sancto Spiritui adhæremus. *Melius est enim*, ut dicit apostolus Petrus: ^b *Obaudire magis Deo quam hominibus* (Act. v, 29). Verum quid agimus? rursus ad pejora vestrorum crescit dogma librorum, in quibus legitur.

XI. ^c *Quantumcunque studii sui vires ad ædificandum moveat humana voluntas, casso certamine nititur; aut quid vigilantiam suam putat hominis fragilitas æternis desiderii profuturam, cum propheta evidentibus exclamet documentis, dicens: Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam. Nisi Dominus custodierit civitatem, in vanum vigilaverunt qui custodiunt eam* (Ps. cxxvi, 1)? Quid est quod contra divinos apices, et contra conscientiam suam sperat se quispiam ædificationi studere, cum his sacris edicibus doceatur ædificatio hominis non esse certa, sed vana? ^d Primo omnium quæro, quam ædificationem dicatis. Si de cæmentis et luto agitis, cum Ægyptiis ista tractate. Nos autem hoc loco ædificationem verbi Dei intelligimus. Verbum autem Dei in toto orbe terrarum a Dei sacerdotibus ad ædificationem Dei Ecclesiis exhibetur. Vanus est ergo sermo pontificis? inanis doctrina? inane studium? Et si vana est ædificatio hujus operis, ut quid ab Apostolo imperatur? Dicit enim Paulus apostolus: *Ædificate alterutrum: omnia vestra ad ædificationem fiant* (I Thes. v, 11). Et iterum: *Ut sapiens architectus fundamentum posui* (I Cor. xiv, 26). *Si quis superædificat supra fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fenum, stipulam, uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit* (I Cor. iii, 10-12). Et Dominus in Evangelio laudat virum sapientem, quia ædificat domum suam super

petram, quæ nec ventorum, nec fluminum dejiciatur impulsu (Matth. vii, 24). Ergo ne in vanum ædificant sacerdotes Ecclesiam; in vanum vigilant, ut ovium simplicitatem luporum morsibus tollant? Et quomodo omnes hæreticos æterno anathemate ferientes gregem Christi custodiunt? Ubique catholicorum pascuntur oves, et vernantibus puræ fidei pascuis, montes exsultant ut arietes et colles velut agni ovium (Ps. cxliii, 4). Ubique a solis ortu usque ad occasum, unus grex et unus est pastor, a quo lupi interficiuntur, ne noceant gregi Dei; et adhuc non videtis ædificationem bonæ voluntatis vanam non esse, sed certam? Quotidie ædificatur domus Dei per verbum bonum, per exemplum sanctum, per studium optimum. Quotidie clamat per prophetam Dominus: *Ædificate vobis domos* (Jerem. xxix, 5), non luteas quæ a vento moveantur, sed quæ maneant in soliditatem petræ. Sed vobis ista omnia quæ diximus, inania videntur et vana. Dicunt enim libri vestri: *Ædificatio hominis non est certa, sed vana*. Ab initio omnes sancti ædificationem mentibus contulerunt. Verbi causa, primus Abel ædificavit justitiam, Noe innocentiam, Abraham fidem, Isaac sacrificium, Jacob ambitionem rerum sanctarum, Joseph castimoniam, Moyses sacerdotium, Jesus filius Nave constantiam animi, David defensionem populi Dei, Salomon sapientiam, Joannes penitentiam. Hos carptim de multis memoravimus, ut per hos cæteros quos siluimus, ad memoriam suam revocans, lector inquirat utrumnam homines fuerint. Si homines fuerunt, quomodo dicunt libri eorum: *Ædificatio hominis non est certa, sed vana?* Unde agimus nunc conclusionibus catholicis dictum hæreticorum. Aut non fuerunt homines, quia manet ædificatio eorum; aut illi homines fuerunt, et istorum assertio evanuit.

XII. ^e *Sed si contra nos venitis, inquit, non contra nos venitis, sed contra eum qui dixit: Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam. Et: Nisi Dominus custodierit civitatem, in vanum laboraverunt qui custodiunt eam* (Ps. cxxvi, 1). Ergo nesciit quia non erat utile populo Dei qui hæc fecit scribi, et ad posterum usque ad finem sæculi dirigi? Vos itaque qui ista reprehenditis, auferte hæc de libro Psalmorum, quia legentes et psallentes hos versiculos, ut dicitis, ædificari non possunt. ^f Nos dictum prophetæ laudamus, probamus, constitemur, confirmamus et psallimus, atque hoc ordine secundum regulam catholicam explanamus. Ab initio, ut diximus, a sancto Abele justo usque ad Zachariam et Joannem, omnes ædificaverunt domum, non cæmentis, ut diximus, sed sanctis exemplis. Verumtamen nisi Dominus Jesus Christus venisset, et ipse ædificasset domum hanc in qua illi laboraverunt, in vanum laboraverant qui ædificaverant eam. Nam et vigilantiter institerunt gregi: sed nisi Dominus Jesus Christus suam custodiam exhibuis-

^a Ms. Augiense, dicit sic currite.

^b Ms. idem, obedire magis.

^c Ms. idem: XIII. HÆRETICI. Quantumcunque, etc.

^d Ms. idem: CATHOLICI. Primo omnium quæro, etc.

^e Ms. idem: XIV. HÆRETICI. Sed si, etc.

^f Ms. idem: CATHOLICI. Nos dictum, etc.

set, in vanum laboraverunt custodientes eum. Unde etiam sequitur : *In vanum est vobis ante lucem surgere* (Ps. cxxvi, 2). Lux enim Christus esse et a prophetis, et ab evangelistis, et ab apostolis declaratur. Prophetae ergo omnes ante lucem surrexerunt, id est ante natiuitatem Christi. His in vanum fuit ante lucem surgere ; non enim poterunt noctem patientibus veritatem ostendere. Sed venit lux, et manifestavit occulta tenebrarum : et tunc demum laus cœpit esse unicuique a Deo. Nisi ergo ipse venisset et ædificasset domum, in vanum laboraverant ædificantes eam. Nunc ergo quia venit et ædificavit domum, jam non in vanum laborant qui ædificant eam. Et quia venit ut custodiat civitatem, jam non in vanum vigilant qui custodiunt eam. Et quia lux venit, et lucet in tenebris, jam non in vanum ante lucem surgimus. Et quia panis lætitiæ de cœlo descendit, jam non manducamus panem doloris. Hinc enim sequitur in psalmo versiculus. Vos, inquit, " in vanum ante lucem surgitis, qui manducatis panem doloris. Nos autem qui non manducamus panem doloris, sed panem salutis, ædificemus domum nostram super petram, et vigilemus exspectantes Dominum, quia nescimus diem neque horam (Matth. xxv, 13). *Beatus ille servus, quem dum venerit Dominus* (Luc. xii, 37), invenerit vigilantem. Si videtur, accedamus ad reliqua.

XIII. ^b *Sed quid putant isti se voluntate sua ad fructum ædificationis attingere, cum nec ipse vas electionis suam asserat voluntatem implere potuisse? Dicit enim de se ipso Apostolus : Non quod volo bonum hoc ago, sed quod nolo malum illud facio* (Rom. vii, 19). Si ergo Apostolus quod voluit bonum implere non praevaluit, quomodo isti dicunt per voluntatem suam ad fructum se posse gratiæ pervenire. ^c Nunquam festinat ad veniam, qui longum vult esse quod peccat. Da veniam, magister gentium, quæsumus, ne nos participes injuriarum tuarum esse permittas. Videamus ergo quid volebat Apostolus et facere non valebat, et quid est quod cogebatur facere quod nolebat. Volebat verum loqui, mentiri autem penitus non volebat; ergo mentiebatur. Volebat pudicitiam, impudicitiam perhorrebat; ergo polluebatur. Volebat contemptum mundi, execrabatur omnem gloriam sæculi; ergo cenodoxus, id est inanis gloriæ cupidus existebat. Postremo volebat omne bonum, omne autem quod est malum omnimodis exhorrebat; nihil ergo bonum quod volebat Apostolus operabatur, sed omne quod est nequissimum perpetrabat. Dicitis enim : Dicit de se ipso Apostolus : *Non quod volo bonum hoc ago, sed malum quod nolo illud facio* (Ibid.). Videtisne, obsecro, in qua ^d blasphemiorum fovea cæcus sensus vester vos præcipites dederit? Apostolum criminibus occupatum fuisse vultis ostendere, ut nemo se peccatorem esse suspiret, nemo imi cordis gemitum pro

A suis sceleribus reddat, nec studeat quispiam fletibus lavare oculos quod concupiscentibus inquinavit, cum audiat illum vas electionis, illum magistrum omnium Ecclesiarum, non bonum quod voluisse se memorat, sed malum quod noluisse se asserit perpetrasse. Aperuistis portas, non justitiæ, sed iniquitatis omnibus hominibus, et ex verbis Apostoli contra Apostolum bella sumpsistis, volentes esse magistri, cum nunquam fuisse vos discipulos ostendatis, et sonum litteræ attendentes ipsi vobis subito cœpistis esse doctores. Quid nunc facimus, qui vestras blasphemias non duramus? Si tacuerimus, vos videmini recte dixisse, nec solum dixisse, sed etiam scripsisse. Loquimur, juvante Domino, fugientes gloriam hominum, nescios docentes, studiosos instruentes, scientes lætificantes, vos detegentes. Scriptura libri vestri est, quæ, quod pejus est, vobis morientibus illa non moritur, et ad evertendos incautos tanquam cancer serpit. Videamus quid sequatur liber a vestra vanitate conscriptus. ^e *Apostoli verba sunt, nostram nihil adjungimus. Ipse de se dicit : Non quod volo bonum hoc ago, sed quod nolo malum illud facio* (Ibid.). ^f Arius in tertio libro suo epigramma hujusmodi posuit, dicens :

XIV. Nos verba Filii Dei accepimus, et vera credimus, vera etiam confitemur. Ipse dicit : Pater major me est, et : Ego et Pater unum sumus, quia ego in Patre, et Pater in me. Noluit legere; jungere enim potuit duo ista, id est, *Pater major me est, et Ego et Pater unum sumus*; et dum ista duo junxisset, invenerat Filium hominis et Filium Dei. Omnia enim passibilitatis genera, a Deitate sublata, soli Filio hominis poterant convenire. Deus enim nec minor, nec major est, sed hoc est quod est idem semper, carnis incremento, carens detrimento. Nunquam augmentando proficit, nunquam deficit minuendo; sed ante omnia idem qui post omnia, et in omnibus præteritis, præsentibus et futuris immutabilis perseverat. Hæc quasi in alio opere dicta sint. Memoravimus enim anathemabilem Arium in tertii libri sui capite hoc dixisse, ordine quo Prædestinati dixerunt : *Apostoli verba sunt, nostrum nihil addidimus; ipse dicit de se : Non quod volo bonum hoc ago, sed quod odi malum hoc facio* (Ibid.). Vestram nunc interrogamus prudentiam; Apostolum legimus dixisse : *Vivo autem, jam non ego, vivit vero in me Christus; quod autem nunc in carne vivo, in fide vivo Dei* (Gal. ii, 20). Quid nunc dicitis? Carnalis erat vir iste, an spiritalis? Si dixeritis carnalis, convincemini; clamat enim : Vivo jam non ego, vivit vero in me Christus. Si consenseritis quod spiritalis fuerit, nobiscum istum locum explanabit. Caput enim loci hujus in hoc sermone reperies quod infit : *Scimus quod lex spiritalis est, ego autem carnalis sum* (Rom. vii, 14). Si carnalis es, beate Apostole, quomodo arguis carnales, di-

^a Ms. Augiense, in vanum ædificatis, in vanum vigilantibus, in vanum ante lucem.

^b Ms. idem : XV. HÆRETICI. Sed quid putant, etc.

^c Ms. idem : CATHOLICI. Nunquam festinat, etc.

^d Ms. idem, blasphemiarum.

^e Ms. idem : XVI. HÆRETICI. Apostoli Verba sunt, etc.

^f Ms. idem : CATHOLICI. Arius in tertio libro, etc.

cens : *Et ego, fratres, non potui vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus* (I Cor. III, 1). Et iterum : *Cum dicatur, inquit, in vobis zelus et contentio, nonne carnales estis* (Ibid., 3); et iterum : *Quotquot, inquit, spirituales sumus, hæc sapimus. Docemur autem scriptis tuis, vir Dei, quod non solum ipse spiritalis fueris, et in terra positus jure diceres conversationem tuam esse in caelis; verum etiam hoc docemur, quod et discipuli tui spiritalis fuerint. Ais enim ad eos : Si præventus qui fuerit in aliquo delicto, vos, qui spiritalis estis, corripite hujusmodi in spiritu mansuetudinis* (Gal. VI, 1). Quid ergo nunc nobis dicit : *Scimus quia lex spiritalis est, ego autem carnalis sum* (Rom. VII, 14)? Ad hæc ipse nobis dignabitur dare responsum : *Factus sum carnalibus quasi carnalis, ut eos qui carnales erant lucrifacerem. Aperuit se nobis veritas, et fallacia est a veritate exclusa. Personam itaque carnalis hominis in se magister spiritalis excepit. Et ne quasi injuriosus doctor a se repelleret auditorem, se increpat ut alium corrigat. Unde hoc ipsum alibi commemorat, dicens : Aut nunquid peccatum feci me humilians, ut vos exaltemini* (II Cor. XI, 7)? Quid ergo? *Ego, inquit, carnalis sum* : ^b qui tu? *Ego, inquit, qui venundatus sum sub peccato* (Rom. VII, 14). Nunquid tu, Apostole, venundatus es sub peccato, qui olim, Christi sanguine redemptus, innumerabilem per Christum Deo populum redemisti? Constat ergo quod non suam Apostolus, sed alterius, id est carnalis viri, voluit hoc loco ^c declarare personam. Ille est venundatus sub peccato, qui adhuc Christi sanguine redemptus non est, qui ^d adhuc carnalis; et ideo dicitur : *Quod operor non intelligo* (Rom. VII, 15). Non enim intelligit operationem suam gentilis contra salutem suam esse; qui licet sit gentilis, bonum sibi vult provenire, bonum adipisci, bonum possidere, bonum acquirere, bonum salutis suæ, bonum vitæ suæ : sed non quod vult bonum hoc exercet, sed quod odit malum hoc facit. Odit mortem, sed opera mortis exercet; odit periculum, sed operatio ejus plena est periculo; odit omnia mala, sed quæ odit hæc operatur. Quare? quia *non habitat in carne mea*, inquit, *bonum*, id est, non habitat in me Deus verus. *Nam velle adjacet mihi, Deum verum me velle certum est, sed hoc quod volo non invenio* (Ibid., 18). Occurrunt enim mihi homini carnali, homini venundato sub peccato, homini tui quod operor non intelligo, homini qui non quod volo bonum hoc ago, sed quod nolo malum illud facio, homini in cujus carne non habitat bonum; occurrunt mihi ista omnia, ut perficere bonum non inveniam. *Condelector tamen legi Dei secundum interiorem hominem* (Ibid., 22); id est interior homo meus in quo est intellectus meus, condelectatur legi Dei, quæ dicit unum et invisibilem Deum debere adorari. Quamvis enim carnalis

sim, scio lignum et lapidem Deum esse non posse : sed video aliam legem contra sensum meum repugnantem legi mentis meæ, quæ dicit et probat hos deos esse non posse; repugnat tamen lex hæc carnalis legi mentis meæ, captivum me ducit in lege peccati, quæ lex non est in mente mea, sed in membris meis. Corpore enim ducor, ubi animo non consentio. *Infelix, ego homo!* Non hoc de se dicit Paulus. Non enim erat infelix, sed beatus et sanctus est. *Infelix, inquit, ego homo! quis me liberabit de corpore mortis hujus? gratia Dei per Dominum nostrum Jesum Christum* (Ibid., 24). Veniet ergo gratia baptismatis sacri, et carnalem hunc faciet spiritalem, et venundatum sub peccato redimet a peccato; et jam non dicit : *Quod operor non intelligo*. Non enim quod odit malum hoc agit, sed quod vult bonum hoc facit. Scit enim quoniam jam habitat in carne ejus bonum, id est Spiritus sanctus, per quem et velle ei adjacet, et perficere inveniet pro sua bona voluntate. Jamque securus est, et condelectatur legi Dei secundum interiorem hominem, quia non videt aliam legem in membris suis. Solam enim legem Christi in se habet, quæ non repugnat legi mentis ejus, et non eum ducit captivum in lege peccati, sed liberum eum ducit ad vitam æternam. Et jam non infelix homo, sed felix ego homo, quia hæc omnia mala evasi, et hæc omnia bona inveni. Quis autem hoc mihi præstitit, si requiris : *Gratia Dei per Dominum nostrum Jesum Christum*. Et ne remaneret expositionis hujus ambiguitas, qua putaretur Apostolus de se ista dixisse, ponit verba increpativo modo legenda, quibus ait : *Igitur ipse ego mente servio legi Dei, carne autem legi peccati* (Ibid., 25). *Nihil ergo damnationis est in Christo Jesu his qui secundum carnem ambulant* (Rom. VIII, 1). Hoc est, si ego, qui sum Apostolus, carnalis existimor, nihil habebunt damnationis hi qui carnaliter vivunt? et adjecit : *Lex autem spiritus et vitæ liberavit te a lege peccati et mortis* (Ibid., 2). Unde et in alio loco dicit : *Cum servi essetis peccati, liberi fuistis justitiæ. Nunc autem liberati a peccato, servi facti estis Dei* (Rom. VI, 20). Deus autem in eo de servitiis omnium gloriatur, quia servitia quæ habet nullis poterunt servitiis comparari. Universa enim servitia coactiva noscuntur; Dei autem servitia, nisi voluntaria fuerint, stare non possunt, secundum hoc quod scriptum est : *Pater nomen trahit invitum*. Unde propheta plenus Spiritu sancto clamat : *Ex voluntate mea confitebor Domino* (Ps. XXVII, 7). Et iterum : *Voluntarie sacrificabo tibi* (Ps. LIII, 8). Sed his omnibus contrarii ^e liberum nobis proferant cæcis ambagibus circumdatum, et quasi nescium sui, iterum eadem repetentem atque dicentem.

XV. ^f *Non vocantur nisi prædestinati; antecedit enim gratia Dei voluntatem hominis; prior est enim Deus in bono hominis, homo autem in omni bono vix*

^a Ms. Augiense, *carnales sunt*.

^b Forte, *quis tu?*

^c Ms. idem, *declarari*.

^d Ms. idem, *adhuc carnalis ideo dicitur quia filius*

carnis est, et ideo dicit quod operor.

^e Ms. idem, *librum hæretici nobis*.

^f Ms. idem : XVII., *HÆRETICI. Non vocantur nisi,* etc.

novissimus invenitur. Date primas partes Deo, ut superbiam evacuetis humanam. Quod si volueritis superbiam ^a nutrire hominibus, apparet vos ruinam generis humani perquirere, qui docetis in bono opere non Deum antecedere, sed hominis voluntatem, ut ipsi videantur magis Deum ut bonum faciat suis suggestionibus admonere, quasi qui non faceret bonum nisi ipsi dixissent; cum constet Deum, nullo suggerente, nullo rogante, bona omnia hominibus condonare. Non enim dicit Apostolus: Cum rogaremus, et peteremus, et curreremus, et vigilaremus, sed, Cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo; non per voluntatem nostram, sed per mortem Filii ejus (Rom. v, 10). Ubi est voluntas hominis? exclusa est. Non ergo omnis qui vult salvatur; quia si omnis qui vellet salvaretur, nullus poterat a salute effici alienus. Omnis itaque homo salvari vult, sed non omnis salvatur homo. Salvatur enim is quem voluerit Deus. Utique, inquam, is quem voluerit Deus; ut exclusa hominis voluntate, suam plenam ex integro gratiam manifestet. ^b Beatos dico priores nostros, qui tantum facinoris usum minime cognoverunt. Quis unquam suspicaretur de rebus bonis contra bonitatem agendum, et contra justitiam armis justitiæ dimicandum? Non vocantur, inquit, nisi prædestinati. Et nos vobiscum dicimus: Non vocantur nisi prædestinati. Nam qui omnes gentes jussit discipulis suis ut vocarent, dicens: *Evntes baptizate omnes gentes* (Math. xxviii, 9), omnes ipse ante adventum suum prædestinavit. Omnes ergo gentes prædestinavit ad vitam, quia omnes gentes vocavit ad vitam. Qui venerit, imputabit divinæ clementiæ prædestinanti pariter et vocanti: qui autem non venerit, imputet suæ negligentiae contemnti pariter et nolenti. Non est enim divinæ prædestinationis ut hominis perditio fieret; nec voluntas Dei est, quando diaboli voluntas impletur. Inimicæ enim sibi sunt istæ et contrariæ voluntates, et non potest una fieri absque contemptu alterius. Quod si non vocantur aliqui ad vitam, in illis qui non vocantur diaboli voluntas impletur. Et miror qua fronte ejus intretis Ecclesiam quem dicere non timetis diaboli voluntati subjectum; diaboli enim voluntatem implere probatur, qui non vult omnes homines pertingere ad salutem. Sicut enim in his quos vult salvare suam creditur voluntatem implere, sic in istis quos non vult, diaboli voluntas impletur. Sed bonus Deus bonos esse vult omnes; et hinc errorem patimini, quia omnes quos bonos esse vult, boni non sunt. Soletis enim dicere: Qui non sunt boni, Deo eos a se repellente, mali sunt, ut hi qui peccant videantur non suo vitio esse peccantes. Si ergo hinc errorem patimini, quod Dei voluptas non impleatur, cur non magis hinc judicium detis peccantibus, quo laudetur Deus de suæ patientia pietatis, et culpetur homo de impatientia propriæ voluntatis?

XVI. ^c Dicitis enim: Ergo homo vincit Deum. Vincit enim Deum, si Deus eum vult esse bonum, et bonus non

est. ^d Quid ergo hoc loco attenditis vos? Nunquid luctantem videtis Deum et hominem, ut ista dicatis? Si luctantem videretis, recte uni parti victoriam traderetis. Nunc autem quia medici normam tenens Salvator hominum, dat monita, non suæ utilitati necessaria, sed nostræ saluti utilia, quædam fieri jubet ut vitam obtineas, quædam prohibet fieri ut mortem evadas, si audieris, imputabis Salvatore quod vives; si contempseris, tuæ reputabis ignaviæ, dum cœperis mortis sentire tormenta. Quod si tu dicas mortem ægroti medici imperitia evenisse, nos docemus medicum ex omni parte perfectum. Si autem dixeris ejus voluntate mortis interitum devolutum, ipse tibi exclamat, dicens: *Nolo mortem peccatoris* (Ezech. xxxiii, 11). Quem si interrogare merearis, et dicas: **B** Si hoc non vis, ostende quid velis; respondebit: Volo ut convertatur et vivat. Unde facimus et nos clausulam catholicam vestris astutiis obviantem. Si potest homo Deo nolente delinquere, quanto magis potest Deo votente delictis finem imponere? Si potest homo velle quod Deus non vult, quanto magis potest homo velle quod Deus vult? Si potest homo Deo nolente perire, quanto magis potest Deo volente salvari? Si potuit homo Deo nolente implere voluntatem diaboli, quanto magis potest Deo volente implere voluntatem Dei? Si potuit homo prædestinationem Dei sua aversatione contemnere, quanto magis potest prædestinationem Dei sua conversione complere? Dixit itaque Deus: Hoc nolo, illud volo; id est, dixit: Nolo mortem morientis, volo ut convertatur et vivat. **C** Quod dixit volo, hoc prædestinavit, nihil enim prædestinavit invitus; quod dixit nolo, destituit. Si potest homo velle et facere quod Deus non vult, quanto magis potest et velle et facere quod Deus vult? De perditione hic agitur hominis et salute. Deus vult ut salvemur, diabolus vult ut pereamus. Si potest fieri perditio hominis quam vult diabolus, per nostram negligentiam; quanto magis potest fieri liberatio hominis quam vult Deus, per diligentiam bonæ et fidelissimæ voluntatis?

XVII. ^e Sed dicit liber vester: *Antecedit gratia Dei voluntatem hominis*. ^f Nos dicimus: Non solum antecedit, sed etiam sequitur Dei gratia hominis voluntatem. Prius tamen quam ostendamus quomodo antecedit et quomodo sequatur, vos exponimus quid velitis ostendere. Dicitis itaque: Antecedit gratia Dei hominis voluntatem, ut dum audierit homo tam dignam tamque veram sententiam, illud quod sequitur non attendat, sed vobis exponentibus discatur ut cesset voluntas hominis; nedum cœperit velle, Deum excitare videatur in zelum; exspectet ut prius gratia veniat quæ nolentem trahat, quæ cogat fastidientem, quæ teneat fugientem. Volutetur homo in cœno, efficiatur fœx cloacarum, et criminum gurgitibus demergatur, et sit securus ex vitio. Si enim venerit gratia antecedens, erit homo recedens a cri-

^a Ms. Augiense: nutrire hominis.

^b Ms. idem: CATHOLICI. Beatos dico, etc.

^c Ms. idem: XVIII HÆRETICI. Dicitis enim, etc.

^d Ms. idem: CATHOLICI. Quid ergo, etc.

^e Ms. idem: XIX. HÆRETICI. Sed dicit, etc.

^f Idem: CATHOLICI. Nos dicimus, etc.

mine. Non enim prior erit homo Dei gratiæ, sed gratia Dei prior erit hominis voluntati. Deteximus hoc vestrum studium. Nunc contra hoc quid catholici teneamus, necesse est ut justis assertionibus demonstramus. Memores estote quia vobiscum dicimus: Antecedit gratia Dei hominis voluntatem. Diximus itaque: Et antecedit, et sequitur. Antecedit, quia non petentibus, non rogantibus, non etiam volentibus nobis, venit Filius Dei universum mundum a morte eripere; et ut ascenderet ad Deum homo, sicut jam diximus, Deus descendit ad hominem. Venit invitare esurientes ad epulas, sitientes ad fontem, miseros ad fortitudinem, mendicos ad divitias, tristes ad lætitiã, venditos ad redemptionem, servos ad libertatem, captivos ad requiem. Ecce hoc loco docemus quod antecedit gratia Dei voluntatem hominis. Nunc videamus quomodo iterum ipsa sequatur quæ antecesserat subsequendo. Gratia enim quæ antecessit, ostendit quid petas, quem petas, et qualiter petas; ostendit quid quæras, qualiter quæras, ubi quæras; ostendit quid pulses, ubi pulses, qualiter pulses; et ab hac indagine nullum exclusit. Non solum nullum exclusit, sed etiam cunctos universaliter invitavit: *Omnis enim qui petit accipit, et qui quærit invenit, et pulsanti aperietur* (Matth. vii, 7). Et iterum dixit: *Nunquid filius si petit panem patrem suum, lapidem porriget ei? aut si piscem petierit, nunquid serpentem porriget ei? Si ergo vos, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater vester qui in cælis est, dabit bona petentibus se* (Ibid., 9-11)? Petentibus utique. Sicut ergo tecum dixi in superiori loco, quia antecedit gratia Dei voluntatem hominis, ita nunc mecum dic in isto loco, antecedit voluntas hominis gratiam Dei; non superbiendo, sed petendo; non extollendo, sed quærendo; non luctando, sed pulsando. Nisi enim ex fide voluerit, nullus ei baptismatis donum gratiæ divinæ impertit; nisi, inquam, ex fide voluerit credere, non erit particeps indulgentiæ; nisi ex fide desideraverit, ad donum Dei pervenire non poterit. Si enim ad Christum veniens dixerit gentilis: Nolo baptizari, baptizari non poterit. Si ad pœnitentiæ fructum delinquens veniens dixerit: Nolo reconciliari, reconciliari non poterit. Utrosque sacerdotalis censura examinat, quibus nihil gratiæ conferre prævalet, nisi integerrimam ex ore eorum didicerit voluntatem: aut si ausus est, vos ipsi cognoscite. Majus aliquid dicamus. Si etiam intrinsecus vis sermonis auferat facultatem, nullatenus poterit tacenti gratiæ Dei copia ministrari. Mentis enim secretum nisi linguæ internuntio fuerit declaratum, consequi non valebit gratiam. *Corde enim creditur ad justitiam, ore autem fiet confessio ad salutem* (Rom. x, 10). Dicente ergo Domino: *Omnis qui petit accipit* (Matth. vii, 7), antecedere videtur voluntas petentis, ut possit concedi petentibus gratia retribuētis. Et ne forte fluctuantem te in hoc loco videar reliquisse, qui omne bonum gratiæ tribuis, non mecum laboras:

A non solum tunc dicam antecessisse gratiam, cum Deus, adjungi homini non dedignatus, non petentibus nobis venire dignatus est; sed et usque hodie antecedit voluntas Dei voluntatem hominis. Vult enim ut salvemur, et nos nolumus. Væ autem mihi et mei similibus, quia quotidie antecedit voluntates nostras et gratia, et invitatio, et voluntas Dei, et compunctio, et promissio gaudii sempiterni, et terror æterni supplicii. Quotidie ergo præcedit voluntates nostras gratia Dei, innumerabilibus plena suffragiis: sed nostra voluntas universa ista Dei dona non sequitur. ^a *Quid ergo dicit liber vester? præcedit voluntatem hominis voluntas Dei.* ^b Et nos quid diximus? et præcedit, et sequitur. Quid ergo laboravimus loquentes, quia vos tantummodo præcedit dicitis, sequitur denegatis. Ipsum autem quod dicitis quia præcedit, idcirco dicitis, ut homo in criminibus positus velle suum faciat quiescere, et exspectet ut veniat ad eum prior gratia, ne incipiat velle suum anteponere gratiæ Dei. Nos autem catholici hæc exsecramur, et dicimus: Antecedit gratia voluntatem hominum ostendendo vitam æternam in qua delectentur, ostendendo incendium sempiternum in quo terreantur, ut a peccatorum delectationibus revocentur. Antecedit, inquam, quotidie gratia voluntates nostras: sed nostra, quod est pejus, voluntas non sequitur. Inde est quod flemus orantes, gemimus poenitentes, quia antecedentem non sequimur, invitantem contemnimus, et neque blandientem patrem ut filii honoramus, neque terrentem dominum timemus ut servi. Unde etiam ipse ad nos loquitur per prophetam: *Filius honorat patrem, et servus timet dominum. Si Dominus ego sum, ubi est timor meus? Si pater, ubi est honor meus* (Malach. i, 6)? Interrogamus nunc. Aliquid exigit a nobis antecedens gratia, an non exigit? procul dubio exigit. Quid exigit? hoc utique quod ipsi dicitis, voluntatem ipsam. Ergo antecedit gratia. Quid est gratia? ut quod petieris, gratis accipias. Et ideo non dixit: Emite et dabitur vobis, sed: Petite et dabitur vobis. Et unde apertius fratrum simplicitas hunc sensum agnoscat, aliquam similitudinem offeramus. Ostensa est Salomoni sapientia: ecce gratia; quid nunc dicat cui ostensa est, ipsum Salomonem loquentem ausculta. *Amator, inquit, factus sum formæ ejus, et hanc quæsiivi assumere mihi, et currebam post eam; eo magis illa elongabat a me* (Sap. viii, 2). Non tibi videtur puellam pulcherrimam illicentem et provocantem amatorem in cursu? Ut quid nunc voluerimus hujus exempli facere mentionem? Audite gratiam Dei. Ponamus filiam patris. Hanc tibi, o homo, scias evidentibus indiciis a suo patre manifestatam, ut videas et amator efficiaris pulchritudinis ejus. Ostendit etiam quanti sint ejus divitiæ, quanta dilectio, quanta affabilitas, quanta fides. Est ergo pulchra, est dives, est fidelis, est sapiens, est etiam summi regis filia. Hanc tibi, o homo, ad hoc ante oculos tuos pater exhibuit, ut amator ejus factus petas eam tibi in

^a Ms. Augiense: XX. HÆRETICI. *Quid ergo dicit, etc.*

^b Ms. idem: CATHOLICI. *Et nos quid diximus, etc.*

matrimonio, et ex ea Deo filios facias, sicut fecit ille A qui dicebat : *Si decem millia pædagogorum habeatis in Christo, non tamen habebitis multos patres; nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui* (I Cor. iv, 15). De qua conjugē nos genuit Paulus Deo? utique de gratia Christi, cujus amator factus, universa pro amore ejus suavia habere se asserebat supplicia. Cape ergo a carnis exemplo comparationem puellæ, ut ad sensum melius spiritalem attingas. Ergo est tibi ostensa puella a patre : ecce gratia patris antecessit voluntatem. Jam tu incipe velle. Ostensa utique gratia ejus qui ostendit, ut quantum te amare credi debeat ex hoc consideres, quia ut te suum faceret, filiam suam tibi ostendit, pulchram, divitem, sapientem, ad hoc ut amator ejus effectus possis eam assumere tibi in matrimonio. Ecce gratia antecessit voluntatem, ecce gratia stimulans pectus, ecce gratia illuciens mentem, ecce gratia excitans dormientem. Quid nunc jubetis ut faciat pater non petenti, non roganti, non concupiscenti, et calorem amoris tui non ostendenti? Tollit filiam suam, et jungit eam tibi fastidiis occupato, aut aliis amoribus circumdato? Non hoc facit. Sed nisi quaesieris eam ut argentum, et nisi ut thesaurum vestigaveris eam, et nisi ex fide volueris, et nisi ex fide cucurreris, et nisi tuam veram dilectionem ostenderis, non eam omnino percipies. Sufficiat tibi, quia cum tu mendicus sis, et illa sit dives, suis te divitiis locupletat; degener tu, illa summi imperii filia, et sua te generositate nobilitat. Quid autem dicat pater ejus amatoribus filiae suæ sollicitus diligenter ausculta : *Qui diligit, inquit, patrem et matrem plus quam me, non est me dignus* (Matth. x, 37). Non dixit : Qui pauper est, aut qui degener, aut qui miser est : sed qui diligit aliquid plus quam me, non est me dignus. ^a O gratia antecessit voluntatem, amorem solum flagitans! O homo, ama et accipe; sed si amas, factis ostende. Omnis qui amat, vult, cupit, rogat, vigilat, currit, festinat, satagit per amicos, ^b per natos, per familiares, per servos, per æq. ipsum opportune, importune, obsecrationibus, promissionibus, fixo pacto, integroque amoris iudicio. Et ut aperiant tibi oculos, tu qui te putas invitum et hostentem gratiæ divini posse sociari, quid est quod quando eam dat pater, per familiares suos gratia antecessit exprimitur? Inquiritur ab eo qui eam accipit, quomodo veniat, si abrenuntiet omnibus amoribus mundi, omnibus pompis inimici; qui nisi velle suum expresserit verbis, nunquid datur ei gratia quam poposcit? Quid ergo vult, quid cucurrit, quid desideravit homo? gratiam consequi; et quid promittit? abrenuntio omnibus pompis diaboli et voluptatibus ejus. Ostendit se nolle quod voluit, et incipit velle quod noluit; et tunc jam gratiæ participio incipit delectari, per quam et dives et regis filius nuncupetur. Ecce gratiam Dei vobis et antece-

dentem et sequentem ostendimus. Antecedit, quia vocat, quia provocat, quia invitat ut venias : sequitur, quia dum veneris, et volueris, et petieris, donat. Videamus nunc quo vestra pergat intentio. Dicit enim anathemabilis liber a vestra ^c vanitate conscriptus.

XVIII. ^d *Non enim cum rogaremus neque cum peteremus, sed cum inimici essemus reconciliati sumus Deo, non per nostram voluntatem, sed per mortem Filii ejus.* ^e Jubetis ergo ut non rogent homines Deum ut reconcilientur ei, sed efficiantur inimici ejus, ut possit stare apostoli Pauli sententia; neque voluntatem suam bonis nisibus tradant, quia hoc quod reconciliantur homines Deo, dicitis : Dixit nos Apostolus reconciliari Deo, non per voluntatem nostram, sed per mortem Filii ejus. B Ergo qui inimicus fuerit Deo, ipse reconciliandus est Deo, ipse salvandus secundum vos? Hi qui Christum crucifixerunt, hi salvandi sunt, et qui dixerunt : Nolumus hunc, ipsi sunt liberandi? Hi autem qui inimici non fuerunt, sed amici, et voluerunt animam suam in amore ejus ponere, hi erunt in execratione Altissimo? Probat is vos omnibus hæreticis acrius blasphemare, qui nolentes rectum tramitem ingredi, anfractibus vos plenis erroribus tradidistis. Non enim inimicitias nostras ad Deum Apostolus, sed charitatem invitat. Dicit namque : *Commendat itaque charitatem suam Deus in nobis; quoniam si cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus, multo magis reconciliati salvi erimus ab ira per ipsum* (Rom. v, 8). Commendat ergo hoc opere charitatem suam in nobis, ut vel sic amorem nostrum ei ex integro conferendo, videamur saltem amoris voto rependere quod viribus non valemus. Nam quod nos diligit Deus, nobis prodest; nos si diligimus Deum, illi prodesse non possumus. Deus enim nullius eget, nullo honorante sublimatur, nullo contemnite dejectur. Ergo ut quid commendat charitatem suam in nobis? Ut dicamus utique : Si cum inimici essemus ita nos dilexit, ut etiam unicum suum pro nostra omnium pateretur salute interfici; quanto magis nunc jam reconciliatos sibi salvos faciet in vitam ipsius? Unde excludens vestram specialem defensionem, generalem gratiam introduxit, dicens : *Considerantes hoc, quod unus pro omnibus mortuus est. Et adjecit : Ergo omnes mortui sunt; quia pro omnibus mortuus est, ut et qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei qui pro omnibus mortuus est* (II Cor. v, 14, 15). Occurrit nobis hoc loco insanus liber vester, et dicit :

XIX. ^f *Vos, inquit, ubicunque omnes legitis, generaliter vultis intelligi, cum omnes sæpe pro parte doceantur.* Nam cum dicitur : *Omnes declinaverunt* (Psal. xiii, 3); *non tamen omnes declinaverunt.* Et : *omnis homo mendax* (Ps. cxv, 11); *non tamen omnis homo mendax, quia legimus de quodam : Erat homo verax. Pars ergo maxima omnes videtur significare, cum uti-*

^a Ms. Augiense : *En gratia antecessit.*

^b Ms. idem *per notos.*

^c Ms. idem, *vanitate confictus.*

^d Ms. idem : XXI. HÆRETICI. *Non enim, etc.*

^e Ms. idem : CATHOLICI. *Jubetis ergo, etc.*

^f Ms. idem : XXII. HÆRETICI. *Vos, inquit, ubicunque, etc.*

que constat non omnes intelligi. ^a Nullum in libro vestro locum sine blasphemis invenimus. Hæc assertio ubi attendit? Ut consentientes vobis dicant Christum non pro omnibus passum. Si hoc non vultis intelligi, ergo non pro parte hoc loco Apostolus nominavit omnes, sed omnes generaliter memoravit. Corrigit ergo librum vestrum, quia Christus pro omnibus passus est, omnibus hominibus subvenire festinat. Omnes vocat, omnes invitat : qui salvatus fuerit, imputabit gratiæ Dei vocanti, invitanti, succurrenti; qui non salvatus fuerit, imputabit sibi negligenti, contemnenti; ariter et deserenti. Omnia enim bona nobis a Domini gratia conferuntur petentibus; omnia autem mala a diabolo nobis Deum contemnentes irrogantur. Non enim poterit potestatem suam exercere diabolus in his qui divinis defensionibus vivunt. Nunquid potest sibi subicere victoris sui vasa captivus? Nemo, inquit Dominus, intrat in domum fortis, et vasa ejus diripiet, nisi prius sortem ligaverit, et tunc vasa ejus diripiet (Matth. xii, 29). Fortem vos ponitis inimicum; sed nos religatum et crucis tropæo credimus esse subjectum; insidiosum, sed insidias ejus detectas ostendimus. Nunquid signo victoriæ munitum contingere prævalet victus? nunquid scuto Domini circumdatum, et lorica fidei indutum, et galea spei et salutis munitum, ictus possunt invadere sagittarum (Ephes. vi, 16, 17)? Non vincitur a diabolo homo, nisi quando a suo recesserit defensore, dicente Apostolo : *Subditi estote Deo; resistite autem diabolo, et fugiet a vobis* (Jac. iv, 7). Invisibilis hostis est, ab invisibili defensore prosternitur. Sed contradicit hic etiam liber vester insanus, et ausus est dicere tantum diabolum posse, ut homines trahat invites, etiam hos quos Christus suo cruore redimens Deo filios fecit.

XX. ^b Dicitis : *Clausis oculis transistis hostis insidias vos qui dicitis voluntatem hominis aliquid posse virtutis acquirere, non attendentes quanta damna Deus quotidie patitur, quantæ ruinæ castitatis per diabolum fiant, quantæque criminum concupiscentiæ. Quæ utique si videretis, non laboraremus vobis ostendere damna virtutum, et victorias vitiorum.* ^d Dicite, obsecro, damna quæ Deus quotidie patitur; diabolo vincente hæc patitur, an homine contemnente? Si diabolo vincente dicatis, ^e blasphemiam vestram in caput vestrum refundimus; si homine contemnente, assertio nostra victoriam cepit. Diabolus enim nec dominus, nec creator, nec pater est. Deus autem nobis et dominus, et creator, et pater esse dignatur. Corpus suum victoriosissimum nostro corpori sociavit, ut corporis nostri fragilitatem excluderet. Sanguinem suum nostro sanguini miscuit, ut fervor genuini caloris quiesceret divino sanguine temperatus. Chrismatis

sui virtute nos unxit, ut lucentem contra nos diabolum vinceremus. Scuto bonæ voluntatis suæ nos sese protegere repromittit : *Qui sperat, inquit, in me, ego liberabo eum, protegam eum, quia cognovit nomen meum* (Psal. xc, 14). Unde et superius ait propheta de eo : *Qui habitat in adjutorio Altissimi* (Ibid., 1), quod non eum possit invadere, nec sagitta quæ volat per diem, nec negotium quod perambulat in tenebris, nec ruina aut dæmonium meridianum, et cætera. Unde his indicibus declaratur diabolus tunc habere virtutem, cum nos invenerit negligentes, cum nos invenerit dormientes in fide. *Omnis enim qui ex fide invocaverit nomen Domini, hic salvus erit* (Rom. x, 13). Verum quid prodest, quod humanum genus ostendimus per Dei victoriam a diabolo liberari, et suo vitio homines capi? Additur nobis alter oppositionis articulus. ^f Dicit enim liber eorum :

XXI. *Per prævaricationem primi hominis perit ab hominibus libertas arbitrii.* ^g Nos autem dicimus : Per prævaricationem primi hominis manifestata est libertas arbitrii, quæ potuit hominem facere velle quod Deus non vult. Si ergo perit libertas arbitrii, unde sumus homines peccatores? Aliunde non sumus peccatores, nisi quia volumus quod Deus non vult, et nolumus quod Deus vult; committimus quod fieri prohibet, et facere nolumus quod præcepit adimpleri. Per quid hoc tantum mali facimus, si nolentes hæc facimus? Alius est qui per nos operatur; ipsi ergo debuit lex dari, non mihi. Non lex gladio datur, ne occidat hominem; sed illi datur lex, qui per gladium jugulat. Gladius enim, sive occidat, sive non occidat, idem est; nec laudem enim quiescendo acquirit, nec occidendo culpam incurrit. Si ergo et nos agimur, non agimus; exclusi sumus a peccatis dum delinquimus, exclusi sumus a fide dum credimus. Hinc itaque superati ad calumniam convertuntur. Ait enim liber eorum : ^h *Hæresim Pelagianam iterum renovatis, cum dicitis per libertatem arbitrii homines finem ponere posse peccatis* (Matth. vii, 7; Joan. xvi, 24). Pelagium ⁱ non hinc condemnavit Ecclesia. Objicit enim ei quod in tantum exaggerasset libertatem arbitrii, ut Dei adjutorium recusaret.

XXII. Nos autem dicimus : Per libertatem arbitrii peccatum omne committimus; ab omni autem peccato per Dei gratiam liberamur consensu arbitrii. Deum autem gratiam suam non petentibus non dare, ex isto loco docuimus quod ipse ait : *Petite et accipietis*. Ostensum est nobis non petentibus quid petamus; ostensum est nobis non quærentibus quid quæramus; ostensum est nobis non pulsantibus quid pulsemus. Si noluerimus petere, non accipiemus; si noluerimus quærere, non inveniemus; si noluerimus pulsare, non aperietur nobis. *Omnis enim qui petit*

^a Ms. Augiense : CATHOLICI. *Nullum in libro, etc.*

^b Ms. idem : XXIII. HÆRETICI. *Dicitis enim clausis, etc.*

^c Ms. idem, *patitur ab animarum casu, quanta.*

^d Ms. idem : CATHOLICI. *Dicite obsecro, etc.*

^e Ms. idem, *blasphemiam vestram.*

^f Ms. idem : XXIV. HÆRETICI. *Dicit enim liber, etc.*

^g Ms. idem : CATHOLICI. *Nos autem, etc.*

^h Ms. idem : XXV. HÆRETICI. *Hæresim Pelagianam, etc.*

ⁱ Ms. idem : CATHOLICI. *Pelagium non, etc.*

accipit, et qui quærit invenit, et pulsanti aperietur (Matth. vii, 8). Libertas itaque a arbitrii ita in nobis viget, ut Deo posset obedire; ita infirmata est in nobis, ut etiam ipsum Deum possit contemnere, a quo ipsa libertas est data. Quæ utique ad hoc data est, ut de ea solus diabolus contemneretur. Si enim cessasset libertas arbitrii per prævaricationem primi hominis, cessasset utique lex, quæ non potest loqui nisi illi qui eam potest et contemnere et audire. Sed non cessavit lex, sive naturalis; per quam placuit Abel, Enoch, Noe, Sem et Japhet, Melchisedech, Abraham, Isaac, Jacob, Joseph et cæteri. Hi placuerunt, legis utique naturalis instinctu. Econtra displicuerunt, sive ii quos diluvii charybdis bibit, sive ii quos sulfurea flamma consumpsit. Nec illi enim placuerant, nec isti displicuerant, si lex naturalis non exstitisset, et libertas in eis arbitrii non fuisset. Quid ergo agimus? calumniam non evadimus, nisi Dei solam gratiam dixerimus. Latrat enim liber eorum dicens:

XXIII. ^b *Excluditis gratiam per libertatem arbitrii. Aut enim libero arbitrio liberamur, aut gratia Dei eripimur. Eligite quid dicatis. Si gratiæ totum datis, unum sumus; si libero arbitrio, sciatis nos vobis consentire non posse.* ^c Audite, calumniosi, et hoc quod timetis audite. Nos liberum arbitrium ibi dicimus esse, ubi divina gratia consistit. Sine gratia enim Dei non est liberum, sed captivum arbitrium. *Ubi enim spiritus Domini, ibi libertas* (II Cor. iii, 17). Nos libertatem istam non hominis superbix tradimus, sed gratiæ Dei et ejus gloriæ definimus: quæ tantum concedit, ut plus faciant alii quam præcepit bonum, ex quo etiam plus faciant alii quam prohibet malum. Manus enim quæ exspoliare potest vestitum quod prohibet Deus, hæc vestire potest nudum quod præcepit Deus. Quid tu dicis? una manus est quæ nudum vestivit, et quæ vestitum exiit; culpatur cum exspoliavit, quia vestire potuit; laudatur cum vestivit, quia potuit denudare. Tolle utriusque rei arbitrium liberum, et neque ex vitio culpam incurrit, neque ex virtute laudem acquirit. Ut autem dispungam tibi libertatem arbitrii, arbitrium in anima est, libertas in corpore. Libertas sine arbitrio non peccat, cum arbitrium sine libertate delinquit. Denique si aliquem furem teneris clausum, libertatem ei furandi ^d tulisti, arbitrium non tulisti; manus enim ejus ligasti, non mentem. Si cæcus fiat aliquis, cum esset concupiscentiis deditus oculorum, libertas quidem oculorum ejus est vineta, arbitrium in suo jure permansit; animi enim arbitratu concupiscentiis exercetur. Unde et non mœchantem mœchum Christus appellat eum qui ad concupiscendum viderit mulierem (Matth. v, 28); arbitrium enim habet, licet non habeat libertatem. Fit per arbitrium suum sine facto reus; volun-

tas enim perfecta pro facti opere a justo iudice reputatur; et implese dicitur omnia, qui quod potuit fecit. Corpus enim prohibetur ab impossibilitate ejus rei, quia arbitrium animi non tenetur. Nunc ergo quid facit gratia? non tollit liberum arbitrium, sed curat, sed amplificat, sed ornat, sed instruit et exaltat. Non tamen nolentem, sed volentem exaltat. Nisi enim ex fide volueris, et ex fide cucurreris, aliter a gratia liberari non poteris. Certi ergo efficiamur, quod nos gratia non recusat dum delinquimus, sed nos recusamus gratiam quando peccamus. Unum enim hic e duobus censura judicantis attendit, aut gratiam recusantem, aut hominem contemnentem. Si enim gratia recusavit, hominem a peccato liberum fecit. Nunquid culpandus est qui non prandit apud eum qui eum a suo convivio recusaverit; et non potius miseratione dignus ostenditur, cum alios vocaverit et hunc recusaverit? Immanis crudelitas est, si prohibitus est prandere cum prandentibus; et cur non pranderit, ab eo qui eum simul prandere noluerit jubeatur occidi. Tandem aliquando liber vester, vanus effectus, concedere videtur libertatem arbitrii, ea tamen conditione, ut de mensuris agat, non de specie.

XXIV. ^e *Unde, inquit, illi major libertas arbitrii in bono, unde isti minor est, nisi quia Dei dispensatione censetur? In alio enim tenuem se exhibet gratia, in alio abundantem et largam, prout nos volumus.* ^f Non tecum hic ego ^g concertor: hic te enim et Christus vincit et Paulus. Nam Christus dicit: *Qui plus diligit, plus illi dimittitur; qui minus diligit, minus* (Luc. vii, 47). Et Paulus asserit, dicens: *Qui parce seminat, parce metet* (II Cor. ix, 6). Non ergo est gratia per personarum acceptionem in Deo, sed per hominis dilectionem in mente; sive sit magna dilectio, sive sit parva. Quis enim plus diligens Deum, minus diligitur a Deo? Immo, ut verius dicam, non diligens Deum a Deo diligitur. Qualiter autem diligi Deus possit, ipse Dominus edocet, dicens: *Qui audit verba mea et facit ea, hic est qui diligit me* (Joan. xiv, 21). Unde et discipulis suis ait: *Si diligitis me, præcepta mea servate* (Ibid., 15). Videamus itaque, homo, ⁱ ipsam libertatem arbitrii quid faciat, ut Dei gratiam perfecte conquirit. Exinanit libertatem suam, et servum se efficit Dei. Quod autem nostrò hæc arbitrio faciamus, ipse Apostolus edocet dicens: *Nescitis quia cui vos servos exhibetis ad obediendum, servi estis ejus cui obeditis, sive iniquitatis ad peccatum, sive justitiæ ad sanctificationem* (Rom. vi, 16)? Qui ergo se sub jugum miserit Dei, exinanivit sui libertatem arbitrii, ut per libertatem divini arbitrii liberetur. Non tibi videtur exina ire libertatem arbitrii sui, qui sibi esurienti denegat panem, sitienti denegat potum, dormitanti denegat somnum? Sed in his dignus esse non poterit,

^a Ms. Augiense, *arbitrii tam integra, tamque perfecta est in nobis.*

^b Ms. idem: XXVI. HÆRETICI. *Excluditis gratiam, etc.*

^c Ms. idem: CATHOLICI. *Audite calumniosi, etc.*

^d Ms. idem, *detulisti.*

^e Ms. idem: XXVII. HÆRETICI. *Unde, inquit, illi, etc.*

^f Ms. idem: CATHOLICI. *Non tecum, etc.*

^g Ms. idem, *concerto.*

^h Ms. idem, *minus illi dimittitur*

ⁱ Ms. idem, *ipsa libertate.*

nisi se voluntarium comprobaverit. *Non enim ex tristitia, inquit Apostolus, nec ex necessitate, hilarem enim datorem diligit Deus* (II Cor. ix, 7). Unde et propheta dicit Deo : *Voluntarie sacrificabo tibi* (Ps. liii, 8). Et iterum : *Refloruit caro mea, inquit, et ex voluntate mea confitebor illi* (Ps. xxvii, 7). De injusto autem legimus : *Noluit intelligere ut bene ageret* (Ps. xxxv, 4). Unde et beatus Jacob : *Simeon, inquit, et Levi fratres consummaverunt iniquitatem ex voluntate sua* (Gen. xlix, 5, 6). Si ergo antequam vera et integra libertas nostra veniret, Dominus Jesus Christus, ^a justus voluntarie sacrificavit Deo, et ex voluntate sua confessus est, peccator ex voluntate deliquit; quanto magis nunc, instaurata nobis libertate per Christum, universa nostro jure sunt reddita, non natura domiunte, ut Pelagius et Cælestius definivit, non natura hominis dominante, sed Christi gratia donante? Non suis viribus imputando, sed de Dei adminiculis præsumendo; non sibi aliquid usurpando, sed totum Dei gratiæ imputando? Totum, inquam, totum dixi; totum repeto, totum, sed bonum; malum autem ex nostro vitio, ex nostra negligentia, et ex nostra incurrimus voluntate. Quid convertitis caput ad calumnias, et Pelagii nobis dogma objicitis? ^b Anathemamus omnes qui dicunt, adjutorio Dei sublato, posse hominem sine peccato esse si velit; anathemamus qui dicunt, nec per Adam mors, nec per Christum vita; anathemamus qui dicunt de duobus baptizatis qui nascitur baptismum indigere non posse; anathemamus qui dicunt infantes non debere in remissionem peccatorum baptismatis sanctificatione censerit; anathemamus omnia quæ in omnibus hæreticis damnat Ecclesia; anathemamus et librum vestrum vobiscum, qui dicit :

XXV. ^c *In tantum vitiatam per prævaricationem Adæ hominis naturam agnovimus, ut instauracionem suam per Christum non in re sed in spe fuerit consecuta, dicente Apostolo : Spe salvi facti sumus; spes autem quæ videtur, non est spes* (Rom. viii, 24). Si ergo spe salvi facti sumus, adhuc rem in præsentis sæculo non tenemus. Ideo denique baptizati iterum carnaliter concupiscunt, et illos motus corporis patiuntur, quia spe, non re consecuti sunt instauracionis auxilium. Si enim re consecuti fuissent, post baptismatis gratiam non esset peccati nec possibilitas, nec voluntas. ^d *Verum quia virtus baptismatis tanta est, ut universa peccata deleat, pullulatio tamen peccatorum baptismatis unda non abluitur; inesse enim per Adam naturaliter perdocetur. Nam illa membra quæ in baptismatis hora confusione carent, postea confusione recipiunt, quæ vitant ubique conspectum, et quærunt pudendo secretum. Quæ enim Deus membra fecerat, prævaricatio in pudenda convertit; et non dicuntur membra, sed pudenda. Quæ pudenda in puncto illo baptismatis mem-*

bra sunt, sed mox iterum pudenda efficiuntur ex membris. Non enim re, sed spe instaurati sunt. Concupiscentia enim carnis quæ per prævaricationem Adæ repugnat in corpore tanquam lex peccati, iterum sibi vindicat baptizatum, totumque animum ejus conatur evertere. Hæc est enim radix illius plagæ, quam Christus salvavit; salvavit autem sic, sicut Apostolus dicit : Spe salvi facti sumus. Et jubet nos animum ad invisibilia contemplanda transferre : nec de his quæ videntur, præsumendo corruiere. Et ideo dicit : Spes autem quæ videtur, non est spes; ne forte æstimarentur per baptismum ita tolli peccata, ut etiam radices ipsæ peccatorum simul putarentur auferri. Motus enim ille pollutionis qui per prævaricationem naturam invasit, ita remanet in baptizato, sicut radix capilli cum fuerit novacula in superficie emundatus et rarus. Rarus enim est ut emundaretur locus; non est eradicatus, ut ulterius non nasceretur. Si enim ex integro per baptismum omnis prævaricationis Adæ fragilitas tolleretur, baptizati omnes nullo caloris motu traherentur ad crimina, nullus sordibus inquinaretur humanis, nullus concupiscentiæ stimulo pungeretur; sed quia spe salvi facti sumus, quod adhuc non videmus, per patientiam exspectamus. Veniet tempus, in quo neque nubant feminae, neque viri uxores ducant, sed sint sicut angeli in cælis (Matth. xxii, 30). *Cum enim corruptibile hoc induerit incorruptionem, et mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est : Absorpta est mors^d in victoriam; ubi est, mors, victoria tua? ubi est stimulus tuus? Stimulus autem mortis peccatum est, virtus vero peccati lex. Tunc dicemus : Deo gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum* (I Cor. xv, 54 - 57).

^e *Hic est libellus vester, quem nulli datis legendum nisi sub sacramento. Vide ne prodas, ne des legendum imperitis; regnum Dei paucorum est. In hoc apparet quia te Deus prædestinavit ad vitam, si hunc libellum tu sicut tuam animam serves. Maxima pars muliercularum a vobis hunc meretur libellum accipere. Denique quæ eum prodidit, femina corpore sed vir animo, dum istum a vobis libellum sub sacramento suscepisset, scriptum legens exhorruit, et his quos catholicos noverat examinandum dedit. Legimus eum et nos, quod semper timuistis; et, juvante Domino, blasphemias ejus evidenter detegentes, omnes catholicos admonemus ut hunc libellum fugiant, exsecrentur, et æterno anathemate feriant. Damnabilitas enim ejus eo usque pervenit, ut universa mysteria Salvatoris evacuet. Dicit baptismum Christi fructum ullum penitus, dum traditur, non habere. Spes, inquit, quæ videtur non est spes, id est, remissio peccatorum : et quidquid in præsentis promittitur, non est, quia in futuro servatur; hic tamen, id est in hoc mundo, non accipitur. Dicit enim Apostolus : Spes quæ videtur non est spes. Ergo ne hoc*

^a Ms. Augiense, voluntarie confessus est peccato et voluntate.

^b Ms. idem, Anathematizamus. Sed utrumque recte dicitur.

^c Ms. idem : XXVIII. HÆRETICI. *In tantum vitiatam, etc.*

^d Ms. idem, in victoria.

^e Ms. idem : CATHOLICI. *Hic est libellus, etc.*

Apostolus ad istum vestrum sensum dixit? Prius itaque beati Pauli cum debita reverentia sensum exponemus; et ita demum per partes concidemus pedes libri vestri, in his quæ conclusio ejus circa nos finem se autumat invenisse perfectum. Apostolus, consolationem filiis Dei afferens, dicit, ut in isto mundo nihil quærant, ne forte considerantes impios et incredulos prosperis successibus gratulari, se vero affligi, dicerent, Ecce hi peccatores et abundantes in sæculo obtinuerunt divitias (*Ps. LXXII, 15*); nos autem usque in hac hora, et esurimus, et sitimus, et nudi sumus, et colaphis cædimur (*I Cor. IV, 11*). Tollens ergo præsentis sæculi considerationem, gaudia futura promittit. Et quamvis magnis, inquit, passionibus fatigemini, non sunt tamen condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis (*Rom. VII, 18*). Et ideo, *spe*, inquit, *salvi facti sumus* (*Ibid., 24*). Nota tibi *salvi facti*: non dixit salvandi, sed *salvi facti*. Præteritum fecit salutis; dum credidimus, salvi facti sumus. Quare *spe*? Speramus enim nos resurgere, non enim jam resurreximus. Quia ergo speramus nos pro bonis præmia accepturos, et pro malis gehennæ posse incurrere supplicia; sperantes bona et timentes mala, salvi facti sumus: et qui eramus filii iræ, facti sumus filii Dei (*Ephes. II, 5*). Unde et alius Apostolus clamat: *Charissimi, filii Dei sumus* (*I Joan. III, 2*). Non ergo adoptio filiorum promittitur in baptismo, sed confertur. Vos autem de hoc quod jam accepimus, dicitis: *Spes quæ videtur, non est spes*. Nobis spes tota videtur in baptismatis sanctificatione constare; ergo quod nobis videtur spes, non est spes. In chrismatis Christi unctione spei nostræ cernimus firmamentum; ergo spes quæ videtur non est spes. Corpus Christi spem nostram videmus; ergo spes quæ videtur non est spes. Sanguinem Christi redemptionem nostram attendimus; ergo spes quæ videtur non est spes. Evacuastis omnia sacramenta, exinanistis mysteria, et quasi fidi et idonei metatores Antichristi, locum ei ubi possit succedere ejectis nobis ab aliquibus præparatis. Nam hæc quæ Apostolus de mundi istius gaudiis dicit: *Spes quæ videtur non est spes*, vos ea ad divina mysteria transmigrastis. Quod ille de caducis rebus et labentibus memorat, hoc vos etiam ipsi sacro baptismati ascripsistis. Non habeamus partem vobiscum in æternum, nec sensus noster ultra his blasphemis inquinetur.

XXVI. Ideo, inquit, *baptizati iterum polluuntur, et carnaliter concupiscunt, quia spe non re consecuti sunt instaurationis auxilium*. Nos autem sic ^a spem tendimus ad futura præmia, ut in præsentem quod accepimus non negemus. Nos enim meretur consequi beneficia, qui non confitetur accepta. Si quod accepisti jam denegas, confutaris ingratus. Ergo si adhuc non estis gratiam consecuti, sed consecuturi

estis, quid nobiscum clanculo communicatis? Expectate alterum Christi corpus, alterum Christi sanguinem; istum enim non in re, sed in spe esse jactatis.

XXVII. ^b *Si enim re, inquit, consecuti essemus, post baptismatis gratiam non esset peccati nec possibilitas, nec voluntas*. ^c Ideo ergo vultis ostendere baptismatis gratiam non rem contulisse, quia iterum post bapisma possumus et velle malum, et operari malum. Et cui habebat dari lex Dei, si possibilitas mali fuisset ablata? Aut quis de custodia mandatorum Dei præmium peteret, si prævaricari non posset? sicut nec mutus de taciturnitate, nec spado de virginitate laudatur. Carent enim laude in bono, quibus ad malum transitus denegatur. Nos ergo dicimus possibilitatem mali bonam esse his qui eam contemunt. Dabo his singulis titulis breve responsum. Potuit quis exspoliare vestitos: ecce malum potuit; sed quia noluit, facta est possibilitas mali bona, qui eam consilio prudentiore contempsit. Potuit quis creditam sibi pecuniam rapere, potuit adulteria perpetrare: ecce possibilitas mali; et qui eam contempsit, ipsa possibilitas eum fecit tam de pecunia non furata laudari, quam coronari de castitate servata. Diximus unum titulum, id est de possibilitate mali, quod bona sit his qui eam contempserint. Nunc videamus quomodo e contrario possibilitas boni, mala in his qui eam contempserint. Habet quispiam pecunias positas: ecce possibilitas boni, potest enim cunctis necessitatibus patientibus subvenire. Hanc autem possibilitatem boni dum contempserit, efficitur possibilitas mala, et tam mala ut radix malorum omnium comprobetur (*I Tim. VI, 10*). Verum quid agimus? Baptismatis nobis status in periculo ponitur, et nos de avaritiæ veneno tractamus. Omnibus notum est avaritiæ crimen satis esse gravissimum; baptismatis autem gratiam exinaniri ab hominibus perfidis, nuper cœpit innotescere, nuper cœpit catholicis propalari.

XXVIII. ^d *Atiunt namque per baptismum ita tolli peccatum, ut capillum novacula erasum. Rasus enim est, inquit, ut emundaretur locus, e non eradicatus est, ne ulterius nasceretur. Si enim ex integro omnis prævaricationis Adæ fragilitas tolleretur, baptizati omnes nullo caloris motu traherentur ad crimina, nullo concupiscentiæ stimulo pungerentur*. ^f Hinc ergo exinanitis baptismatis sacrosancta mysteria, quia concupiscentia, ut ipsi dicitis, lex peccati est, et ipsa sibi iterum vindicat baptismatum. De hac ergo concupiscentia si fueritis exclusi, iptegetra erit in baptismo et peccatorum remissio et vera ^g consolatio gratiarum. Gratiarum autem ideo pluraliter posui, quia cum una sit gratia, ut vitis una palmitibus pluralis efficitur, et tot vites dicuntur, quot fuerint propagines de una vite compressæ. Datur ergo ex

^a Ms. Augiense, *spe tendimus ad*.

^b Ms. idem: XXIX. HÆRETICI. *Si enim re, etc.*

^c Ms. idem: CATHOLICI. *Ideo ergo vultis, etc.*

^d Ms. idem: XXX. HÆRETICI. *Atiunt namque, etc.*

^e Ms. idem, *non autem eradicatur*.

^f Ms. idem: CATHOLICI. *Hinc ergo exinanitis, etc.*

^g Ms. idem, *collatio gratiarum*.

uno baptismatis fonte in præsentis peccatorum remissio, et regnum promittitur in futuro; efficitur filius hominis filius Dei; fit adoptio filius; fit consors regni; fit civis ex advena; fit ingenuus qui servus exstitit inimici; fit locuples qui fuerat ante mendicus; et qui fuerat dudum ignobilis, incipit esse et illustris et magnus. Sed ista omnia evacuat liber vester, et dicitis :

XXIX. ^a Si darentur quæ promittuntur in baptismo, nullus post baptismatis undam concupiscentiæ stimulo pungeretur. ^b Videamus ergo utrumnam hæc concupiscentia, sicut dicitis, lex peccati sit. Nos concupiscentiam dicimus esse rem naturalis certaminis, et hanc dicimus ad propagationem hominum a Deo creatore visceraliter esse firmatam. Adhuc enim primi homines nondum de prævaricationis ligno gustaverant, quando eos benedixit Deus dicens : *Crescite et multiplicamini, et replete terram* (Gen. 1, 28). Qui ergo ante peccatum benedicens genus hominum multiplicari jussit, ipse sine dubio huic naturæ per quod propagari posset inseruit. Dispar etenim sexus multiplicari minime potuisset, si incrementa naturalis concupiscentiæ non haberet. *Non est bonum*, ait Dominus, *esse hominem solum; faciamus ei adjutorium* (Gen. 11, 18). Hoc adjutorium disparis sexus ad consolandum vultis esse factum a Domino, an ad generandum? Si enim concupiscentia mala est quæ materia generationis ostenditur, constat secundum vos a Deo mulierem non ad adjutorium boni, sed ad occasionem factam esse peccati. Quod si adjutorium mulieris, non ad reparationem, sed ad consolationem nescio quam dicitis fuisse concessum, dispar sexus sine causa est conditus ab eo, de quo legimus quod omnia in sapientia fecerit (Ps. ciii, 24). Verum quia Testamenti veteris forte vos auctoritas non tenet, de primis hominibus quid ipse Dominus noster Jesus Christus dixerit auscultate. *Qui fecit*, inquit, *masculum et feminam benedixit eos et dixit: Propter hoc relinquet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una* (Matth. xix, 4-6). Et his dictis adjunxit : *Quod ergo Deus junxit, homo non separet*. A Deo igitur factos, a Deo benedictos, a Deo legimus esse conjunctos.

XXX. ^c Et miror qua fronte concupiscentiam istam, per quam conjugia celebrantur, dicitis a diabolo esse humano generi inflictam. ^d Quis enim dubitet rem malam, si tamen mala est, a Deo bono homini non potuisse conferri? Si enim a Deo est data, bona esse dignoscitur; si autem mala est, constat a diabolo esse infusam. Sic enim dicit liber vester :

XXXI. *Quæ Deus membra fecit, illi prævaricando pudenda fecerunt*. Si hoc non est in membris quod Deus condidit, et super fabricam Dei inimicus apparuit, et Deo invito fecit creaturam ejus alterum ordi-

nem continere, non quem ipse instituit, maledictæ sunt nuptiæ, et ex maledictione universa humani generis massa veniens diabolo auctore subsistit. Unum vobis eligite e duobus. Aut bona est generatio hominis, et bona est concupiscentia; aut male sunt nuptiæ, et iniqua concupiscentia. Emendate ergo Ecclesiæ regulam; damnate qui in toto orbe fuit sacerdotes, nuptiarum initia benedicientes, consecrantes et in Dei mysteriis sociantes. Miror qua fronte intratis ecclesiam, ubi quidquid agitur contra vestras sectas venire cognoscitis. Negatis itaque Deum hanc, unde nascimur, dedisse concupiscentiam. Ergo non sumus creatura ejus, si non est ejus creatura concupiscentia conjugalis. Tollite enim hanc, quam vos dicitis legem esse peccati, et videamus quis adhærere possit uxori.

B Sed qui dederat virtutem seminis in benedictionem, ipse ob multiplicandam sobolem concupiscentiæ inseruit charitatem, et amari voluit quod multiplicare constituit. Incrementum enim est generis concupiscentia naturalis. Quod si per hanc, ut dicitis, omni constat esse causa peccati, ipse crimen creavit in genere, qui posteritatem multiplicari voluit per amorem, et super paternæ pietatis jura diligi præcepit uxorem. Denique ipse Dominus noster Jesus cum dicit : *Quod Deus conjunxit, homo non separet* (Matth. x, 6), tale est quasi qui diceret : *Odisse tibi uxorem non licet, quam me auctore amare coepisti*. Zelabatur enim conjunctionem a se factam odiis conjugibus maculari. Rerum nova perversitas! cum a Deo puniatur uxoris odium, damnatur ab hominibus concupiscentia maritorum. Sed justus Judex non damnat desiderium naturale, qui, ut multiplicaret prolem, ideo inseruit charitatem. Nam cum de conjugio et repudio tractaretur, tunc Dominus istam dictavit sententiam, dicens : *Quod Deus junxit, homo non separet*. Hoc autem ideo dixit, ut specialiter nuptiarum conjunctionem ex Deo esse monstraret. Nec enim esse potuit, aut sine conjunctione commixtio, aut absque commixtione conjunctio. Si non ex creatura factoris, sed ex peccato, inveniunt, concupiscentiæ maritalis; ergo secundum vos Deus hoc in benedictione conjunxit quod diabolus per prævaricationem inseruit. Quod si ita est, non fuit adversarius sed adjutor Dei, si quos Deus in carne una esse voluit, per concupiscentiam inseparabiles fecit, et quod ille jussit augeri et crescere, hic per quod hoc ipsum quod jusserat ut impleretur invenit. O quam infelix impietas est a Prædestinati inventa, ut ex prævaricatione dicatur evenisse hominis, quod est ex benedictione Creatoris insertum! Hanc vos dicitis legem peccati; sed hanc nos legem generis comprobamus, quam vos criminis accusatis; et hanc nos dicimus causam esse virtutum, quam vos vultis ostendere materiam vitiorum. Nam cum ejus adjutorium faciat parentes secundos in sobole, hujus certamen et continentes præstat et virgi-

C

^a Ms. Augiense: XXXI. HÆRETICI. Si darentur, etc.

^b Ms. idem: CATHOLICI. Videamur ergo, etc.

^c Ms. idem: XXXII. HÆRETICI. Et miror qua fron-

te, etc.

^d Ms. idem: CATHOLICI. Quis enim dubitat, etc.

^e Ms. idem, conjugibus.

res gloriosos. Et ne alicubi hujus esse aestimes detrimentum, majora repugnando quam adjuvando largitur; quia dum adjuvat, fructum exhibet generis; dum repugnat, confert præmium castitatis. Illic sine culpa operatur, hic exercet pugnam cum munere. Tolle concupiscentiam, et cessant conjugia; tolle concupiscentiam, et cessant præmia castitatis. Quale hoc, rogo, malum est, quod duplicis boni causa esse monstretur; quod alios in generationis gaudio exhibet, alios in triumpho virtutis? Alii enim per eam operantur licite, alii per eam dimicant gloriose. Quod si etiam in omnibus hæc dicitur esse peccatum, constat et conjuges, et continentes, et virgines per hanc esse damnandos; omnibus enim inesse cognoscitur per naturam. Nos non ita esse sentimus: sed laudamus eam ordinem suum custodientem, et Deo reverentiam exhibentem. Et ideo in baptizatis etiam ipsa benedicitur, non fugatur, et ornatur magis quam tollitur. Qui enim fontem aquæ perennis nunc benedixit ut renasceremur spiritaliter, ipse tunc benedixit conjuges ut carnaliter nasceremur. Hunc ergo concupiscentiæ motum, sicut cætera alia membra, a Creatore suscepimus. Si ideo est concupiscentia malum, quia per hanc aliquoties adulterium geritur; ergo et manus mala est, quia per hanc homicidium perpetratur. Accusate et linguam, quia per ipsam blasphematur Deus; damnate et pedem, quod hominem duxerit ad lupanar. Sic fit ut non sola concupiscentia, sed universa a vobis membra damnentur. Respondeam vobis ore catholico, quoniam sicut manus facta est, non ad occidendum, sed ad operandum; et lingua non ad blasphemandum, sed ad gloriam Creatoris et laudem; et membra omnia, non ut vitiiis serviant, sed divinis præceptis insistant; ita et concupiscentia naturæ est insita, non ad adulterandum, sed ad generandum:

A quam utique comprobavimus non modo, conjugibus fecunditatis adjutorium, sed etiam continentibus palmam posse afferre virtutis. Vultis nosse bonam hæc esse concupiscentiam? mysteriis eam comparabo divinis. Non enim solum appetita mala, sed etiam bona præsumpta condemnant. Pone aliquem ante baptismatis illuminationem corpus Domini præsumpsisse; nunquid non iste de boni præsumptione damnabitur? Quod enim aliis collatum secundum ordinem confert salutem, hoc aliis damnationem facit extra ordinem, extra tempus acceptum. Similiter si usurpet laicus sacerdotium, vel si sacrificium offerre præsumat; nunquid non iste de non concessa sibi potestate damnandus est? Quod si de tam sanctis rebus præsumptio reum facit, non actio, quanto magis in concupiscentia, non actio suum ordinem tenens, sed extra ordinem vadens, vocatur in crimine, et facit maledictum extra ordinem euntem, quem benedictum Creator in suo ordine collocavit? Quod si ita est, immo quia ita est, quid patimini, infelices, qui volentes exinanire baptismatis restorationem, dicitis hanc concupiscentiam ideo remansisse, ne tota ex amissim homini peccata viderentur indulta? Cur non magis hinc vobis debet esse suspicio, hanc non esse peccatum, quod in baptizatis hominibus non deletur? Si enim esset peccatum, utique sicut cætera tolleretur. Igitur qui per concupiscentiam baptismatis dona exinanire contenditis, conditorem concupiscentiæ diabolus esse monstratis: per quem docetis et Creatorem in sua operatione dum conderet defecisse, et baptismum tribuentem ex integro non potuisse succurrere. Habebunt vobiscum partem qui vos ad se libenter admittunt. Scriptum est enim reos fore, non solum qui iniquitatem faciunt, sed etiam eos quos eis constitit consensisse (Rom. 1, 32).

NOTA. Post tres libros præcedentes habentur apud Sirmondum excerpta duo Commentariorum Arnobii Junioris in Psalmos, quibus ostenditur propinquitas, immo identitas doctrinæ inter Prædestinatum et Arnobium. Cujus cum jam protulerimus opus laudatum ad hoc lectorem revocemus. Videantur ergo Commentaria in Psalmos cxvii et cxlvii. Supra col. 491 et 561. EDIT.

APPENDIX.

LECTORI.

Qui post Prædestinati nostri editionem, qui cum antiquis Prædestinatis primus omnium congressus est, et post epistolas Rabani qui eosdem in Gothescalco renascentes iterum oppressit, de his nunc etiam ulli ne unquam fuerint querendum putant, tam clara in luce ultro cæcutientes, non tam ipsi quid verum sit, opinor, non vident, quam videre se dissimulant. Quare quod hanc quoque illis operam tribuo, ut Prædestinantiæ historiciæ præcipua quæque digeram, sub unumque aspectum subjiciam, non id ago, ut rei tanquam dubiæ apud ipsos fidem faciam; sed ut ipsi per sese, dum inter veterum testimonia qui Prædestinatos in hæreticis numerant, et inter concilia quæ illos condemnant, Augustinum audient horum errorem in ortu ipso castigasse, deque iisdem Prosperum et Hilarium, tum apud Augustinum per litteras, tum Romæ coram apud Cælestinum questos esse, vel nolentes agnoscant huic causæ plura suffragari, pluribusque eam niti præsiidiis, quam putarant; et qua de re aliter olim senserit nemo (ecquem enim ex illorum temporum memoria proferebant qui reclamavit?) solos pudeat ipsos reluctari. Non diffido futuros qui tandem acquiescant, et manus dent veritati. Viderint, si qui obstrepere pergant, qua spe deinceps et quibus armis pugnaturi sint. Nam de Prædestinatis, quin et fuerint re ipsa, et hæretici fuerint, tuo, ut spero, lector, judicio dubium non erit nec obscurum, post tam multa et tam certa documenta quæ comprobant vincere eos non posse qui contra-